

OSLOMET

Maren Offerdal Davidsen

Bruken av cannabis: et økende problem blant ungdom?

**En kvantitativ undersøkelse om sammenhenger mellom
psykososiale forhold og cannabisbruk**

Forord

Endelig i mål!

Masteroppgaven er utarbeidet på grunnlag av resultater fra «Ung i Oslo 2015» som er laget i regi av NOVA. All lesing, skriving, sletting og omskriving har vært krevende og jeg har lært mye i prosessen. Jeg vil utrette en takk til min veileder Randi Lavik som har hjulpet meg gjennom denne prosessen med gode råd og konstruktive tilbakemeldinger. Videre takker jeg forskerne Mira Aaboen Sletten og Anders Bakken for gode råd og konstruktiv kritikk på skriveseminar i regi av NOVA, og i faget SFV4800 – Anvendt analyseverksted. En takk til gode venner og familie som har hjulpet med tips og diskusjoner rundt problemstilling og tematikk. En spesiell takk til min kjære Tonje som har støttet meg gjennom denne lange prosessen, nå skal vi ha ferie.

OsloMet – Storbyuniversitet. Fakultet for samfunnsvitenskap

Oslo, Mai 2019.

Maren Offerdal Davidsen

Masteroppgave i sosialfag - Barnevern
OsloMet – storbyuniversitetet
Fakultet for samfunnsvitenskap

Sammendrag

Cannabis er et rusmiddel som blir brukt i store deler av verden, og forskning viser en økende grad av cannabisbruk blant ungdom i Norge. Hensikten med studien er å avdekke ulike sammenhenger mellom cannabisbruk blant ungdom på videregående skoler i Oslo og psykososiale forhold, ved hjelp av kvantitativ metode. Dette gjøres ved hjelp av data fra velferdsinstituttet NOVA, hvor undersøkelsen «Ung i Oslo 2015» brukes for statistiske analyser. Ung i Oslo 2015 er en spørreundersøkelse for skoler i Oslo. Størrelsen på det analytiske utvalget er 7962. De psykososiale forholdene som undersøkes omhandler hvordan ungdom har det på skolen og i hvilken grad de deltar i sportslige aktiviteter eller andre uorganiserte fritidsaktiviteter. Andre forhold som ungdoms relasjoner til jevnaldrende og holdninger til cannabis vil også undersøkes, samt ulike psykiske utfordringer. I tillegg skal kjønnsforskjeller, klassetrinnsforskjeller, innvandrerbakgrunn og bydelsforskjeller sees opp mot cannabisbruk. Metodene tatt i bruk for analysen er logistisk regresjonsanalyse og krystabellanalyse.

Hovedfunn: Gutter har høyere odds for å bruke cannabis sammenliknet med jenter. Ulike utfordringer på skolen gir økt odds for bruk av cannabis, mens skoletrivsel reduserer oddsen. Aktivitet viser seg å virke positivt og negativt for bruk av cannabis, hvor organisert aktivitet reduserer oddsen og uorganiserte aktiviteter av ulikt slag øker oddsen for bruk av cannabis. Vennerelasjoner viser en sterk sammenheng til cannabisbruk hvor det å ha mange venner som du stoler på øker oddsen for bruk av stoffet. Ungdom som mener det øker status å bruke cannabis, har høyere odds for å bruke det. Ungdom som har psykiske utfordringer fører med seg økt odds for cannabisbruk. Oddsen for bruk av stoffet øker med klassetrinn, og ungdom med to utenlands fødte foreldre har redusert odds for bruk av cannabis. Gjennomgående er det høyere bruk av cannabis på vestkanten av Oslo enn på østkanten.

Konklusjon: Oppsummert kan en si at de psykososiale forholdene har stor påvirkningskraft når det gjelder cannabisbruk blant ungdom på videregående skoler i Oslo. Det er i midlertidig problematisk å konstatere hva som gjør at disse forholdene har en innvirkning. Det kan være

både individuelle og miljømessige faktorer som viser betydning for cannabisbruk. Det kan handle om gruppepress, skolepress og skoleprestasjoner, hvorvidt man har venner som bruker cannabis, hvilket lokalmiljø man vokser opp i, holdninger til cannabis og ulike psykiske vansker. Samtidig kan det være andre forhold som har påvirkningskraft som ikke er tatt hensyn til i denne studien. Videre er det behov for økt kunnskap og kompetanse om cannabis, psykisk helse, og fysisk aktivitet i skolen. Disse faktorene kan anses som vesentlige for det rusforebyggende arbeidet.

Nøkkelord: cannabis, cannabisbruk, ungdom, kjønn, klasse, innvandrerbakgrunn, skole, vennerelasjoner, aktivitet, psykisk helse, bydel, Oslo.

Abstract

English title: The use of cannabis: an increased problem amongst adolescents? *A quantitative survey on the coherence between different psychosocial factors and cannabis use.*

Cannabis is a drug being used worldwide. Some try cannabis once or twice whilst others are heavy users of the drug. Today cannabis is more or less used nationwide in Norway. In Oslo statistics show an increased use of cannabis amongst High School students. In this thesis I will try to reveal different coherence between cannabis use amongst High School students in Oslo and psychosocial factors, by using quantitative method. This will be done with data from the social research institute NOVA, where “Ung i Oslo 2015” will be used for statistical analysis. “Ung i Oslo 2015” is a survey sent out to different schools in Oslo. The analysis includes 7962 adolescents. The psychosocial factors used in the analysis are about how adolescents experience school, whether or not they are enrolled in organized activities or whether they have other recreational activities outside school. Other factors include relations to peers and attitudes towards using cannabis, and different mental health issues. In the analysis I will also examine whether or not there are any gender differences, grade differences, immigration background and district differences. For the statistical analysis I will use logistic regression analysis and crosstab analysis to examine the variables coherence with cannabis use.

Findings from the analysis show that boys are more likely to use cannabis than girls. Adolescents who experience challenges in school are more likely to use cannabis than those who doesn't experience this. Being part of organized activities reduce the risk of using cannabis, whilst recreational activities of different kind increase this risk. There is also a coherence between cannabis use and adolescents peer relations. Having many friends and someone to trust makes youth more likely to use cannabis. Adolescents attitude towards cannabis correlates with cannabis use. In the sense that if you think it gives status to smoke cannabis you are more likely to use the drug. Having mental health problems increase the risk of cannabis use. Cannabis use increase with class and adolescents who have both parents from a different ethnical background than Norway have reduced risk of using cannabis. Results also show that cannabis use differs from districts in Oslo.

Conclusion: To sum up the different psychosocial factors in this study contribute differently to the use of cannabis and there are many both individual and environmental factors. However, it has been shown to be difficult to conclude for sure how these different factors contribute. The use of cannabis can happen due to peer pressure, school pressure and grades, the attitude towards cannabis may also have a significant impact. Whether or not adolescents' friends use cannabis, what environment they grow up in and mental health issues all seem to have some sort of impact. At the same time there can be other factors that are excluded in this analysis that also show significant impact on the use of cannabis. Furthermore, there is need for preventive work with these adolescents. Here increased knowledge of cannabis, mental health, and more physical activities in school may be the promoter for the preventive work.

Key words: cannabis, cannabis use, adolescents, gender, class, immigration background, school, peer relations, activities, mental health, districts, Oslo.

Innholdsfortegnelse

Forord	
Sammendrag	
Abstract.....	
1. Innledning	1
1.1. <i>Hva vet vi om cannabis?</i>	2
1.2. <i>Relevans for barnevern</i>	3
1.3. <i>Problemstilling og hypoteser</i>	4
1.4. <i>Studiens oppbygning</i>	4
2. Teoretisk rammeverk og tidligere forskning.....	6
2.1. <i>Bourdieu's teoretiske rammeverk</i>	6
2.2. <i>Skolesystemets rammer for ungdom</i>	7
2.3. <i>Aktiv ungdom på godt og vondt</i>	9
2.4. <i>Ungdoms relasjoner til jevnaldrende</i>	11
2.5. <i>Er bruk av cannabis kult blant ungdom?</i>	13
2.6. <i>Cannabisbruks innvirkning på psykisk helse</i>	14
2.7. <i>Innvandringsbakgrunn og cannabisbruk</i>	18
2.8. <i>Oppsummering</i>	20
3. Metode og metodiske overveielser	21
3.1. <i>Metodevalg for analysen</i>	21
3.2. <i>Utvalg</i>	22
3.3. <i>Variabler i analysen</i>	23
3.3.1. <i>Avhengig variabel; cannabisbruk</i>	24
3.3.2. <i>Bakenforliggende variabler; kjønn, klasstrinn og innvandringsbakgrunn</i>	24
3.3.3. <i>«Andre forhold» i analysen</i>	25
3.3.4. <i>Krysstabellanalyse: bydel, innvandrerbakgrunn og klasstrinn</i>	27
3.4. <i>Analytisk strategi</i>	27
3.5. <i>Hensyn i analyseprosessen</i>	28
3.5.1. <i>Indirekte sammenhenger</i>	29
3.5.2. <i>Operasjonalisering av variabler og validitet</i>	30
3.6. <i>Styrker og svakheter ved metode</i>	31
4. Resultater og funn	34
4.1. <i>Logistisk regresjon</i>	35
4.2. <i>Krysstabellanalyse</i>	39
4.3. <i>Styrker og svakheter ved analysen</i>	43

5.	Drøfting og diskusjon	45
5.1.	<i>Skolens betydning for cannabisbruk .....</i>	45
5.2.	<i>Aktiviteters betydning for cannabisbruk.....</i>	48
5.3.	<i>Venner og holdningers betydning for cannabisbruk.....</i>	51
5.4.	<i>Psykiske utfordringers betydning for cannabisbruk .....</i>	53
5.5.	<i>Kjønn, innvandringsbakgrunn og klassetrinns betydning for cannabisbruk.....</i>	55
5.6.	<i>Økt kunnskap og kompetanse som rusforebyggende arbeid .....</i>	58
5.6.1.	<i>Skolens rusforebyggende arbeid .....</i>	59
5.6.1.	<i>Organisert aktivitet som forebyggende arbeid.....</i>	63
6.	Konklusjon	67
6.1.	<i>Forslag til videre forskning.....</i>	69
7.	Litteraturliste	70
	Vedlegg 1	77
	Vedlegg 2	86
	Vedlegg 3	89

1. Innledning

Hensikten med studien er å kunne si noe om hvilke sammenhenger det finnes mellom det å bruke cannabis og ulike psykososiale faktorer hos ungdom på videregående skole. Analysene skal undersøke cannabisbruk i sammenheng med hvordan ungdom har det på skolen, organiserte og ikke organiserte fritidsaktiviteter utenfor skole, nære relasjoner, holdninger til cannabis og psykiske plager. Tema er valgt på bakgrunn av arbeidserfaring med mennesker med tung rusproblematikk. I arbeidet med denne pasientgruppen kom det frem at de fleste pasienter debuterer med cannabis som videreutvikler seg til bruk av andre rusmidler. Med utgangspunkt i dette er det interessant å forsøke å si noe om mønstrene til hva som kan påvirke unge til å bruke cannabis. Naturligvis er det forskjell mellom det å være avhengig av cannabis og det å eksperimentere med stoffet. Det å bruke cannabis en eller to ganger i ungdomsårene fører ikke nødvendigvis til et langvarig og skadelig bruk. I studien vil det være fokus på ungdom som bruker cannabis oftere enn en gang. Det forekommer i midlertidig ikke data til å avdekke hvorvidt dette fører til skadelig bruk. Formålet er å kunne si noe om i hvilken grad sammenhengen til cannabisbruk påvirkes av ulike psykososiale forhold. Her vektlegges hva som kjennetegner ungdom som bruker stoffet, hvorfor ungdom bruker rusmiddelet og ulike konsekvenser av bruk. Studiens statistiske funn skal diskuteres i lys av tidligere forskning, og studien vil til slutt rettes mot forebyggende arbeid.

I studien brukes cannabis som fellesbetegnelse for hasj og marihuana. Dersom en annen type av cannabisproduktet redegjøres for vil dette spesifiseres. I studien betegner psykososiale forhold både miljøfaktorer og individuelle faktorer. Psykososiale forhold er en fellesbetegnelse på psykiske og sosiale forhold av betydning for helse og mental fungering. Sosiale forhold kan angå barns oppvekstvilkår, hjemmeforhold, forhold på skolen og så videre. Psykiske forhold viser til personens måte å håndtere disse på kognitivt og emosjonelt (Det Store Norske Leksikon, 2018b). Miljøfaktorene vil betegne individets ytre livsvilkår og de påvirkningene den her blir utsatt for (Det Store Norske Leksikon, 2018a).

Spørreundersøkelser viser at mellom 15 og 19 % av ungdom i alderen 15 -20 oppgir at de har prøvd cannabis, mens 8 og 10 % oppgir å ha prøvd stoffet de siste seks månedene. Bruken har vært høyest i Oslo i forhold til resten av Norge, mens resten av landet har gradvis nærmet seg Oslos nivå. I Oslo oppgir 25-30% av ungdommene å ha forsøkt cannabis noen ganger, mens 7-12 % sier at de har brukt cannabis de siste seks månedene (Blindheim, 2004, s. 43). Rapporten

fra Ung i Oslo 2015, viser at en av ti unge i Oslo har brukt cannabis siste året, og rundt tre prosent har gjort der mer enn fem ganger (Andersen & Bakken, 2016, s. 94). Tidligere studier viser at cannabis er farlig. På 1970-tallet ble det presentert data som tydet på at brukere av stoffet ble rammet av det såkalte «amotivasjonssyndrom». De ble sløve og mistet interessen for verden rundt seg. Lite tyder på at dette er korrekt, og problemet med slike studier er at årsakssammenhenger sjelden har fremgått (Pedersen, 2006, s. 115). Dette ligger til grunn for interessen av å undersøke sammenhenger mellom cannabisbruk og psykososiale forhold.

1.1. Hva vet vi om cannabis?

Cannabis er det vanligste narkotiske stoffet i Norge. Stoffet svekker oppmerksomheten, konsentrasjonen, koordinasjonen og reaksjonsevnen. Cannabis er en samlebetegnelse på materiale fra planten *Cannabis sativa*. Planten inneholder stoffer som har fellesbetegnelsen cannabinoider, hvor det viktigste virkestoffet i planten er Delta 9- tetrahydrocannabinol eller omtalt som THC. Det er dette stoffet som i hovedsak gir rus-effekten. Produkter som marihuana, hasjissj og cannabisolje fremstilles alle fra disse plantene (Skretting, Vedøy, Lund & Bye, 2017, s. 248). Marihuana er et uforedlet produkt av cannabis, og består vanligvis av tørkede blader fra toppskudd og blomster, men kan også inneholde stilker eller frø. Hasj er et raffinert produkt. Den er oppkonsentrert og presset til plater eller klumper (Skretting et al., 2017, s. 244). Marihuana kan være løst eller presset plantemateriale og kan inneholde blader, stilker og frø i ulike mengder. Hasjissj er formet som seige klumper eller brikker, hovedsakelig bestående av cannabis harpiks med varierende mengder av plantematerialet. Cannabisolje er en væske bestående av harpiks destillert gjennom en kjemisk prosess og er fri for plantemateriale (Bretteville-Jensen, 2013, s. 19). Som gjengitt i Bretteville-Jensen (2013, s. 19) inneholder de ulike typene cannabisprodukter kjemiske forbindelser som har ulike effekt på kroppen. Stoffene påvirker funksjonene gjennom reseptorer i cellemembranen. Det finnes i hovedsak to typer av cannabisreseptorer CB1 og CB2. CB1 finnes i nervesystemet og CB2 finnes i immunsystemet og sentralnervesystemet. Aktivering av CB1 reseptorer forårsaker fremhevet stemningsleie og kan gi angst og panikk. Ved bruk av cannabis kan rusen oppleves forskjellig fra person til person. Det er enkelte fysiologiske kjennetegn som ofte er gjennomgående: for eksempel tørrhet i munn, rødhet i øynene, svimmelhet, hoste, trykk i hodet, økt puls, og økt matlyst. Det er vanlig å få visse psykologiske symptomer for eksempel høy tankeaktivitet, forsterkede følelses- og sanseinntrykk, lattermildhet, økt innadvendthet eller utadvendthet (avhengig av brukerens personlighet), og en følelse av avslapning og velvære. Her vil også koordinasjon, konsentrasjon

og reaksjonsevnen svekkes i opptil 24 timer etter inntak. Ved jevnlig bruk kan brukeren oppleve lavere energinivå. Noen får problemer med søvnmønsteret, konsentrasjonsevnen og hukommelsen (Rustelefonen, u.å.).

1.2. Relevans for barnevern

Ungdomstiden kan ses på som en sårbar periode hvor det foregår viktige modningsprosesser. Under denne perioden utvikles hjernen og de nevropsykologiske prosessene (Bretteville-Jensen, 2013, s. 84). Videre er det i barndommen grunnlaget blir lagt for den innstilling et menneske senere vil ha til seg selv og andre. Her blir det avgjort om livet blir preget av tillit og åpenhet, eller mistillit og utrygghet (Raundalen & Nordlund, 1977, s. 6). Barnet formes på mange måter, både direkte gjennom systematisk oppdragelse og mer indirekte gjennom forventninger og innflytelse, som foreldre ikke har kontroll over. Barnet blir påvirket av massemedier, jevnaldrende, og skolegang (Imsen, 2012, s. 52). Barnet har mange impulser på tvers av disse miljøene, og forholder seg til dem og påvirker dem (Imsen, 2012, s. 59). Bronfenbrenner fant i sin studie at barn ofte engasjerte seg i å gjøre ulovlige handlinger, skulke skolen, lyge og erte andre barn. I studien viste dette sammenheng med at barna rapporterte om lite oppmerksomhet i hjemmet og hvilke relasjoner de hadde til jevnaldrende. Disse barna rapporterte også et negativt syn på seg selv (Bronfenbrenner, 1978, s. 81). I henhold til dette kan det anses som svært viktig å ha kunnskap om forhold som kan bidra til at ungdom har det vanskelig, for å vite hvordan fagpersonell skal drive forebyggende arbeid.

Tema anses som svært relevant for barnevernet ettersom det å kunne si noe om sammenhenger mellom psykososiale forhold og cannabisbruk blant ungdom kan bidra til mer forståelse blant fagpersonell om hva som gjør at ungdom bruker stoffet. Dersom fagpersonell og barneverntjenesten har forståelse og kunnskap om hva cannabis er og hvordan det påvirker ungdom, kan dette skape en bredere forståelse for hvorfor ungdom bruker stoffet. Økt kunnskap og kompetanse anses som nødvendig, nettopp fordi dette kan styrke det forebyggede arbeidet barnevernet gjør i samråd med politiet og andre instanser. Det økende tallet i cannabisbruk blant ungdom kan trolig indikere at det forebyggende arbeidet som blir gjort ikke fungerer. Det forebyggende arbeidet skal senere diskuteres og knyttes til studiens statistiske funn.

1.3. Problemstilling og hypoteser

Ut ifra tema er følgende problemstilling laget:

Hvilke psykososiale forhold øker eller reduserer sannsynligheten for cannabisbruk blant ungdom på videregående skoler i Oslo?

Med utgangspunkt i problemstillingen er det valgt ut noen psykososiale forhold som undersøkes nærmere, hvorav de kan være både individuelle og miljømessige faktorer. For å gjøre problemstillingen mer anvendelig for analyse er det utformet hypoteser for studien. De første to hypotesene er knyttet til regresjonsanalysen, mens de resterende er knyttet til krysstabellanalysen.

H1: Hvilken betydning har kjønn, klassetrinn og innvandringsbakgrunn for bruk av cannabis?

H2: Hvilke andre forhold kan ha betydning for bruk av cannabis?

De andre forholdene som refereres til i H2 er følgende: skoletrivsel, utfordringer på skolen, hvorvidt ungdom deltar i organiserte og uorganiserte fritidsaktiviteter utenfor skole, vennerelasjoner og holdninger til cannabis, samt psykiske utfordringer.

H3: Hvilken forskjell er det i cannabisbruk mellom bydelene med tanke på:

- *Kjønn*
- *Innvandringsbakgrunn*
- *Klassetrinn*

Senere vil forholdene i H3 undersøkes i sammenheng med hverandre.

1.4. Studiens oppbygning

I kapittel 2 presenteres det teoretiske rammeverket for studien. I kapittel 2.1 redegjøres det for Pierre Bourdieu sine begreper om sosialt rom, sosialt felt og kapital. I 2.2 redegjøres det for ungdom og skolegang. Her fokuseres det på skolen som instans og hvilke sammenhenger som finnes mellom skole og cannabisbruk. I kapittel 2.3 redegjøres det for viktigheten av fysisk aktivitet og hvilke sammenhenger som finnes mellom aktivitet og cannabisbruk. I kapittel 2.4 redegjøres det for ungdoms vennerelasjoner og venners påvirkningskraft, som videre sees i samhold med cannabisbruk. I kapittel 2.5 redegjøres det for hvordan ungdoms holdning til

cannabis kan bidra til bruken av stoffet. I kapittel 2.6 vektlegges ulike psykiske utfordringer ungdom kan ha og hvordan dette kan ses i sammenheng med cannabisbruk. I kapittel 2.7 redegjøres det for hvordan innvandringsbakgrunn kan knyttet mot cannabisbruk. For å avslutte kapittel 2 oppsummeres hovedpunktene.

I kapittel 3 presenteres metode, data og metodiske overveielser. Her redegjøres det for kvantitativ metode, logistisk regresjonsanalyse, krysstabellanalyse og hvorfor disse metodene er valgt. Det greies ut for hvilken type data og spørreundersøkelse som er brukt og etiske hensyn tatt i den forstand. Videre beskrives variabler som er brukt i analysen og hvordan disse er anvendt. Etter dette presenteres analytisk strategi og det redegjøres for hypotesetesting, indirekte sammenhenger og operasjonalisering av variabler. Til slutt vil styrker og svakheter ved metodevalg, variabler i analysen og undersøkelsen presenteres.

I kapittel 4 presenteres resultater og statistiske funn. Her vises bivariate og multivariate sammenhenger ved hjelp av logistiske regresjonsmodeller. Deretter presenteres krysstabellanalyser og funn knyttet til disse analysene. Til slutt vil styrker og svakheter ved analysen presenteres. I kapittel 5 skal statistiske funn og tidligere forskning knyttes til problemstilling og hypoteser, og drøftes mot hverandre. Med utgangspunkt i statistiske funn skal rusforebyggende arbeidet med ungdom drøftes, med hovedfokus på hvordan skole og organisert aktivitet kan virke som pådrivere for dette arbeidet. I kapittel 6 oppsummeres hovedfunn i analysen og diskusjoner. Det vil også presenteres forlags til videre forskning.

2. Teoretisk rammeverk og tidligere forskning

I dette kapittelet skal det redegjøres for hva tidligere forskning finner om cannabisbruk blant ungdom. Forskningen som presenteres vil senere diskuteres i henhold til statistiske funn.

2.1. Bourdieus teoretiske rammeverk

Pierre Bourdieu var konfliktteoretiker og forsøkte å løse det såkalte «aktør/strukturproblemet». Han skilte mellom subjektivistisk og objektivistisk sosiologi. Subjektivismen ifølge ham, tar utgangspunkt i kreative og selvstendige aktører som på en kompetent og fri måte konstruerer den sosiale verden «nedenfra og opp». Objektivismen derimot er det som eksisterer utenfor og uavhengig av den enkelte aktør, og hevder at slike strukturer styrer aktørens handlinger «ovenfra og ned». Bourdieu sin teori omfatter begrepene sosialt rom, sosialt felt og kapital (Aakevaag, 2008, s. 148-149). Det sosiale rom er samfunnet og fordelingen av ressurser eller klassestrukturen i samfunnet. Det sosiale rom består av ulike objektive posisjoner som samfunnsmedlemmene kan ha, avhengig av hvor mye og hvilken type ressurser og kapital de besitter. Hver enkelt posisjon defineres i henhold til dens relasjon til andre posisjoner. Det vil si at noe bare er «høyt» i den forstand at noe er «lavt». Det sosiale rom er med andre ord en hierarkisk struktur av objektive sosiale posisjoner som er basert på kapitalmengde (Aakevaag, 2008, s. 151). For å forstå dette må vi definere begrepet kapital. Kapital definerer Bourdieu som helt knappe ressurser det er konkurranse om blant individer og grupper i samfunnet. Kapital gir makt i egenskap av å være en ressurs som man kan bruke til å oppnå fordeler i det sosiale livet. Kapital skaper makt i samfunnet og er ulikt fordelt, dette kan skape grunnlag for dominans og herredømme i samfunnet. De som innehar den riktige kapitalen kan bruke den til å dominere over andre individer i samfunnet (Aakevaag, 2008, s. 151).

Bourdieu opererer med tre kapitalformer. Den første er *økonomisk kapital*, som er den viktigste kapitalformen. Den består av alle former for økonomiske ressurser individet har eller kan skaffe seg og gir økonomisk makt. Den andre formen er *kulturell kapital*, som handler om å mestre de dominerende kulturelle kodene i samfunnet. Den kan gi makt i forbindelse med utdanningssystemet, tilgang til attraktive posisjoner på arbeidsmarkedet, bedre muligheter for deltakelse i politikk, vitenskap og kunst, samt tilgang til sosiale miljøer. Den siste formen for kapital er *sosial kapital*. Den består i det å ha tilgang til sosiale nettverk og medlemskap i grupper som familie, venner, bekjente, kolleger osv. Sosial kapital gir makt fordi en kan mobilisere slike nettverk til å oppnå noe man ønsker (Aakevaag, 2008, s. 152-153). Bourdieu

vektlegger sosialt felt. Et sosialt felt er en sfære, arena og institusjon som befinner seg innenfor det sosiale rom, for eksempel skolen. Et sosialt felt er ikke like omfattende som det sosiale rom, men eksisterer i likhet med det sosiale rom som en objektiv struktur av sosiale posisjoner som aktøren kan inneha (Aakevaag, 2008, s. 155). Posisjonene i det sosiale felt bestemmes også av dens relasjon til andre posisjoner innad feltet. Forskjellen mellom det sosiale rom og sosiale felt er at det sosiale rom er basert på mengde og sammensetning av alle kapitaltypene, mens posisjonene i det sosiale felt er basert på mengden kapital et individ besitter av den feltspesifikke kapitalen (Aakevaag, 2008, s. 155). For eksempel kan et sosialt felt bestå av vitenskapsmenn med kunnskap i ulike felt, denne kunnskapen påvirker deres posisjon og makt i samfunnet. Ifølge Bourdieu har individene i det sosiale felt noen strategier. Enten forsøke å tilegne seg mest mulig av den gjeldende kapitalen for feltet, eller forsøke å redefinere hva som skal være gjeldende kapital for feltet (Aakevaag, 2008, s. 156).

2.2. Skolesystemets rammer for ungdom

Vi har tidligere sett at skolen er en viktig sosialiseringsarena for barn og unge (Imsen, 2012, s. 56). I dagens kunnskapssamfunn er det tydelig at skolen er viktigere enn noensinne som en sosialiseringsagent. Stadig flere gjennomfører opplæring og treårig videregående skole (Haug, 2012, s. 232). Skolen spiller en viktig rolle i samfunnet og opptre som en felles møteplass hvor barn og unge skal få muligheten til å tilegne seg kunnskap og utvikle holdninger, ferdigheter og verdier. Regjeringens mål er at skolen skal ruste barn og unge til å møte livets oppgaver og utfordringer sammen med andre (Regjeringen, 2008-2009, s. 9). Skolen er preget av strukturelle vilkår som gjelder for elever og lærere i skolen. Disse vilkårene definerer rammene innenfor skolen og dette påvirker sosialiseringen innad. Alle elever har rett på ekstra hjelp og støtte, og dersom de trenger det får de spesialundervisning. Elevene skal ikke stigmatiseres uansett kjønn, bakgrunn, diagnoser og så videre. De skal ha opplæring i fellesskap med alle andre, dersom de har utbytte av det (Haug, 2012, s. 234-235). Elever fra alle samfunnslag og alle funksjonsnivå skal være i samme opplæring, dette skal gi et godt fundament til å utvikle gjensidig forståelse og aksept (Haug, 2012, s. 235). På denne måten kan skolen ses på som en positiv arena for barn og unges utvikling. Hvor skolen kan opptre som et godt utgangspunkt for ungdom og bidra til å forberede ungdom til voksen - og arbeidslivet. Med utgangspunkt i dette kan det trekkes frem at ungdom har liten plass til å utfolde seg på skolen. Hvor ungdom kan oppleve press og stress som følge av skolen strukturelle forhold. De strukturelle forholdene er med på å stille krav til elevene; de må sitte stille, vente på tur, vente på at skoleklokken ringer, og atferd reguleres ved

hjelp av ordensrestriksjoner (Imsen, 2012, s. 130). Skolen forventer at ungdom presterer og disse prestasjonene kan få betydning for de utdanningsvalgene man får. Utdanning og yrkesvalg har betydning for oppfatning av seg selv og selvidentitet. Det kan ha en innvirkning på den sosiale og kulturelle konteksten i livet til individet. Utdanning legger premisser for voksenlivet og har innvirkning for senere inntekt (Bretteville-Jensen, 2013, s. 84). På denne måten kan de strukturelle rammene i skolesystemet og prestasjonspress bidra til at ungdom kan ha ulike utfordringer i skolen. Med hensyn til dette kan cannabis utgjøre en risikofaktor blant ungdom i skolen (Bretteville-Jensen, 2013, s. 83). Spørsmålet blir heretter hvordan skolegang kan ha sammenheng med ungdoms cannabisbruk?

I lys av dette viste en studie fra videregående skoler på Hamar utført av Rekve og Lindbæk (2002) at det å prøve cannabis var knyttet til hver enkelt elevs miljø. Cannabisbruk hadde her sammenheng med nære relasjoner og det var store forskjeller mellom skolene. Her viste det seg at å ha «prøvd cannabis» var sterkt assosiert med at en av de fem nærmeste vennene hadde prøvd stoffet. Det var også assosiert med å røyke sigaretter, skole, ukentlig alkoholbruk, seksuell debut og sex med en av samme kjønn (Rekve & Lindbæk, 2002, s. 2448). Det kan på en side argumenteres for at cannabisbruk kan sees i sammenheng med press fra venner som tar i bruk stoffet. På den andre siden kan det argumenteres for at de som tar i bruk cannabis gjør dette i ungdomsårene, men mange begrenser bruken til noen få ganger. En annen studie undersøkte cannabis sin tilknytning til om ungdommen hadde skulket skolen eller skulket en klassesstime i løpet av den siste tiden. Her viste det seg at det å skulke skolen ga høyere sannsynlighet for å bruke cannabis (Hamilton, Danielson, Mann & Paglia-Boak, 2012, s. 49-51). I denne sammenheng vil det være vanskelig å si noe om kausalforholdet mellom cannabis og skulking av skolen. Spørsmålet om ungdom skulker skolen fordi de bruker cannabis eller om ungdommens skulk fører til bruk av stoffet, kan være vanskelig å besvare.

Hittil er det redegjort for hvordan skolesystemet kan ha innvirkning på ungdoms cannabisbruk. På bakgrunn av teori presentert ovenfor kan vi videre trekke frem konsekvenser av cannabisbruk for skolegang. Ved cannabisbruk i tenårene og tidlig 20 årene viser det seg at i tillegg til helseproblemer kan man ha lavere prestasjon på utdanning og fungere dårligere (J. S. Brook, Stimmel, Zhang & Brook, 2008, s. 157). Ved høyt forbruk av cannabis viser det seg å være problematisk å erverve ny kunnskap og bruke den. Disse individene har også større sannsynlighet for å falle tilbake til å bruke cannabis (Crean, Crane & Mason, 2011, s. 1). Det vises sammenheng mellom cannabisbruk, arbeidsledighet og kjønn, hvorav menn er

overrepresentert (Hammer & Vaglum, 1990, s. 136-137). En dansk undersøkelse viser at ungdom kan ha problemer med å fullføre utdanning og får lavere sosioøkonomisk status. I den forbindelse vises det til at de med høyere utdanning har høyere forbruk av cannabis enn de med lavere utdanning (Nordentoft, Erritzøe & Lange, 2015, s. 11). Dette er motsigende resultater hvor studier viser at de som har høyt forbruk av cannabis ofte er arbeidsledige. Samtidig som det vises at de med høyere utdanning også har et høyt cannabisbruk. Årsaken til dette kan være vanskelig å konstatere. Trolig er dette på bakgrunn av at cannabisbruk kan ha mange ulike årsaker og det kan igjen være problematisk å si noe om kausalitet. Samtidig sier dette noe om omfanget for cannabis på ulike arenaer, hvorav man kan være høyt utdannet eller ikke være utdannet og fremdeles bruke stoffet.

2.3. Aktiv ungdom på godt og vondt

Aktivitet anses som positivt og regelmessig fysisk aktivitet er nødvendig for normal vekst og utvikling hos barn og unge (Kjelvik, 2012, s. 30). Fysisk aktivitet bidrar til å fremme helse, og fysisk inaktivitet er en av flere faktorer som kan bidra til overvekt og andre helseplager i oppvekst og senere i livet. Ulike treningsarenaer kan fungere som sosiale møteplasser og samtidig virke gunstig på miljø og helse (Kjelvik, 2012, s. 30). Deltagelse i fritidsaktiviteter gir muligheter og rammer som kan være nyttig for barn og unges utvikling, sosialisering og læring. Forskning viser at barn og unge er mer motiverte og engasjerte når de holder på med fritidsaktiviteter enn de er i andre situasjoner (Hansen, Larson & Dworkin, 2003). Individuer som er fysisk aktive er i gjennomsnitt mindre syke, har et lavere sykefravær, er mer produktive, har færre skader, opplever et bedre arbeidsmiljø, er mer tilfredse og har mindre psykiske lidelser sammenlignet med personer som har et lavt aktivitetsnivå (Helsedirektoratet, 2016). Det er stort sett vurdert som positivt at ungdom driver med idrett. Mange mener idrettsaktivitet har en egenverdi som noe morsomt og utfordrende å drive med, og at idrett både styrker folkehelsen og fremmer integrasjon (Strandbu & Bakken, 2007, s. 13). Ulike former for fysisk aktivitet, gjerne ute i naturen, viser seg å bidra til forebygging og behandling av ulike psykiske lidelser som depresjon og angst (Helse og omsorgsdepartementet, 2015, s. 37). Når ungdom driver med sport og organiserte aktiviteter kan det bidra til å hindre rusmiddelbruk (Wichstrøm & Wichstrøm, 2009, s. 138). Spørsmålet blir om tidligere forskning gir noen indikasjoner på sammenheng mellom cannabisbruk og organisert aktivitet?

I ett studie viser det seg at de som bruker cannabis en gang iblant, ofte er ungdom som har aktiviteter utendørs. Hyppigere bruk av stoffet ble assosiert med å ha en mer selektiv livsstil hvor ungdommen for eksempel drev med musikk og tilbragte tid sammen med venner (Peretti-Watel & Lorente, 2003, s. 251). I tillegg vises det at å dra på nattklubb reduserer sannsynligheten for cannabisbruk, mens det å dra på konsert gir høyere sannsynlighet for cannabisbruk. Det å bruke tid sammen med venner ute på kveldene viser å øke bruken av stoffet (Peretti-Watel & Lorente, 2003, s. 253). Det å være delaktig i sportslige aktiviteter viser seg å bidra til mindre cannabisbruk (Lisha & Sussman, 2010; Terry-McElrath & O'Malley, 2011, s. 1855). Likevel viser en annen studie fra McCabe, Modecki og Barber (2016) at det å delta på organiserte aktiviteter gir økt sannsynlighet for bruk av cannabis. Forklaringen fra studien er at ungdom som driver med sport oftere drikker mer alkohol og tester andre rusmidler, og ungdommen i disse miljøene påvirker hverandre (McCabe et al., 2016, s. 2293). I tillegg vises det til at de som trener utenom organiserte aktiviteter bruker mindre cannabis enn de som trener lite (Denham, 2014, s. 150). Ovenfor vises det motstridende funn når det gjelder sammenhengen mellom cannabis og aktiviteter. Trolig kan det være mange årsaker til dette som vil være vanskelig å svare på, men forskningen indikerer at cannabis forekommer på mange forskjellige arenaer. Der noen forskere mener at mange ulike idretter «beskytter» mot cannabisbruk, mener andre forskere det motsatte.

Hittil har vi sett på at organisert aktivitet kan både øke og redusere bruk av cannabis. Forskning viser også at organisert aktivitet har positiv innvirkning på ungdoms skolegang. Dette anses som vesentlig grunnet sammenhengen mellom skolegang og cannabisbruk, som diskuteres senere. Fysisk aktivitet som er pålagt i skolehverdagen viser seg å ha gode helseeffekter for ungdom. I en langtidsstudie fra Sverige var målet å finne hvilken effekt økt kroppsøving i skolen hadde å si for skoleprestasjoner og motorikk til ungdom. Studien var blant elever fra 7-9 år som ble fulgt opp til de var 16 år. De fant at mer kroppsøving gjorde at elevene fikk bedre fysisk motorikk og karakterer i enkelte skolefag. En intervensjonsgruppe fikk daglig kroppsøving med 5 x 45 minutter per uke. Kontrollgruppen hadde to kroppsøvingstimer per uke (Ericsson & Karlsson, 2014, s. 273). Studien viste kun signifikante sammenhenger mellom bedre skoleprestasjoner og kontrollgruppen som hadde to kroppsøvingstimer i uken (Ericsson & Karlsson, 2014, s. 275). Dette er noe motstridende, da det vises at kontrollgruppen som kun hadde noe økt aktivitet hadde sammenheng med bedre skoleprestasjoner, mens intervensjonsgruppen som hadde mest aktivitet ikke hadde sammenheng med skoleprestasjon.

I en annen studie fra Sverige la de inn mer fysisk aktivitet i skolen for å se utfallet på elevers karakterer. Studien var en langtidsstudie som hadde hensikt med å forbedre en fysisk aktiv livsstil for elever i skolen. Skolene samarbeidet med lokale sportsklubber og økte aktivitetsnivået i skolen på den måten (Käll, Nilsson & Lindén, 2013, s. 474). I likhet med den andre studien fikk elevene bedre skoleprestasjoner av mer fysisk aktivitet, samtidig som de var mer aktive i løpet av skoledagen (Käll et al., 2013, s. 476). Det kan argumenteres at årsakene til dette utfallet kan handle om at de involverte sportsklubbene kan ha inspirert elevene, som kan tenkes å påvirke skoleprestasjonene deres (Käll et al., 2013, s. 477).

Forskning presentert i kapittelet viser enkelte sider av hvordan organisert aktivitet kan ses i sammenheng med cannabisbruk. Enkelte studier viser en tydeligere sammenheng mellom aktivitet og cannabisbruk enn andre studier gjør. I tillegg vises det at ungdom kan påvirke hverandre i sportsmiljøer og hvordan dette kan bidra til cannabisbruk. Dette vil tas opp for diskusjon senere.

2.4. Ungdoms relasjoner til jevnaldrende

Mennesker er sosiale vesener. Vi er avhengig av andre, både for å fungere som individer og for å fungere som medlem av grupper og samfunnet. Fellesskap og tilhørighet er sentrale sosiale behov som er styrende for preferanser og atferd (Schiefløe, 2011, s. 333). Sosiale relasjoner, tilknytning og tilhørighet har vesentlig betydning for menneskers tilværelse og livssituasjon. Fellesskap, integrasjon, anerkjennelse, trygghet og sosial forankring er viktige elementer i et godt liv. Mangel på kontakt og sosial involvering kan føre til mistriivsel og tilpasningsproblemer (Schiefløe, 2011, s. 351). Relasjoner kan være påtvungen, som for eksempel at man ikke kan velge sine foreldre og sine slektninger. I privatlivet inngås de fleste relasjoner frivillig og en velger hvem en vil omgås med, og ha som venner (Schiefløe, 2011, s. 335). Relasjoner kan tenkes å dannes gjennom tre ulike faser. Innledningsfasen består av innledende kontakter, vurderinger av andre, prøving og feiling. I interaksjons- og vedlikeholdsfasen etableres relasjonen hvor man finner like interesser og har en nærhet til hverandre. I nedbyggingsfasen kan man oppleve at en eller begge parter ikke lenger har interesse av å bruke tid og ressurser på å vedlikeholde relasjonen (Schiefløe, 2011, s. 338). Det å være delaktig i en gruppe med venner er viktig for den sosiale tilpasningen og tilegnelse av kultur. Gruppedeltagelse bidrar til den uformelle sosiale kontrollen, hvor deltakere passer på hverandre, korrigerer atferd, fordeler positive og negative sanksjoner (Schiefløe, 2011, s. 340).

Sammenhengen mellom cannabisbruk og vennskap viser seg i flere undersøkelser, og det er enkelte studier som gir en indikasjon på hva som kjennetegner denne ungdommen. Forskerne Shelder og Block (1990) fant at eksperimentell bruk av cannabis var knyttet til bedre psykisk helse og sosial kompetanse enn for de som drev med tyngre bruk, og for de som ikke brukte stoffet i det hele tatt. De som ikke brukte cannabis var mer isolerte og utrygge i sosiale settinger enn de som eksperimenterte med stoffet. Noe som ikke er unaturlig ettersom bruk av cannabis ofte kan gjøre deg mer utadvendt (jf. 1.1). Her hadde cannabis sammenheng med det å ha gode venner, hvor omlag 15% som rapporterte å ha gode venner hadde prøvd stoffet (Pedersen, 2006, s. 24-25). I Pedersen (2006, s. 108) sin studie fant han at blant de med nære venner som hadde brukt cannabis, var det 77% som selv hadde brukt stoffet. Dette var likt for begge kjønn. Kun 3% gutter rapporterte å ha prøvd cannabis hvor vennene deres ikke hadde prøvd det. I forskningen finnes det også motstridende resultater. Det vises til at ungdom som har brukt mye cannabis har færre venner enn de som ikke har brukt stoffet (Nordentoft et al., 2015, s. 11). Her ble cannabis knyttet opp mot å være i bestemte miljøer, som var problematisk å bryte fra som gjorde det vanskelig å stoppe med rusmiddelet (Nordentoft et al., 2015, s. 11). Dette kan være årsaken til de motstridende resultatene, hvorav Pedersen (2006) sin studie tar for seg lavere bruk av cannabis, mens Nordentoft et al. (2015) fokuserer på tyngre bruk.

Cannabis brukes ofte for første gang i omgivelser som er preget av fortrolighet, nysgjerrighet og spenning (Pedersen, 2006, s. 108). Derved er det oftest partner eller venner som tilbyr stoffet til en for første gang, sjelden en fremmed person. Når stoffet brukes er det ungdoms nære venner som er delaktig, som kan forekomme av flere årsaker. Ungdom kan velge venner fordi de bruker cannabis, og venner kan påvirke hverandre til å bruke stoffet. Pedersen (2006) sin studie viser at denne påvirkningen flyter frem og tilbake (Pedersen, 2006, s. 108). Samtidig kan det trekkes frem at det er en uskreven regel om at cannabis skal deles, og dette ritualet preger cannabiskulturen. Ritualer og symboler er viktige elementer i denne subkulturen (Sandberg & Pedersen, 2010, s. 38). Å dele cannabis sender sterke signaler om samhold og vennskap. Å røyke samme «joint» er derfor en mer potent markør av solidaritet og felles gruppetilhørighet (Sandberg & Pedersen, 2010, s. 39). Det er også vist at det å bli tilbudt cannabis fra nære venner gir større sannsynlighet for å bruke stoffet enn dersom man ikke har venner som bruker cannabis (Hamilton et al., 2012, s. 51).

Hittil har vi sett sammenhengen mellom cannabisbruk blant ungdom og deres nære relasjoner. Tidligere forskning vises ofte å ha ulike resultater, hvor flere studier viser at cannabis brukes i samhold med venner, mens andre studier viser at de som ikke har eksperimentert med cannabis ofte er usikre i sosiale settinger. Samtidig vises det til at tyngre bruk har tett sammenheng med problemer med å bryte fra miljøet man er i. Igjen sier dette noe om at cannabis forekommer på utallige arenaer og oppstår av ulike årsaker. I neste underkapittel skal det redegjøres for hvordan ungdoms holdning til cannabis kan ha innvirkning på bruken av stoffet.

2.5. Er bruk av cannabis kult blant ungdom?

«Tenk deg at du skal ha en rolig tv-kveld. Du har lyst på slapp rus. Da passer hasj. Det er litt sånn daft og passe behagelig. Jeg synes ikke det er noe skummelt, men jeg røyker meg aldri så veldig stein. Det eneste som er litt ekkelt, er det med lungene. Er redd for hvordan de ser ut. Men det er vel enda verre å røyke, og jeg røyker jo ganske mye» (Pedersen, 2006, s. 101).

Slike synspunkt har blitt mer utbredt de senere årene. Stadig flere ser på cannabis som et alminnelig og trivielt rusmiddel (Pedersen, 2006, s. 101). Når cannabis ble introdusert på markedet rundt 1960 etterfulgte en slags avslappende eller «hang-loose» holdning. Det vises at de som bruker cannabis i dag har samme holdning (Pedersen, 2014, s. 1). Med et slikt utgangspunkt blir spørsmålet om cannabis er en trend og om dette øker sannsynligheten for å bruke stoffet.

Cannabis har tidligere blitt beskrevet som et stoff som brukes for avslapning. I ungdomstiden begynner man gjerne å eksperimentere med rusmidler. Det er en fase i livet hvor mye annet skjer, hvor kroppen, tankesett og følelseslivet endres. Risikotaking og utforskning er noe som kan gi utvidet handlingsrom. Rusmidlene forekommer innad i kulturen og kan være et symbol på at barndommen er over. Rusmidlene representerer sosialitet, stil og frihet og kan være en sterk markør av jevnaldergruppens fellesskap (Pedersen, 2006, s. 23). Eksperimentering med cannabis kan handle om nysgjerrighet og tilgangen på stoffet. Det kan også handle om at ungdom har en holdning til cannabis som tilsier at stoffet ikke er skadelig (Peretti-Watel & Lorente, 2003, s. 252). På denne måten kan cannabis knyttes til det å være i opposisjon mot storsamfunnet (Sandberg & Pedersen, 2010, s. 29). Den avslappende virkningen av cannabis er knyttet til livsstil og ideologi. Den kreative virkningen er knyttet til andre aspekt. Musikere og kunstnere rapporterer å bruke cannabis for å oppleve verden på en annen måte, og for å oppdage

andre former for kreativitet. Her bidrar cannabis til å «stenge verden ute» for å få frem kreativiteten (Sandberg & Pedersen, 2010, s. 57).

Rusmidler har en slags tvetydighet. Noen beskriver cannabis som et fredelig stoff, hvor man oppnår avslapning og blir mer kreative. Andre har en annen oppfatning som innebærer lovbrudd, vold og kriminalitet. Hvor selve lovbruddet og det kriminelle er det som tiltrekker ungdom til stoffet (Sandberg & Pedersen, 2010, s. 64). Cannabiskulturen er en slags subkultur, hvor man føler tilhørighet og identitet til en annen gruppe mennesker. Cannabis stod tidligere sentral innenfor jazzmusikken på 1920- og 30-tallet, og har vært svært knyttet til særegne musikkformer. I dag spiller cannabis en stor rolle innenfor hip-hop kulturen (Sandberg & Pedersen, 2010, s. 30). En stor del av denne subkulturen som utgjør tilhørigheten og fellesskapet er språket som brukes (Sandberg & Pedersen, 2010, s. 47). Hvor de fleste med høyt forbruk av cannabis har et rikt og slangpreget språk når de snakker om forskjellige typer cannabis, om røykeredskaper, om å være ruset på cannabis og om kjøp og salg av stoffet (Sandberg & Pedersen, 2010, s. 44).

Ut ifra forskningen presentert kan det tenkes at cannabis brukes av ungdom for ulike formål. Enkelte kan ønske å bli kreative og andre bruker stoffet for å få en avslappende kveld. Forskningen viser at ungdom nærmest romantiserer bruken av rusmiddelet, som i seg selv kan bidra til at ungdom tar i bruk stoffet. Opplevelsen av en form for tilhørighet til andre som bruker stoffet kan være en stor motivasjon for å fortsette å bruke cannabis. Samtidig kan det tenkes at å være delaktig i ulike miljøer gjør det lettere å ta i bruk cannabis på grunn av tilgang til stoffet.

2.6. Cannabisbruks innvirkning på psykisk helse

De siste årene har psykiske helseplager for ungdom fått økt bekymringsverdig. Tall fra tre nasjonale representative ungdomsundersøkelser (Ung i Norge, 1992, 2002 og 2010), viste en betydelig økning i andelen unge som oppga et høyt nivå av psykiske plager fram til årtusenskiftet (Sletten & Bakken, 2016, s. 15). Folkehelseinstituttet har anslått at omtrent åtte prosent av norske barn og unge har alvorlige problemer som tilfredsstillende kriteriene til en psykisk lidelse. 15-20% av barn og unge mellom 3 og 18 år har nedsatt funksjon i perioder på grunn av psykiske plager som angst, depresjon og atferdsproblemer (Sletten & Bakken, 2016, s. 17). Som gjengitt i Sletten og Bakken (2016, s. 15) viser det seg at i ungdomstiden øker omfanget, hvorav økningen er størst blant jenter. Denne økningen er vedvarende fra rapporten

«Psykisk helse i Norge» fra 2018 (Renefot, Aarø, Aase, Kjennerud, Tambs & Øverland, 2018, s. 7). Etter ungdomstiden stabiliserer nivået seg, mens kjønnsforskjellene vedvarer. En internasjonal oversiktsstudie av diagnostiserbare psykiske lidelser hos ungdom i den vestlige verden tyder på at utbredelsen ligger på rundt 15%. Forekomsten er høyere blant ungdom enn for barn (Mykletun, Knudsen & Mathiesen, 2009, s. 46). Psykisk helse er et tema som blir viktigere og viktigere, forskning viser tydelige sammenhenger mellom cannabisbruk og psykisk helse. I samhold med dette kan vi videre undersøke hva som kjennetegner unge som bruker cannabis, og hvordan dette har sammenheng med psykisk helse.

I studien til McGee, Williams, Poulton og Moffitt (2000, s. 491) undersøkte de sammenhengen mellom cannabisbruk og psykisk helse. Informasjonen ble samlet inn med et aldersspenn fra 15 til 21 år, hvor informantene var med fra barndom til voksen alder. Undersøkelsen var en selvrapportering hvor individene svarte på cannabisbruk og spørsmål som relaterte sin psykiske helse. Den inkluderte familiens sosioøkonomiske status, familierelasjoner, foreldre-barn interaksjon og ulike atferds spørsmål, graden av tilknytning til foreldre var også med. Resultatene viste sammenheng mellom cannabisbruk og lav sosioøkonomisk status, historie med atferdsproblematikk og lav tilknytning til foreldre i tenårene (McGee et al., 2000, s. 491). Hvorav det var kvinner med disse utfordringene som hadde størst sannsynlighet for å bruke cannabis og ha psykiske helseproblemer i en alder av 15 år (McGee et al., 2000, s. 495-496). Cannabisbruk blant 21 åringer var sterkt relatert til å være mann, mens å ha psykiske helseproblemer var knyttet til å være kvinne. Tidlig cannabisdebut økte sannsynligheten for å bruke stoffet senere (McGee et al., 2000, s. 497). Andre studier viste at det å røyke vanlige sigaretter i tidlig alder også økte risikoen for bruk av rusmidler. Her var det ingen sammenheng mellom cannabis og psykiske helseproblemer i senere alder (W. D. Brook, Brook, Zhang, Cohen & Whiteman, 2002, s. 104).

De som bruker cannabis beskriver at sanseintrykkene blir rikere og sterkere ved bruk av stoffet. Det gjør deg mer sensitiv og bevisst på mentale prosesser (Sandberg & Pedersen, 2010, s. 58). I utgangspunktet er de ønskede effektene av cannabis avslapning, eufori og redusert angst, men ikke alle får disse effektene av å bruke stoffet. Dermed er det ikke vanskelig å forestille seg hvorfor ungdom tester stoffet. Samtidig kan det å bruke cannabis gi en opplevelse av å få økt angst, paranoia og hallusinasjoner. Dette er klart avhengig av hvor mye cannabis som blir brukt, og individets reaksjon på stoffet (Hanna, Perez & Ghose, 2017, s. 446). I henhold til dette er det ikke utenkelig å forestille seg at ungdom kan slite psykisk etter bruk av cannabis.

I en studie viste aggressiv atferd å ha sterk sammenheng med bruk av cannabis, både høyt forbruk, bruk av cannabis av og til og eksperimentering. De som ikke hadde aggressiv atferd hadde ingen tilknytning til stoffet (Ehrenreich, Nahapetyan, Orpinas & Song, 2015, s. 1934). Som gjengitt i Kaasbøll, Hagen og Gråwe (2018, s. 238) vises det også at ungdom som opplever angst har høyere risiko for å bruke cannabis enn de som ikke har angst. Det samme vises også når det gjelder depresjon. Dette indikerer at det er problematisk å si noe om kausalforholdet mellom cannabis og psykiske utfordringer.

I tillegg viser studier at det å være ensom kan føre til bruk av cannabis. En studie målte ensomhet med tre ulike indikatorer; unliked, disengaged og outside-oriented. «Unliked» som handlet om hvordan ungdommen så på seg selv og sin posisjon i sitt sosiale nettverk. «Unliked» ble her kategorisert som de som ikke oppga at de var venner med noen av sine andre medelever. «Disengaged» var de som rapporterte om hvordan de så sin egen posisjon i skolen. «Outside-oriented» ungdom var de som rapporterte å ha venner utenfor skolen. Disse ungdommene fokuserte på vennskap utenfor skolen og isolerte seg for andre medelever på skolen (Copeland, Fisher, Moody & Feinberg, 2018, s. 1757). Resultatene fra undersøkelsen viste at de som var lite delaktig i sitt skolenettverk («disengaged»), og rapporterte å ha venner utenfor skole («outside-oriented»), hadde betydelig høyere risiko for å bruke cannabis (Copeland et al., 2018, s. 1755). Her vises det at ungdom som isolerer seg fra skolenettverket sitt og opplever å bli ensom som følge av dette har høyere sannsynlighet for cannabisbruk. I tillegg vises det, som gjengitt i Copeland et al. (2018, s. 1757-1758), at ungdom som bruker sin sosiale energi utenfor skolen ofte har færre av normene og forventningene til felles med sine medelever. Derved har de økt risiko for å bruke cannabis utenfor skolesettingen. Videre vises det at cannabisbruk er knyttet opp mot å oppleve stress (Barton, Brody, Zapolski, Goings, Kogan, Windle & Yu, 2018, s. 1444). Noe som gjør det lettere å se for seg hvorfor ungdom bruker cannabis da dette er et dempende rusmiddel (jf. 1.1). En annen studie viste at de som bruke cannabis ofte gjennom hele livet hadde svakere reaksjoner til stress sammenliknet med de som ikke hadde brukt cannabis (van Leeuwen, Creemers, Greaves-Lord, Verhulst, Ormel & Huizink, 2011, s. 1484). Herved kan det tenkes at ungdom bruker cannabis for å håndtere stress på en annen måte. Samtidig som studiene overfor finner sammenhengen mellom stress og cannabisbruk, finner ikke Newton, Havard og Teesson (2012, s. 265) den sammenhengen. Derimot fant de sammenheng mellom cannabisbruk og holdninger til stoffet og lavere tro på seg selv.

Hittil viser tidligere forskning at cannabisbruk blant ungdom har sammenheng med psykisk helse i den grad ungdom opplever andre miljømessige faktorer. Disse faktorene som vi har sett kan handle om å være aggressiv, og oppleve ensomhet eller stress. Bruk av rusmiddelet kan videre oppstå på bakgrunn av lav sosioøkonomisk status og det å ha en ønsket effekt av cannabis som ikke alltid forekommer. På denne måten kan disse miljømessige faktorene sees i sammenheng med cannabisbruk. Videre kan ulike konsekvenser av cannabisbruk være vesentlig å trekke frem.

Cannabisbruk viser å ha en innvirkning på individets kognitive funksjoner på flere måter (jf. 1.1). Disse utfordringene kan være forskjellige ut i fra hvor ofte individet bruker stoffet, alder, og hvilken kvalitet stoffet har (Crean et al., 2011, s. 1). Undersøkelser av menneskehjernen og hippocampus, som er avgjørende for hukommelsen, viser at hippocampus er mindre i størrelse hos cannabisbrukere enn hos de som ikke bruker stoffet. Det vises at jenter i tenårene er mer sårbare enn gutter ovenfor cannabisbruk med hensyn til strukturelle forandringer i hjernen. (Nordentoft et al., 2015, s. 12). Sammenhengen mellom psykiske lidelser og cannabisbruk konstateres i flere studier. Både McGee et al. (2000) og W. D. Brook et al. (2002, s. 1039) finner denne sammenhengen ved enkelte tilfeller. Tidlig rusdebut kan gi psykiske utfordringer senere. Cannabisbruk i barndom, ungdomstid og tidlig 20 årene viste tydelige effekter på psykiske helseproblemer i senere alder, samt alkoholavhengighet og andre rusmidler (W. D. Brook et al., 2002, s. 1041). Noen studier rapporterer at cannabisbruk øker sannsynligheten for depresjon (Fairman & Anthony, 2012), mens andre ikke finner denne sammenhengen (Degenhardt, Coffey, Romaniuk, Swift, Carlin, Hall & Patton, 2013). Degenhardt et al. (2013) fant ingen sammenheng mellom cannabisbruk og depresjon i senere alder. De fant sammenheng mellom cannabisbruk og angst blant de som brukte stoffet hyppig (Degenhardt et al., 2013, s. 124). Cannabisbruk har i enkelte studier vist seg å ha sammenheng med angst, og kan blant annet føre til rastløshet, depersonalisering, irrasjonell tankegang, følelsen av å miste kontroll, dødsangst, panikk og paranoide tanker. (Thomas, 1993, s. 142).

I betraktning av tidligere forskning er det svært ulike funn, hvorav noen studier finner sammenhenger med ulike psykiske problemer og cannabis, mens andre ikke finner den sammenhengen. Hva som er årsaken til dette er vanskelig å konstatere. Dette kan handle om at forskningen har ulike variabler med i analysene sine, som kan gi ulikt utfall. Hvor andre variabler kan virke som indirekte eller spuriøse sammenhenger. Samtidig har disse studiene ulikt utgangspunkt når det gjelder informanter, bortfall fra analysen og studerer andre land eller

byer. Dette kan bidra til slike forskjeller og igjen vises noe av mangfoldet og ulikhetene i bruk av cannabis. På en annen side er det viktig å poengtere at cannabis kan brukes av mange forskjellige mennesker, med forskjellig utgangspunkt og av forskjellige årsaker. Forskningen presentert her, og tidligere, indikerer et mangfoldig forbruk av cannabis. Hvor det ikke er en lett måte å finne ut hvorfor ungdom tar i bruk stoffet og hva som kategoriserer denne ungdommen. Videre er kausalforholdet mellom disse to fenomenene vanskelig å konstatere. I den forstand at sammenhengen mellom psykiske problemer og cannabisbruk kan gå begge veier. Her kan det sies at cannabisbruk kan føre til ulike utfordringer med kognitive prosesser. Samtidig kan det tenkes at ungdom kan ha det vanskelig før de begynner å bruke stoffet, og starter å bruke dette på grunn av disse vanskelighetene.

2.7. Innvandringsbakgrunn og cannabisbruk

Statistikk viser at om lag 917 000 personer med innvandrerbakgrunn bodde i Norge ved inngangen til 2018. De utgjør 17,3 % av befolkningen. Hvorav 747 000 av de har innvandret til Norge, og 170 000 er norskfødte med innvandrerforeldre. Disse to gruppene utgjør 14,1 og 3,2 % av befolkningen. Ved inngangen til 2018 bodde det 168 710 innvandrere og 54 133 norskfødte med innvandrerforeldre i Oslo (Integrerings- og mangfoldsdirektoratet, 2019). Når det gjelder rusmiddelvaner hos ungdom med innvandrerbakgrunn er det begrenset forskning i Norge. Innen internasjonal forskning derimot er det mye litteratur rundt minoritetsgrupper og rusmiddelbruk (Shultz, 2007, s. 27). Abebe, Hafstad, Brunborg, Kumar og Lien (2015) har undersøkt i hvilken grad ikke-vestlige innvandrere er forskjellig fra majoriteten når det gjelder alkohol, cannabis og røykforbruk. Studien finner at innvandrere har en tendens til å drikke mindre alkohol, mens cannabis er mer vanlig hos innvandrerungdom enn for majoriteten av populasjonen. Dette kan handle om kulturelle forskjeller ettersom cannabis muligens er kulturelt akseptert og/eller lovlig i enkelte land (Abebe et al., 2015, s. 993). Det vises at ungdom med innvandrerbakgrunn rapporterer opplevd følelse av usikkerhet knyttet til deres posisjon og det å føle seg annerledes (Biong, 2002, s. 9). I denne usikkerheten ble bruk av rusmidler beskrevet som en døråpner til å koble av og slippe unna usikkerheten. Rus skapte en god følelse og sosial tilhørighet (Biong, 2002, s. 9). På denne måten kan cannabis opptre som et middel for å flykte fra usikkerhet.

Det viser seg at andregenerasjons innvandrere har en økende grad av cannabisbruk, alkoholforbruk og tobakksbruk. Faktorer som kjønn, religion, foreldres utdanning og mental

helse kan ha en innvirkning på rusmiddelbruk hos innvandrere (Abebe et al., 2015, s. 992). Innvandrerbakgrunn deles her på følgende måte: ungdom med ikke-vestlig og ikke-muslimsk bakgrunn. Her vises ungdom med ikke-vestlig og ikke-muslimsk bakgrunn å bruke mer rusmidler enn ungdom med muslimsk bakgrunn. Ungdom med vestlig innvandrerbakgrunn bruker like mye eller mer rusmidler enn det ungdom med norsk bakgrunn gjør (Bergengen, 2009, s. 6). Det vises seg at gutter bruker mer rusmidler enn jenter gjør (Bergengen, 2009, s. 8). I en studie utført av KoRus Bergen (2012) fant de ingen korrelasjon mellom etnisitet og cannabisbruk, men fant i midlertid at de som drev med cannabis ofte hadde sosiale og psykiske helseproblemer. Over halvparten av de som hadde prøvd cannabis gjorde for første gang i alderen mellom 13 og 16 år. Tidlig rusdebut var assosiert med å være involvert i kriminelle aktiviteter (E. K. Berg, 2012, s. 6). Cannabisbruk blant minoriteter var knyttet opp mot fysisk aktivitet og trangen til å finne på noe å gjøre. Det ble funnet at cannabisbruk hadde sammenheng med ungdom sin livssituasjon, skoleprestasjoner, familiesituasjon, venner, mental helse og antisosiale atferdsmønstre. De fant ingen forhold mellom etnisitet og bruken av cannabis (E. K. Berg, 2012, s. 7-8).

Videre viser statistikk at innvandrerne fordeler seg ujevnt i bylandskapet i Oslo. Andelen innvandrere i grunnskolealder varierer fra 7 til 62 prosent mellom ulike bydeler, og nesten halvparten av grunnskolene har flertallet av elevene et annet morsmål enn norsk. Ved enkelte skoler er det nesten ikke norsktalende elever (Schiefløe, 2011, s. 177). Det som kan trekkes frem ut ifra disse forskjellene er at denne ungdommen ofte danner seg etniske subkulturer, hvor de kan bruke sitt eget språk og ha samme skikker og verdier. I byer med mange av ulike etniske bakgrunn er dette vanlig, hvor det blir en slags pendling mellom egen og norsk kultur (Schiefløe, 2011, s. 177-178). Dette kan oppleves som problematisk for ungdommen hvor de i langt større grad enn sine foreldre må leve i brytningen mellom to kulturer, og som et resultat ikke føler seg akseptert eller integrert i noen av dem. Samtidig viser forskning mange kulturelle konflikter mellom foreldre og barna. Foreldrene opplever at barna glir unna, svikter religionen og de etablerte verdiene og tar seg mer opp i den vestlige kulturen (Schiefløe, 2011, s. 178).

Den tidligere forskningen ovenfor viser ulike sammenhenger til hvorfor ungdom med innvandrerbakgrunn bruker cannabis. Det vises her at ungdom med innvandrerbakgrunn ofte opplever en usikkerhet til sin posisjon i samfunnet og for å slippe unna denne usikkerheten tas cannabis i bruk. Samtidig vises det til ulike problemer som kan oppstå når ungdom har en ulike etnisk bakgrunn og hvordan dette kan arte seg i det norske samfunn.

2.8. Oppsummering

For å avslutte kapitlet oppsummeres hovedpoengene. Ungdom med tendens til å skulke skolen bruker oftere cannabis. Samtidig knyttes cannabis opp mot hver enkelte elevs miljø, der gutter er overrepresentert. I henhold til dette vises det til flere negative innvirkninger cannabis har for skolegang. Blant annet dårligere fungering og lavere konsentrasjon. Å drive med aktivitet vises å virke positivt for skoleprestasjoner, og organisert aktivitet kan redusere bruk av cannabis. Samtidig viser forskning at unge som bruker med cannabis også er organisert i aktiviteter. Ofte har cannabisbrukerne en mer selektiv livsstil som for eksempel å drive med musikk. Når det gjelder cannabis og relasjoner vises det at de som er isolert og utrygge bruker mer cannabis enn de som ikke er dette. Samtidig vises det at det å ha mange gode venner øker sannsynligheten for bruk av cannabis. Unge som er knyttet til bestemte miljøer bruker ofte cannabis og påvirkning fra venner har stor betydning. Unges relasjoner har også sammenheng med holdninger til cannabisbruk, hvor de som mener det er kult og er utsatt for gruppepress oftere bruker cannabis. Videre brukes cannabis for å oppleve verden på en annen måte og for å være i opposisjon mot storsamfunnet. Forskning på psykisk helse og cannabisbruk viser at unge med lav sosioøkonomisk status, atferdsproblemer og lav tilknytning til foreldre oftere bruker cannabis. Unge som er ensomme og aggressive bruker mer cannabis, samtidig som det å være lite delaktig i skolenettverk også har en innvirkning. Ungdom med innvandrerbakgrunn som bruker cannabis er gjerne medlem av subkulturer, og er ofte usikre på sin posisjon i samfunnet. Her var cannabis knyttet til psykiske helse, atferd, skoleprestasjoner og familiesituasjon. I forskningen er generelt gutter overrepresentert.

3. Metode og metodiske overveielser

I dette kapitlet skal det redegjøres for metoden som anvendes i avhandlingen. Det skal redegjøres for kvantitativ metode, logistisk regresjon og krysstabellanalyse. Det beskrives hvilken type undersøkelse som er brukt for oppgaven og etiske overveielser i den forbindelse. Det skal spesifiseres hvilke variabler som er tatt i bruk for analysen, og etiske hensyn som er gjort i prosessen. I betraktning av valgt metode skal det redegjøres for indirekte sammenhenger, hypotesetesting, og operasjonalisering av variabler. Til slutt i dette kapitlet presenteres styrker og svakheter med metodevalg, undersøkelsen og variabler.

3.1. Metodevalg for analysen

Analysen har hensikt å undersøke hvordan cannabisbruk kan ha sammenheng med ulike psykososiale forhold. Disse forholdene omhandler hvordan ungdom har det på skolen, organiserte og uorganiserte aktiviteter utenfor skole, nære relasjoner, holdninger til bruk av cannabis og psykiske vansker. Kvantitativ metode gir data i form av målbare enheter, noe som var bakgrunn for valg av metode. Metoden er opptatt av å få frem mest mulig eksakt avspeiling av det studerte. Det handler om å gå i bredden på et fenomen og innhente et lite antall opplysninger om mange undersøkelsesenheter (Dalland, 2014, s. 113). Kvantitativ data fremstår som tall eller andre mengdetemer (Grønmo, 2004, s. 33). Tallene gir oss muligheter til å foreta ulike regneoperasjoner (Dalland, 2014, s. 112). Statistikk kan ikke bevise noe med sikkerhet, men kan fange opp store mønster og bruke sannsynlighet til å finne den eller de mest plausible forklaringene for hvordan mønsteret som studeres er blitt til.

I studien brukes krysstabellanalyse som i hovedsak blir brukt på nominale variabler med mange verdier (Almquist, Ashir & Brännström, 2015, s. 55). Derfor brukes krysstabellanalyse for å undersøke Oslos bydeler og forskjellene i cannabisbruk blant bydelene. I den sammenheng vises det noen bivarierte og trivarierte sammenhenger. Selv om krysstabellanalyse er en god metode for enkelte formål slik som dette, har den også sine begrensninger. Ettersom det skal ses på flere forskjellige sammenhenger i analysene brukes også logistisk regresjonsanalyse.

Logistisk regresjon brukes når man har en kategorisk avhengig variabel (y) med kun to utfall, altså en dikotom variabel, som er bakgrunn for valg av denne metoden. Hvis man kun bruker én uavhengig variabel (x), kalles det for enkel logistisk regresjon, og hvis du har mer enn én x kalles det for multipel logistisk regresjon, hvorav begge brukes for analyse. Den uavhengige

variabelen i logistisk regresjon må være kategorisk og/eller på ratio eller intervallnivå (Almquist et al., 2015, s. 236). Logistisk regresjonsanalyse egner seg godt som metode ettersom studiens avhengige variabel er skjevfordelt, dette beskrives nærmere i kapittel 3.6.1. Til grunn for logistisk regresjon er det som kalles for S-kurven. S-kurven sier noe om sammenhengen mellom avhengig og uavhengig variabel. Sammenhengen mellom avhengig variabel (Y) og uavhengig variabel (X) er svak når den avhengige variabelen i utgangspunktet har lave verdier (Tuft, 2003, s. 17). Når utgangsverdien på den avhengige variabelen øker blir sammenhengen sterkere frem til et visst punkt, etter punktet avtar sammenhengen i styrke igjen. Det vil si at sannsynligheten for Y blir aldri null selv om X har uendelig negativ verdi, og sannsynligheten for Y blir heller aldri én (Tuft, 2003, s. 17). Vi kan tenke oss sammenhengen mellom tid og trening. Hvor du til å begynne med må legge inn mye innsats og effektene er relativt liten. Effekten og progresjonen vil øke etterhvert som man trener helt til man kommer til et stadium hvor det går saktere igjen. Så uansett hvor hardt du jobber vil du aldri kunne alt om trening. For å si det på en annen måte – du vil aldri kunne nå målet (verdien 1).

I logistisk regresjon brukes det som kalles for odds og oddsrater. Odds forteller oss hvor mye større eller mindre sannsynligheten er for at et bestemt utfall skal inntreffe, enn for at det ikke skal inntreffe (Skog, 2005, s. 263). Oddsraten er derimot det som forteller oss hvor mange ganger større eller mindre oddsen blir når den uavhengige variabelen øker med en enhet (Skog, 2005, s. 365).

3.2. Utvalg

Dataen som er anvendt er hentet fra spørreundersøkelsen «Ung i Oslo 2015» som er gjennomført av velferdsinstituttet NOVA. Forskningsprosjektet er finansiert av Oslo kommune ved Velferdsetaten og Byrådsavdelingen for eldre og sosiale tjenester. «Ung i Oslo 2015» gjennomføres som en Ungdata-undersøkelse. Ungdata er et spørreskjemaopplegg laget for at kommunene skal få ny kunnskap om de ungdommene som bor i kommunen. Tilsvarende undersøkelser gjennomføres ulike steder i landet, som gjør det mulig å sammenlikne oppvekstmiljøer i ulike kommuner. Formålet med undersøkelsen er å kartlegge ulike sider ved ungdoms hverdag og deres levekår. Resultatene vil være et viktig kunnskapsgrunnlag for byens skole- og ungdomspolitik og ha betydning for det forebyggende arbeidet blant barn og unge (Andersen & Bakken, 2016, s. 1). Undersøkelsen inkluderer ungdomsskole og videregående skole, hvorav analysen avgrenses til ungdom på videregående skole. Avgrensningen er grunnet

spesiell interesse for cannabisbruk blant unge i denne aldersgruppen. Utvalget består av 7692 respondenter.

Det er mer enn 24 000 respondenter totalt blant både ungdoms - og videregående skolene i Ung i Oslo 2015. Undersøkelsen dekker samtlige offentlige og en del private skoler i Oslo. Svarprosenten på videregående skole var 72%. Undersøkelsen foregår på skolen hvor elevene digitalt skal taste inn svar på en datamaskin. Spørreskjemaet som er brukt i Ung i Oslo 2015 omfatter mange ulike temaer, hvor det ble lagt to versjoner; ett til elevene på ungdomsskolen og ett til elever på videregående. Dette fordi spørreskjemaet til videregående er mer omfattende og inneholder blant annet en del bakgrunnsspørsmål som gjør at undersøkelsen i prinsippet ikke er anonym (Andersen & Bakken, 2016, s. 8-10). På videregående skole ble undersøkelsen gjennomført som en ikke-anonym undersøkelse. Det betyr at selv om det ikke finnes direkte personidentifiserende opplysninger i datamaterialet, så kan det i prinsippet være mulig å «bakveis-identifisere» enkelte respondenter gjennom kombinerte svar. Den ikke-anonyme delen av undersøkelsen ble meldt til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, som fort ga sin tilråding til at datainnsamlingen kunne starte (Andersen & Bakken, 2016, s. 10).

I forkant av undersøkelsen ble respondentene informert at det var opp til hver enkelt elev å bestemme om han eller hun ønsket å delta. Elevene stod fritt til å hoppe over spørsmål som de ikke ønsket å besvare. Elevene ble informert om at de til enhver tid kunne trekke seg, uten å behøve å oppgi begrunnelse og uten at det fikk konsekvenser for elevene (Andersen & Bakken, 2016). Når elevene fikk utdelt undersøkelsen fikk de et tilfeldig brukernavn som de benyttet for å logge seg på undersøkelsen. Det var ingen koplinger mellom brukernavn og person, men det var kobling mellom brukernavn og skoletilhørighet (Andersen & Bakken, 2016). De fleste spørsmålene i undersøkelsen vil være uproblematisk å besvare. Noen kan oppfatte spørsmålene om rus, mobbing eller psykisk helse som vanskelige å besvare. Utdanningsetaten ba skolene om å informere skolehelsetjenestene at undersøkelsen skulle gjennomføres. Videre ble skolehelsetjenesten forberedt på dersom det skulle komme henvendelser fra elevene i etterkant. Dette ble elevene også informert om i forkant (Andersen & Bakken, 2016).

3.3. Variabler i analysen

I analysen var det planlagt å omkode alle uavhengige variabler til dikotome variabler med kun to kategorier (0 og 1). Dette ble ikke utført ettersom det forsvant mange verdier fra variabelen

dersom de ble omkodet. Variablene behandles derfor som kategoriske eller på forholdstallsnivå/ordinalnivå. For å besvare hypotesene og få en oversiktlig analysemodell er det foretatt en «rensing» av modellen. Dette innebærer et utvalg av enkelte variabler som skal undersøkes nærmere. I spørreskjema fra Ung i Oslo 2015 er det mange underkategorier for et spørsmål, hvorav enkelte av disse underkategoriene som virket mest interessante for analysen er valgt. Variablene brukt i regresjonsanalysen vil ha referansekategorier med den lavest rapporterte verdien, enten 0 eller 1 på hvert av spørsmålene. Dette vil spesifiseres der det er nødvendig. Enkelte av de uavhengige variablene har blitt slått sammen til additive indekser, som en underliggende latent variabel (se vedlegg 1), på grunnlag av at disse variablene viste seg å korrelere sterkt (se vedlegg 2). En variabel kan ses på som et mål og en indeks kan ses på som et sammensatt mål hvor variablene som inngår i en indeks kalles for indikatorer (Grønmo, 2004, s. 114). En enkelt verdi på indeksen tilsvarer summen av poeng for alle indikatorene (Hellevik, 2003, s. 313). Dette anses som hensiktsmessig for analysen og gir en oversiktlig regresjonsmodell.

3.3.1. Avhengig variabel; cannabisbruk

Følgende spørsmål fra Ung i Oslo 2015, ble valgt ut til analysen. «Hvor mange ganger har du gjort dette de siste 12 månedene – røyket hasj/marihuana». «Ingen ganger» (1), «en gang» (2), «2-5 ganger» (3), «6-10 ganger» (4) og «11 ganger eller mer» (5). Det skilles mellom de som oppgir at de har røyket hasj/marihuana 2-11 ganger (1) og de som kun har røyket hasj en gang eller aldri (0). Her er referansekategori 0. Disse ble slått sammen på følgende måte på bakgrunn av interessen for å undersøke cannabisbruk flere ganger i samhold med andre forhold i studien.

3.3.2. Bakenforliggende variabler; kjønn, klasstrinn og innvandringsbakgrunn

For å besvare første hypotese ble følgende spørsmål valgt; «er du gutt eller jente?», hvor «gutt» er 1 og «jente» er 2. Disse har blitt omkodet slik at gutt er 0 og jente er 1, og i analysene er jente referansekategori. Videre ble spørsmål om klasstrinn valgt; «Hvilket klasstrinn går du i?» hvor svaralternativene var «VG 1» (1) «VG 2» (2) og «VG 3» (3). Spørsmål om ungdoms innvandrerbakgrunn er operasjonalisert gjennom følgende; «Hvor er foreldrene dine født?» hvor svaralternativene var «begge er født i Norge» (1), «den ene er født i Norge, den andre i utlandet» (2) og «begge er født i utlandet» (3). Disse ble gjort om til to dummy variabler slik at «begge er født i utlandet» (1) og resterende er 0, og en variabel hvor «den ene er født i Norge,

den andre i utland» (1) og resterende er 0. Det betyr at de som har 0 på begge variablene har begge foreldre født i Norge, hvorav disse er i referansegruppen.

3.3.3. «Andre forhold» i analysen

Skoletrivsel og utfordringer på skolen

Ut over cannabisbruk virket det interessant å undersøke dette i sammenheng med hvordan ungdom har det på skolen. Skolen er en arena unge ferdes mye på, hvor grunnskolen varer i 11 år. Derfor var det naturlig å undersøke hvorvidt ungdom trives på skolen og ulike utfordringer som kan oppstå i skolesammenheng. For å besvare andre hypotese ble derfor følgende spørsmål valgt: «Hvor godt stemmer følgende utsagn om hvordan du har det på skolen». Her inngår følgende underspørsmål: «jeg trives på skolen», «lærerne mine bryr seg om meg», «jeg føler at jeg passer inn blant elevene på skolen» og «jeg kjeder meg på skolen». Disse er rangert med; «stemmer svært dårlig» (1), «stemmer nokså dårlig» (2), «stemmer nokså godt» (3) og «stemmer svært godt» (4). Variablene ble slått sammen til en indeks som varierer fra 4-16, hvor disse utgjør hvilke svaralternativ ungdommen har avgitt for eksempel 4 i indeksen kan tilsi at man har svart 1 på alle svaralternativene. For å lage indeksen ble variabelen «jeg kjeder meg på skolen» snudd slik at den går motsatt vei fra de andre. Ettersom de andre spørsmålene var positivt ladet og «jeg kjeder meg på skolen» ikke var det. Variabelen ble kodet til følgende: «stemmer svært dårlig» (4), «stemmer nokså dårlig» (3), «stemmer nokså godt» (2) og «stemmer svært godt» (1).

Det andre spørsmålet som ble valgt var: «har du gjort noe eller opplevd noe av dette det siste året (de 12 siste månedene)?». Her var underspørsmålene følgende: «hatt en voldsom krangel med en lærer», «skolen har kontaktet foreldrene dine for noe galt du har gjort» og «skulka skolen». Disse er rangert med alternativene: «ingen ganger» (1), «1 gang» (2), «2-5 ganger» (3) «6-10 ganger» (4) og «11 ganger eller oftere» (5). Variablene ble slått sammen til en indeks som varierer fra 3-15. Hvor indeksen varierer fra hvilke svaralternativ ungdommen har svart med, her kan ungdommen for eksempel ha 5 i indeksen som kan tilsi at de har svart alternativ 1 på alle fem alternativene.

Organisert og uorganisert aktivitet

Variablene for hypotesen ble valgt fordi det virket interessant å undersøke både organisert idrett og religionens betydning. Det virket også interessant å undersøke uorganiserte aktiviteter eller

fritidsaktiviteter som ungdom driver med på fritiden, som en slags kontrast til det organiserte. Følgende spørsmål ble valgt: «Hvor mange ganger den siste måneden har du vært med på aktiviteter, møter, eller øvelser i følgende organisasjoner, klubber eller lag?». Her ble følgende underkategorier valgt: «idrettslag» og «religiøs forening». Disse er rangert; «ingen ganger» (1), «1-2 ganger» (2), «3-4 ganger» (3) og «11 ganger eller oftere» (4).

For å undersøke uorganiserte aktiviteter ble følgende spørsmål valgt; «Her blir det nevnt en del aktiviteter som du kan bruke fritida di på. Tenk tilbake på den siste uka (de siste 7 dagene). Hvor mange ganger har du...». Her ble følgende underkategorier valgt for analyse; «Gått på burgersted, gatekjøkken og lignende», «vært sammen med venner hos dem», «brukt størstedelen av kvelden ute samme med venner/kamerater», «drevet med musikk (spilt instrument, i band, kor)» og «spilt fotball, basket eller andre ballspill med venner (ikke idrettslag)». Disse var rangert; «ingen ganger» (1), «1 gang» (2), «2-5 ganger» (3), «5 ganger eller mer» (4). Videre ble «Gått på burgersted, gatekjøkken og lignende», «vært sammen med venner hos dem», «brukt størstedelen av kvelden ute samme med venner/kamerater», slått sammen til en indeks, med en rangering fra 3-12. Disse variablene korrelerte sterkt med hverandre og ble derfor slått sammen (se vedlegg 2). Her korrelerte ikke «drevet med musikk...» og «spilt fotball...» med hverandre og ble derfor utelatt fra indeksen.

Vennerelasjoner og holdninger

Videre virket det interessant å undersøke hvordan ungdoms relasjoner kan ha sammenheng med cannabis. Derfor ble følgende spørsmål om vennskap valgt; «Når du er sammen med venner/kamerater, er du da som oftest sammen med ...», med svaralternativer «En eller to faste venner» (1), «en eller to faste venner som ofte er med i en gruppe andre ungdommer» (2), «En vennegjeng som holder sammen» (3), «Nokså tilfeldig hvem jeg er sammen med» (4), og «Er ikke så ofte sammen med jevnaldrende» (5). Det andre spørsmålet er: «Har du minst en venn som du kan stole fullstendig på og kan betro deg til om alt mulig?». Her var svaralternativene «Ja, helt sikkert» (1), «Ja, det tror jeg» (2), «Det tror jeg ikke» (3), «Har ingen jeg vil kalle venner, nå for tida» (4). Det siste spørsmålet som ble valgt var «Hva er viktig for å få stauts i ditt vennemiljø» med alternativet «Å røyke hasj eller marihuana», hvor ungdommen kunne svare «øker statusen mye» (1), «øker statusen litt» (2), «har ingen betydning» (3), «minker statusen litt» (4) og «minker status mye» (5). For å bruke disse i regresjonsanalysen valgte ble det besluttet å snu variablene slik at verdiene går fra lav til høy og ikke omvendt. Dermed blir

verdiene på spørsmålene omvendt av originalen. Det vil si at verdi 5 blir verdi 1 og så videre, og det samme gjelder på andre spørsmålet hvor verdi 4 blir verdi 1 og så videre.

Psykiske utfordringer

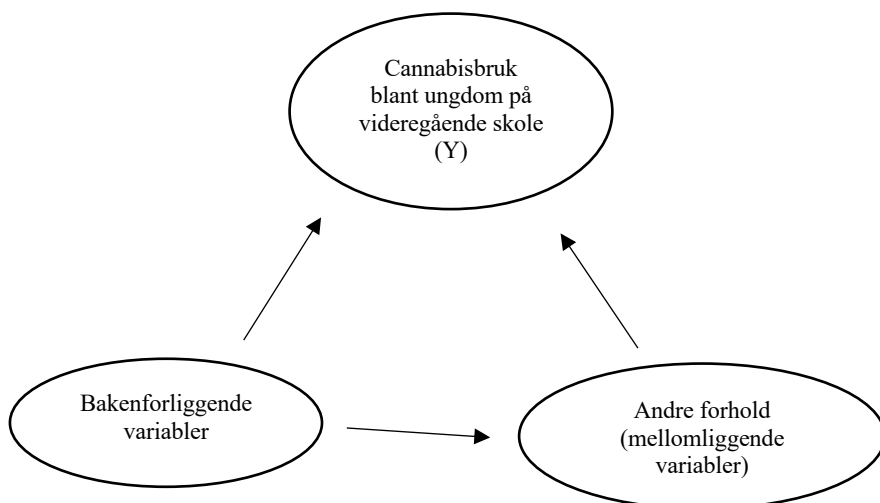
Følgende spørsmål for psykisk helse ble valgt; «har du i løpet av den siste uka vært plaget av noe av dette», med følgende underkategorier; «følt deg stiv eller anspent», «følt deg ensom» og «vært sint og aggressiv». Spørsmålet var rangert fra «ikke plaget i det hele tatt» (1), «lite plaget» (2), «ganske mye plaget» (3) til «veldig mye plaget» (4) ble valgt. Disse ble også slått sammen til en indeks som varierer fra 3-12. Spørsmålene ble valgt på bakgrunn av et ønske om å se på andre aspekt ved psykisk helse enn for eksempel angst og depresjon, som er relativt «vanlige» problemer. Variablene som er valgt er ikke nødvendigvis variabler som direkte kan knyttes til psykiske problemer. Likevel kan det tenkes at disse forholdene har innvirkning på psykisk helse, noe som ligger til grunn for valget.

3.3.4. Krysstabellanalyse: bydel, innvandrerbakgrunn og klassetrinn

For å besvare den tredje hypotesen var det ønskelig å undersøke betydningen av lokalmiljøet ungdom vokser opp i, og undersøke forskjellene i cannabisbruk blant disse lokalmiljøene. Dette er operasjonalisert ved hjelp av en variabel for Oslos bydeler. Spørsmålet er som følger: «Hvilken bydel bor du i?», her var det følgende underkategorier: «Vestre Aker» (1), «Ullern» (2), «Frogner» (3), «Nordre Aker» (4), «St. Hanshaugen» (5), «Sagene» (6), «Grünerløkka» (7), «Gamle Oslo» (8), «Bjerke» (9), «Alna» (10), «Stovner» (11), «Grorud» (12), «Østensjø» (13), «Nordstrand» (14), «Søndre Nordstrand» (15), og «jeg bor ikke i Oslo» (16). Videre er innvandrerbakgrunn og klassetrinn valgt for å se på forskjellene i bydelene blant cannabisbruk.

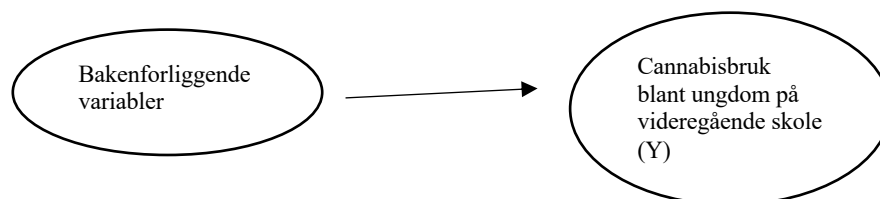
3.4. Analytisk strategi

Regresjonsanalyse handler om design. Her vises det hvordan de utvalgte variablene hypotetisk sett har sammenheng med cannabisbruk og eventuelt hverandre. En god analytisk strategi viser hva som er hovedpoenget med studien (Almquist et al., 2015, s. 184). Det analytiske utvalget tar utgangspunkt i hypotesene. Med hensyn til studiens to analysemetoder vil det være to forskjellige analytiske strategier, en for logistisk regresjon og en for krysstabellanalyse.

Figur 1: viser analytisk strategi for logistisk regresjon

Figur 1 viser analytisk strategi for logistisk regresjon. Her tas bakenforliggende variabler først inn i analysen, trolig vil disse indikatorene vise sammenheng med cannabisbruk. Samtidig vil disse trolig også påvirke de psykososiale forholdene som er med i analysen.

Figur 2: viser analytisk strategi for krysstabellanalyse

I figur 2 vises analytisk strategi for krysstabellanalyse. Bakenforliggende variabler inkluderer kjønn, innvandringsbakgrunn, klassetrinn og bydeler. I analysene er det fokus på hvordan cannabis fordeler seg over bydelene, sett i henhold til de bakenforliggende variablene.

3.5. Hensyn i analyseprosessen

Innenfor kvantitativ metode er det enkelte hensyn man må reflektere over når man analyserer data. Når en skal undersøke samfunnsmessige forhold, tvinges man til å velge ut noen av disse aspektene for nærmere analyse (Skog, 2005, s. 90).

I analysene er signifikanstesting brukt selv om dette ikke er nødvendig ettersom utvalget i prinsippet gjelder hele populasjonen. Det vil si at enhver forskjell i resultatene er en «reell» forskjell. Populasjonen er i prinsippet samtlige elever i første, andre og tredje klasse på videregående skole i Oslo. Når utvalget (N) er populasjonen, er det størrelsen på

regresjonskoeffisientene (B) og $\text{Exp}(B)$ som sier noe om hvor sterk sammenhengene er. Noen ganger er det vanskelig å si hva som er en sterk sammenheng og da kan man bruke signifikanstesting som et mål på styrke. Ved et stort antall N så er det lett å få signifikante sammenhenger som gjør at vi i analysene tar hensyn til signifikansverdi på $P < 0.001^{***}$. Hypotesetesting går ut på å velge et signifikansnivå ut fra hvilken sannsynlighet vi er villig til å ta for å gjøre feil. I hypotesetesting er det fare for å begå såkalte type 1 eller type 2 feil. En type 1 feil skjer hvis vi feilaktig forkaster en sann nullhypotese, eller at vi sier det er en sammenheng når det ikke er det. En type 2 feil er hvis vi beholder en falsk nullhypotese, eller at vi sier det ikke er en sammenheng når det er det (Hermansen, 2018, s. 35) Signifikansnivået er den maksimale risikoen vi er villig til å ta for å begå en type 1 feil, det vil si forkaste en sann nullhypotese. Setter vi signifikansnivået til 5% er sannsynligheten for at vi feilaktig forkaster en sann nullhypotese 5% ($P < 0.05^*$). Desto strengere signifikansnivå desto mindre er sannsynligheten for å forkaste en sann nullhypotese og begå en type 1 feil. Desto strengere signifikansnivå desto større er sannsynligheten for å beholde en falsk nullhypotese – begå en type 2 feil (Hermansen, 2018, s. 35-36).

3.5.1. Indirekte sammenhenger

I analyseprosessen kan det forekomme indirekte kausalrelasjoner der årsaken går via en mellomliggende variabel. Denne mellomliggende variabelen kan ha en direkte virkning av den årsaksvariabelen vi er spesielt opptatt av (Skog, 2005, s. 54). I mange tilfeller vil det også være en kausal sammenheng mellom A og B, men det kan også eksistere en bakenforliggende faktor C som påvirker både A og B. Den bakenforliggende faktoren vil da konfundere den bivariate sammenhengen mellom A og B, slik at denne ser annerledes ut enn den kausale relasjonen tilsier. Den bakenforliggende faktoren kan enten forsterke eller svekke sammenhengen mellom A og B (Skog, 2005, s. 62). I analysen er det tatt med tre bakenforliggende variabler. Om det er en spuriøs eller en indirekte sammenheng handler om hvordan man starter analysen. Ettersom analysen starter med bakenforliggende variabler vil analysene være uttrykk for indirekte sammenhenger. Hvis den mellomliggende faktoren svekker sammenhengen mellom A og B er dette et uttrykk for en indirekte komponent.

3.5.2. Operasjonalisering av variabler og validitet

Når problemstillingen utformes er den et produkt av rent teoretiske begreper eller ideer som må oversettes slik at de kan anvendes i en analyse. Det å oversette disse teoretiske begrepene eller ideene til forskningsdesign eller hypoteser er det som kalles for operasjonalisering (Judd & Kenny, 1981, s. 19). Operasjonalisering henger sterkt sammen med validitet. Validitet betyr gyldighet, og handler om de forskningsmessige fallgruvene og hvordan å unngå dem (Skog, 2005, s. 87). Validiteten betegner relevansen dataen har for problemstillingen i undersøkelsen. Det handler om hvordan noe er målt og om dette gjelder egenskapene i problemstillingen (Hellevik, 2003, s. 183). Et annet viktig begrep er «begrepsvaliditet» som handler om måling. Det handler om hvorvidt man lykkes i å operasjonalisere det man egentlig ønsker å måle på en adekvat og pålitelig måte (Skog, 2005, s. 89-90).

Den første variabelen som kan trekkes frem her er den avhengige variabelen om cannabisbruk. Variabelen er som tidligere nevnt skjevfordelt, hvorav majoriteten ikke har brukt cannabis eller kun har brukt det 1 gang (se vedlegg 1). Skjevfordeling handler også om validitet. Det å kunne konstatere statistisk presisjon eller muligheten til å se på effekter en variabel har på en annen blir vanskeligere når det er et lavere antall rapporteringer (Judd & Kenny, 1981, s. 31). Likevel, kan det trekkes frem at når utvalgsstørrelsen overstiger 100 skal det svært skjeve fordelinger til for at man får problemer med konfidensintervallberegning (Skog, 2005, s. 172). Dette anses ikke som et problem da den avhengige variabelen har relativt høy rapportering for cannabisbruk (se vedlegg 1). I tillegg er utvalget lik populasjonen.

Variablene om psykiske utfordringer kan muligens være de vanskeligste å operasjonalisere. Dette er spørsmål som kan oppleves vanskelig for ungdom å svare på ettersom det er spørsmål som omhandler helse. Samtidig kan det være problematisk å vite hva som menes med for eksempel det å være sint og aggressiv. Dette er to vidt forskjellige begreper, hvorav svaralternativene ikke har en nøytral mellomkategori. Samtidig kan dette vise seg å være skjevfordelt for kjønn, hvor muligens gutter skårer høyere på dette enn jenter. Det å være ensom er et begrep som kan være vanskelig å tolke, ettersom det er et begrep med mange ulike meninger. En kan oppleve å være ensom og likevel ha mange venner som for eksempel å være ensom på skolen men ha venner utenfor skolen. Her er problematisk å vite hva ungdom legger i begrepet når de svarer på spørsmålet. Dette spørsmålet har heller ingen nøytral mellomkategori som kan anses som negativt. Samtidig kan variablene som er valgt være vanskelig å knytte til psykisk helse. Ettersom disse variablene ikke direkte spør om for

eksempel angst eller depresjon. Likevel kan variablene påvirke psykisk helse og dermed knyttes til tema. I lys av dette må analysene som bruker disse indikatorene tolkes med varsomhet.

I analysene skiller det mellom de som har minst en forelder født i Norge og de med to foreldre født i utlandet. Ungdom med to foreldre født i utlandet er ingen homogen gruppe. Dette gjør at variabelen om innvandringsbakgrunn er veldig sammensatt. Det er mennesker med ulik økonomi, ulik utdanningsbakgrunn og ikke minst fra ulike land og kontinenter. Å bruke innvandringsbakgrunn som variabel i analysene kompliserer derfor det hele. Tall fra SSB viser at det er omtrent like mange innvandrere i Oslo fra Polen, Sverige og fra Somalia (Statistisk Sentralbyrå, 2019). Dette er mennesker som har kommet til Norge på svært forskjellige grunnlag og de har sannsynligvis ulik sosial bakgrunn. Ungdom med en forelder fra Norge og en fra utlandet er heller ingen homogen gruppe. Hvor forelder kan være gift med en norsk som er født her men har en annen etnisitet. Dette gjør det vanskelig å tolke en slik variabel. Analysene som bruker denne indikatoren må derfor tolkes med varsomhet.

3.6. Styrker og svakheter ved metode

Det kan anses som en stor fordel at i undersøkelsen «Ung i Oslo 2015» har ungdom blitt informert om undersøkelsen og at de ikke trenger å delta og kan trekke seg uansett tidspunkt. Samtidig er det mange deltakere i undersøkelsen som dekker en stor del av Oslos skoler som gjør at resultatene kan tenkes å være gjeldende. (jf. 3.2) Det anses som en fordel at variablene ikke ble omkodet ettersom det førte til at variablene mistet en del verdier. En annen fordel er at det i studien redegjøres for indirekte sammenhenger, og hvordan variablene er operasjonalisert. Videre anses det som en fordel at studien har både bivariante og en stegvis regresjonsanalyse. Dette gjør at avhandlingen får et bredere innhold hvor ulike sammenhenger støttes og eventuelt avkreftes.

Ung i Oslo 2015 er en svært omfattende spørreundersøkelse med omtrent 160 spørsmål (Andersen & Bakken, 2016, s. 8). I spørreskjemaundersøkelser er det vanskelig å styre respondentenes atferd. Elevene som svarer oppfatter ikke alltid spørsmålet, eller de overser, mistolker eller ikke får med seg enkle anvisninger. De bryr seg ikke om å legge eller legger ikke merke til mellomtekster og retningslinjer. De går ivrig til neste spørsmål som de ser dukker opp i skjema uten å alltid lese dette (Elstad, 2010, s. 163). Dette er en form for systematisk under- og eller overrapportering som vil være umulig å fastslå i analysene, men som er viktig

å påpeke. Videre kan det anses som en svakhet at spørreskjemaundersøkelsen er svært omfattende med mange spørsmål. Erfaring viser at villigheten til å delta synker markant om tidsbelastningen blir for stor. Om svarene skal bli «riktige» må respondenten ikke miste fokus, noe som er problematisk å unngå om undersøkelsen trekker i langdrag og har stadig skiftende spørsmål som krever nye vurderinger (Elstad, 2010, s. 159). Dette kan tenkes å forklare bortfallet som kommer lengre ut i spørreundersøkelsen (Andersen & Bakken, 2016, s. 11).

Det er en ulempe at på enkelte spørsmål i undersøkelsen finnes det ikke en nøytral mellomkategori som «stemmer verken godt eller dårlig». Mange forskere undervurderer hvor avgjørende spørreskjemaet er for datakvaliteten og overvurderer respondentenes evne til å gjøre hva spørreskjemaet dikterer (Elstad, 2010, s. 163). Noe som gjør at spørsmålet kan være problematisk å svare på er dersom ungdommen ikke har følt på dette før. Selv om det selvfølgelig kan tenkes at dersom dette er tilfellet, så svarer han eller hun den som passer best. Samtidig kan det tenkes at noen av spørsmålene er diffuse, som for eksempel spørsmålet om ungdommen har «vært sint og aggressiv» kan være problematisk å svare på. Disse to kan tolkes ulikt, da det å være sint kan være ulikt fra å være aggressiv. Dermed kan det være vanskelig å vite hva ungdommen egentlig svarer på, da dette er et spørsmål som kan tolkes ulikt. Selv om det igjen kan tenkes at dersom ungdommen ikke vet hva de skal svare så svarer de «ingen ganger» på et slikt spørsmål. Dette er noe som også tas opp senere i 3.5.2.

En annen ulempe er bortfall fra variabler som er med i analysen, hvorav variabelen om cannabisbruk har noe bortfall og kan være systematisk skjevfordelt. Et slikt bortfall kan komme på bakgrunn av at ungdom velger å ikke svare på spørsmålet av ulike grunner, såkalt systematisk bortfall. Et systematisk bortfall forekommer når ungdom overrapporterer eller underrapporterer. Samtidig kan det være at ungdom som bruker mye cannabis ikke er til stede på skolen og dette vil føre til bortfall av viktig informasjon. På denne måten kan studien trolig miste noe informasjon grunnet bortfallet. Det kunne her vært interessant å nærmere undersøke dette bortfallet og hva som er årsak til det. Samtidig hadde det vært interessant å undersøke hvor i undersøkelsen bortfallet forekommer. Dette vil her vært umulig og kan tenkes å være en ulempe med kvantitativ metode, ettersom en ikke kan gå dypere inn i dataene. Likevel kan det trekkes frem at valg av logistisk regresjonsanalyse er en fordel da dette er en metode som egner seg til variabler som er skjevfordelt slik som denne (jf. 3.1). En annen ulempe er gruppen som undersøkes, hvorav ungdom kan lyve i undersøkelsen og overdrive eller underdrive. Dette vil være umulig å fastslå og gjøre noe med, men det kan bidra til annerledes resultater.

Variabelen om innvandrerbakgrunn kan det anses som en svakhet i analysen da den er vanskelig å tolke. Dette er en variabel som er lite informativ i forhold til hvilken opprinnelse foreldre til innvandrerungdom har. Hvorvidt de er fra Polen, Sverige eller Irak vet vi ikke. Dette gjør det problematisk å trekke konklusjoner med innvandringsbakgrunn og cannabisbruk. Ettersom det blir vanskelig å forstå hvorfor disse forskjellene oppstår da vi ikke vet noe om hvor foreldrene er fra. Dette gjør at denne variabelen kan tenkes å lavere validitet enn andre variabler i analysen. Bortfall er også nødvendig å trekke frem når det gjelder variabelen om innvandringsbakgrunn. Selv om deskriptiv statistikk viser lite bortfall fra variabelen (se vedlegg 1), kan det likevel forekomme systematisk bortfall.

4. Resultater og funn

I denne delen av avhandlingen presenteres statistiske analyser. Først presenteres en tabell som viser både den bivarierte regresjonsanalysen og den multivariate regresjonsanalysen. For analysen er det blitt valgt å introdusere de bakenforliggende variablene først, ettersom studien var interessert i å undersøke indirekte sammenhenger. I studien vektlegges ungdom på videregående skole, derfor ble det naturlig å trekke inn skoletrivsel og utfordringer i analysen. Med utgangspunkt i dette var det videre naturlig å rette fokuset på aktiviteter som foregår utenfor skolegården. For å deretter trekke frem variablene om vennskap og status, og til slutt ha med psykisk helse. Etter å ha presentert disse resultatene skal funn knyttet til krystabellanalysene presenteres.

4.1. Logistisk regresjon

Tabell 1; den bivarierte regresjonsanalysen presenteres først i modell 1. Her blir cannabisbruk sett opp mot bakenforliggende og mellomliggende variabler hver for seg. (–) Ved konstant betyr at variabelen har lik konstant som den ovenfor. I modell 2 vises den siste modellen i den multivariate regresjonsanalysen. Her er cannabisbruk først sett opp mot kjønn, klasstrinn og innvandringsbakgrunn, deretter skolegang, så aktiviteter av ulikt slag. Videre er vennerelasjoner og holdninger til cannabisbruk trukket inn i analysen, tilslutt trekkes psykisk helse inn i analysen (se vedlegg 3 for hele regresjonstabellen).

Variables in the Equation	MODEL 1					MODEL 2		
	N	Konstant	B	Exp(B)	Sig	B	Exp(B)	Sig
Kjønn (ref. jente)	9538	-1,662	-0,689	,502	***	-0,66	0,517	***
Klasstrinn (skala 1-3)	9629	-3,700	0,348	1,416	***	0,307	1,359	***
En forelder fra Norge, en fra utlandet (ref. begge norsk)	9669	-1,883	0,364	1,439	***	0,281	1,325	***
Begge foreldrene mine er født i utlandet (ref. begge norsk)	9669	-	-0,669	0,512	***	-0,658	0,518	***
Trivsel på skolen (skala 1-4)	9505	-0,239	-0,142	0,868	***	0,005	1,005	
Ulike utfordringer på skolen (skala 1-5)	9612	-4,098	0,437	1,548	***	0,324	1,382	***
Deltatt på idrettslag (skala 1-4)	9443	-1,21	-0,162	0,851	***	-0,136	0,873	***
Deltatt i en religiøs forening (skala 1-4)	9269	-	-0,404	0,668	***	-0,237	0,789	***
Fritidsaktiviteter ute med venner (1-4)	9223	-3,978	0,325	1,384	***	0,203	1,224	***
Drevet med musikk (skala 1-4)	9223	-	0,228	1,257	***	0,117	1,124	**
Spilt ballspill med venner (ikke idrettslag) (skala 1-4)	9223	-	-0,300	0,741	***	-0,196	0,822	***
Venner å være med (skala 1-4)	9396	-4,65	-0,192	0,825	***	-0,131	0,877	***
Venner å stole på (skala 1-4)	9396	-	0,241	1,273	***	0,150	1,162	**
Status å bruke cannabis (skala 1-5)	9396	-	0,924	2,520	***	0,802	2,229	***
Ulike psykiske plager (skala 1-4)	9276	-2,547	0,093	1,098	***	0,056	1,057	***
Konstant						-7,281		
N						7962		

Exp(B) = oddsrate

P<0.001*** P< 0.01** P<0.05*

I regresjonstabellene ovenfor vises B og $\text{Exp}(B)$. B er det som kalles for stigningskoeffisienten og er endringen i gjennomsnittet for avhengig variabel når uavhengig variabel øker fra 0 til 1, eller når uavhengig variabel øker med en enhet (Hellevik, 2003, s. 269). Dersom B har negativt fortegn (-) vil oddsratio/ $\text{Exp}(B)$ ha 0 foran, eller mindre enn 1, slik vi ser på kjønnsvariabel i modellene. Dersom B har positivt fortegn (+) vil oddsratio/ $\text{Exp}(B)$ være større enn 1, slik vi ser på klasstrinns-variabelen i modellene. $\text{Exp}(B)$ er det som kalles for oddsratio og henger sammen med B. Den sier hvor mye større odds eller sannsynlighet for at avhengig variabel skal inntreffe gitt uavhengig variabelen, for eksempel at gutter har høyere odds for å bruke cannabis enn jenter.

Tabellen viser to modeller, hvor modell 1 er funn fra den bivarierte regresjonsanalysen og modell 2 er funn fra den multivarierte regresjonsanalysen. De statistiske funnene fra den bivarierte regresjonsmodellen presenteres først. Her undersøkes de tilsynelatende indirekte sammenhengene med cannabisbruk og de bakenforliggende variablene. I analysen ser vi at kjønn har en negativ sammenheng. Dermed har gutter høyere odds for å bruke cannabis enn jenter (OR ,502), ettersom jenter er i referansekategorien og har verdi 1. Oddsen for bruk av cannabis øker med klasstrinn (OR 1,416). Ungdom som har en forelder fra Norge, og en forelder fra utlandet har høyere odds for å bruke cannabis (OR 1,439) enn de som har to norskfødte foreldre. Ungdom med to utenlandsfødte foreldre har lavere odds for cannabisbruk (OR ,512) sammenliknet med ungdom som har to norskfødte foreldre. Ut ifra hypotesen viser de bakenforliggende variablene å ha stor betydning for bruk av cannabis. Hvor gutter og økende klasstrinn samt å ha en forelder fra Norge og en fra utlandet virker å øke oddsen for bruk av cannabis.

Videre ser vi at ungdom som trives på skolen har lavere odds for å bruke cannabis enn de som ikke gjør det (OR ,868). Det viser seg å være statistisk signifikant sammenheng mellom cannabisbruk og utfordringer ungdom kan oppleve på skolen, hvor det å krangle med lærer, at skolen har kontaktet foreldre eller at elevene har skulket skolen, øker oddsen for å bruke cannabis (OR 1,548). Med utgangspunkt i hypotesen virker skoletrivsel som en beskyttende faktor for bruk av stoffet, mens det å oppleve ulike utfordringer indikerer en økt odds for bruk av cannabis. Videre viser modell 1 at å drive med organisert idrett (OR ,851) og være delaktig i en religiøs forening (OR ,668) reduserer oddsen for bruk av cannabis. Dersom ungdom driver med uorganiserte aktiviteter av ulikt slag øker oddsen for cannabisbruk (OR 1,384). Det å spille musikk øker også oddsen for å bruke cannabis (OR 1,257). Modellen viser også at å drive med

ballspill uten at dette er organisert i idrett, reduserer oddsen for cannabisbruk. (OR ,741). Med utgangspunkt i hypotesen indikerer funnene at det å drive med fysisk aktivitet som både er organisert og uorganisert (jf. Ballspill), reduserer odds for cannabisbruk. I motsetning til andre uorganiserte aktiviteter som bidrar til økt odds for cannabisbruk.

Når det gjelder vennerelasjoner indikerer funnene fra modell 1 at ungdom som ikke har venner å være med har lavere odds for cannabisbruk enn de som har mange venner å være med (OR ,825). Ungdom som rapporterer å ha venner de kan stole på har økt odds for bruk av stoffet, i motsetning til de som ikke har venner å stole på (OR 1,273). Holdninger til cannabis viser også en sammenheng, hvor de som mener det gir status å bruke cannabis har økt odds for å bruke rusmiddelet (OR 2,520). I henhold til hypotesen indikerer vennerelasjoner å ha betydning for cannabisbruk. I den forstand at ungdom som mener det gir status å bruke cannabis, med mange venner som de stoler på, har økt odds for å bruke stoffet. Det siste forholdet som ble undersøkt i analysen var psykiske utfordringer. Ungdom som rapporterer at de føler seg stiv eller anspent, ensom og opplever å være sint eller aggressiv har økt oddsen for bruk av cannabis (OR 1,098). Dermed kan det foreløpig konkluderes med at oddsen for bruk av cannabis øker dersom man opplever noen av disse vanskene.

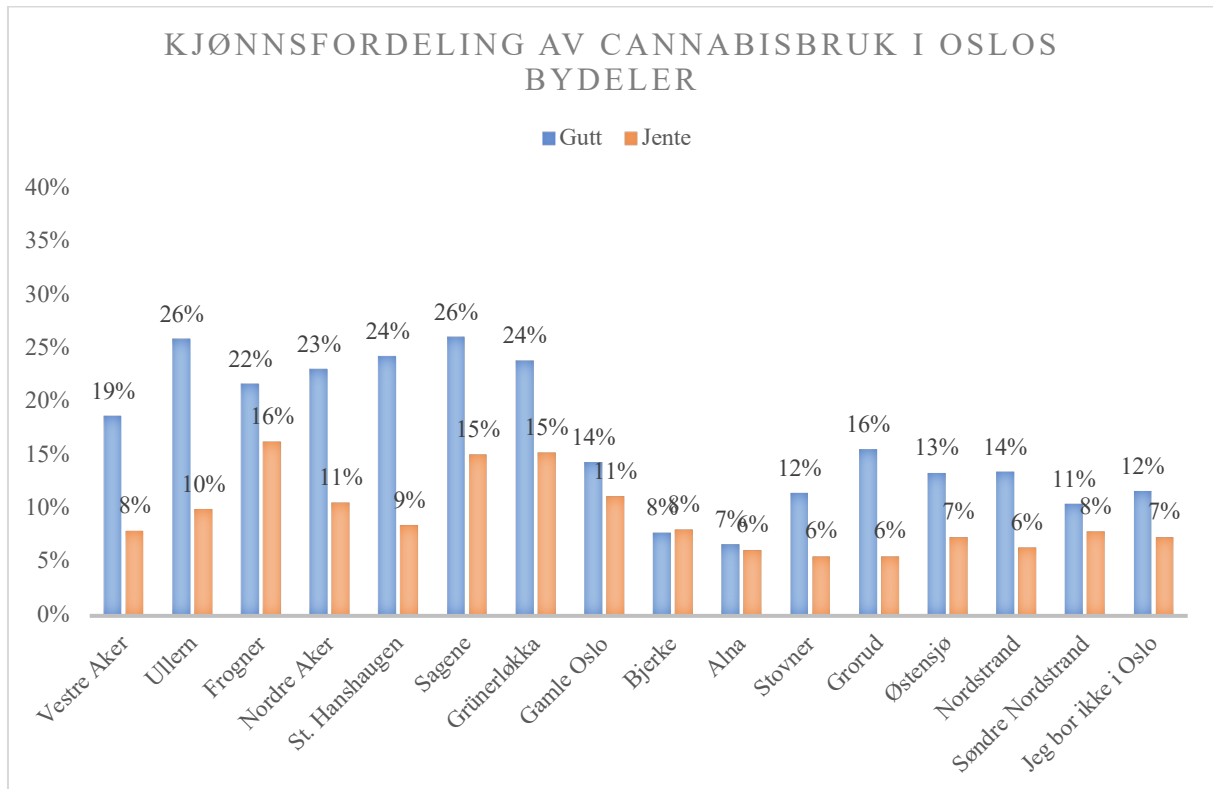
Vi kan her tenke oss at alle disse variablene har en direkte effekt på cannabisbruk. For å besvare hypotesene på en adekvat og tilstrekkelig måte er det utført en stegvis multivariat regresjonsanalyse. Her kontrolleres de ulike variablene for hverandre og det undersøkes hvorvidt det foreligger indirekte sammenhenger. I den stegvise analysen framkom det svært lite endringer fra hver modell (modell 1-6). Sett på bakgrunn av den lave forandringen er det lite som tyder på indirekte sammenhenger mellom cannabisbruk og mellomliggende variabler. Derfor ble det besluttet å ha en samlet tabell med de bivarierte sammenhengene (modell 1) og den stegvise analysens endelige modell (modell 2 og modell 6 i vedlegg 3). Den stegvise analysen har ikke fått plass i studien men kan sees i vedlegg 3.

I den stegvise analysen ble de bakenforliggende variablene tatt med først, etterfulgt av skoletrivsel og utfordringer på skolen, organisert og uorganisert aktivitet, vennerelasjoner og holdninger til cannabisbruk og til slutt psykiske utfordringer. Modellene viser som sagt liten forandring og det er lite som tyder på indirekte sammenhenger. Uansett hva som kontrolleres for i analysen opprettholdes de direkte sammenhengene som vises i den bivarierte modellen. På denne måten er de direkte sammenhengene fremtredende i de statistiske funnene.

Selv om vi fant mindre indirekte sammenhenger enn forventet vises det likevel én indirekte sammenheng i den stegvise analysen. Som vi ser i den bivarierte regresjonsanalysen virker det å trives på skolen som en slags «beskyttende faktor» for cannabisbruk. Mens det å oppleve ulike utfordringer på skolen gir økt odds for cannabisbruk blant ungdom. Videre kommer det frem i den multiple regresjonsanalysen at skoletrivsel ikke lenger har signifikant sammenheng med cannabisbruk, når det kontrolleres for utfordringer i skolen. For å undersøke sammenhengen mellom skoletrivsel og cannabisbruk ble det utført flere regresjonsanalyser. Hvor bakenforliggende variabler ble testet opp mot skoletrivsel først. Dette viste signifikant sammenheng. Etter dette ble variabelen om utfordringer på skolen trukket inn i analysen, som resulterte i at sammenhengen mellom cannabisbruk og skoletrivsel forsvant. Herved foreligger en indirekte sammenheng mellom skoletrivsel og cannabisbruk som går gjennom utfordringer på skolen. Ettersom effekten av trivsel forsvinner når vi trekker inn utfordringer på skolen (ikke vist i tabell).

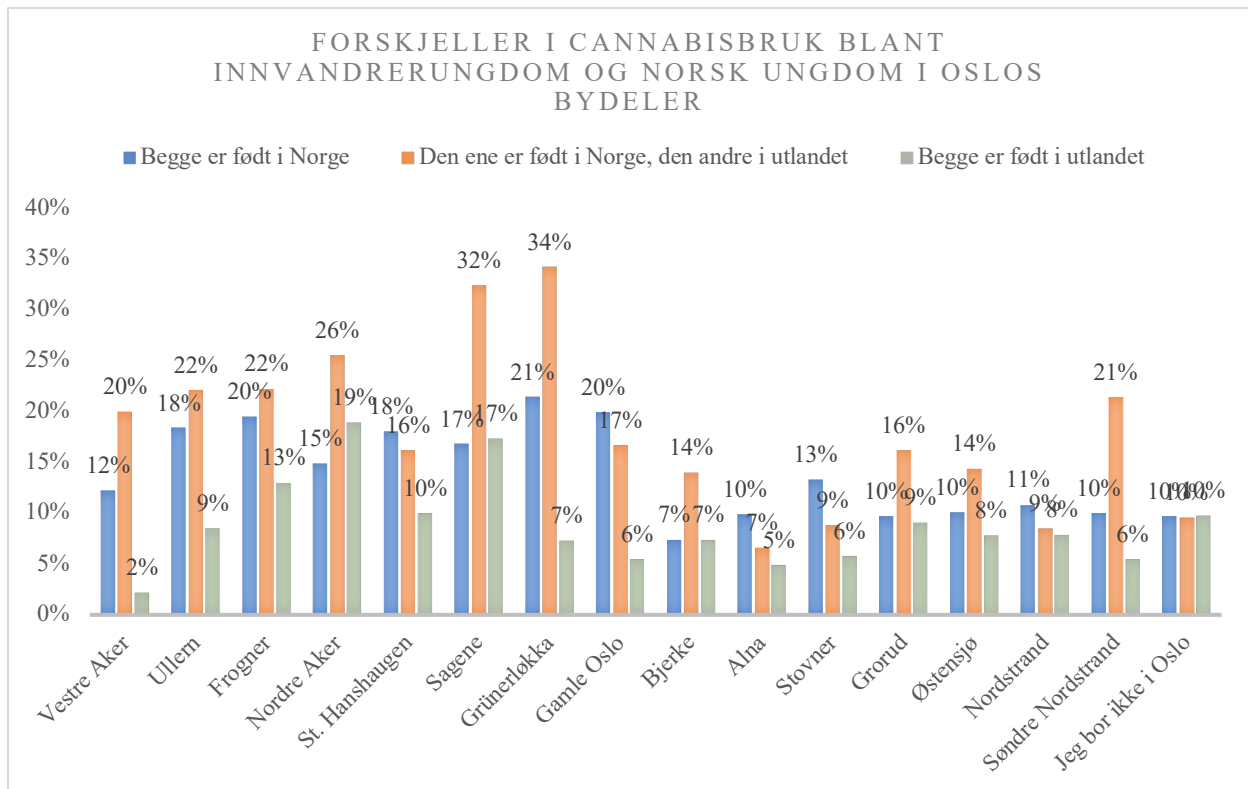
4.2. Krysstabellanalyse

Krysstabellene viser fordelingen av cannabisbruk i Oslos bydeler mellom kjønn, klassetrinn, og innvandringsbakgrunn. Diagrammene presentert i kapittelet viser andelen som har brukt cannabis 2-11 ganger i løpet av den siste måneden, den resterende prosentandelen er de som ikke har brukt stoffet.

Figur 3: (N= 9478) viser fordelingen av cannabisbruk blant jenter og gutter i de ulike bydelene.

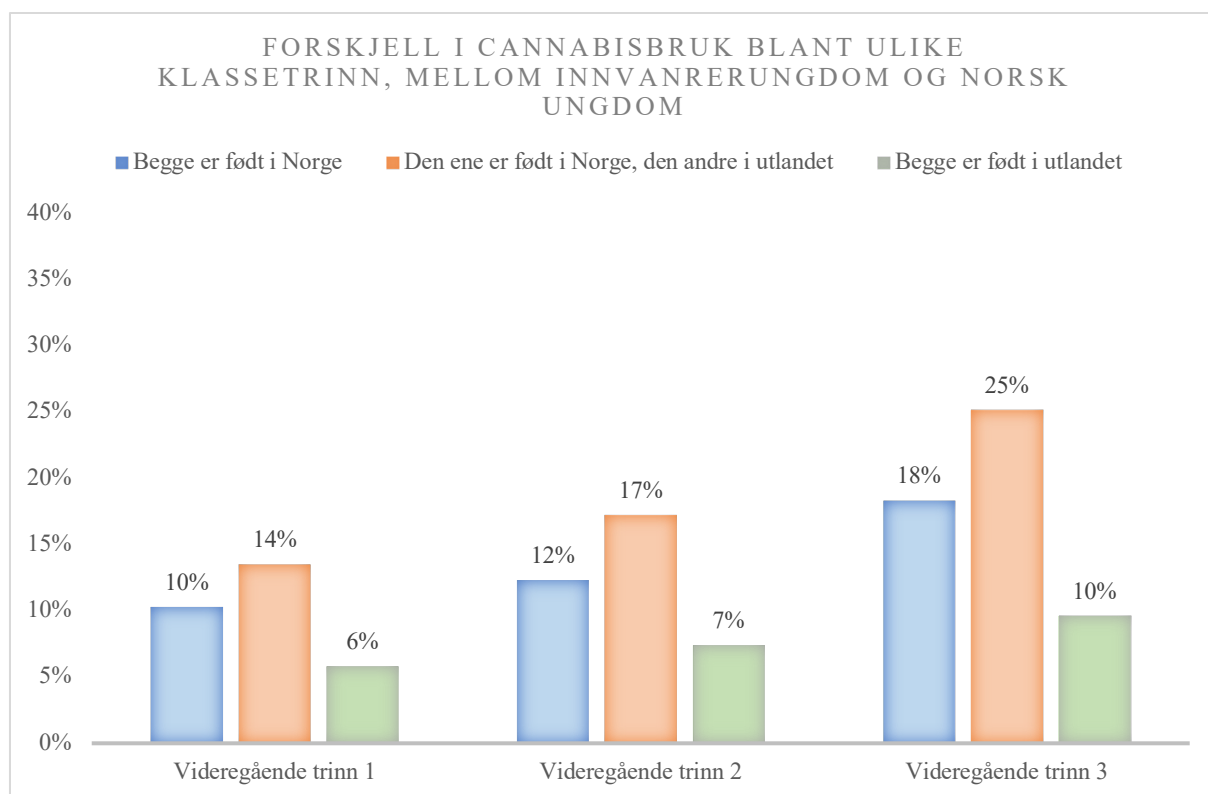
Figur 3 viser fordelingen av de som har brukt cannabis 2-11 ganger i løpet av den siste måneden, blant gutter og jenter i de ulike bydelene. Funnene indikerer en relativt stor forskjell i cannabisbruk mellom bydelene blant gutter og jenter. Det kan konstateres at gutter er overrepresentert her, noe som også støttes av funn i regresjonsanalysen. Vi ser høyest prosentandel blant gutter i bydel Ullern, St. Hanshaugen, Sagene, Grünerløkka og Nordre Aker. Blant jenter ser vi også høyest prosentandel i de samme bydelene, selv om prosentandelen er betraktelig lavere blant jentene. Det vises også at prosentandelen for cannabisbruk er høyere på vestkanten og sentrum og lavest på østkanten.

Figur 4: (N = 9629) viser forskjellene det i cannabisbruk blant innvandrerungdom og norsk ungdom i de ulike bydelene.

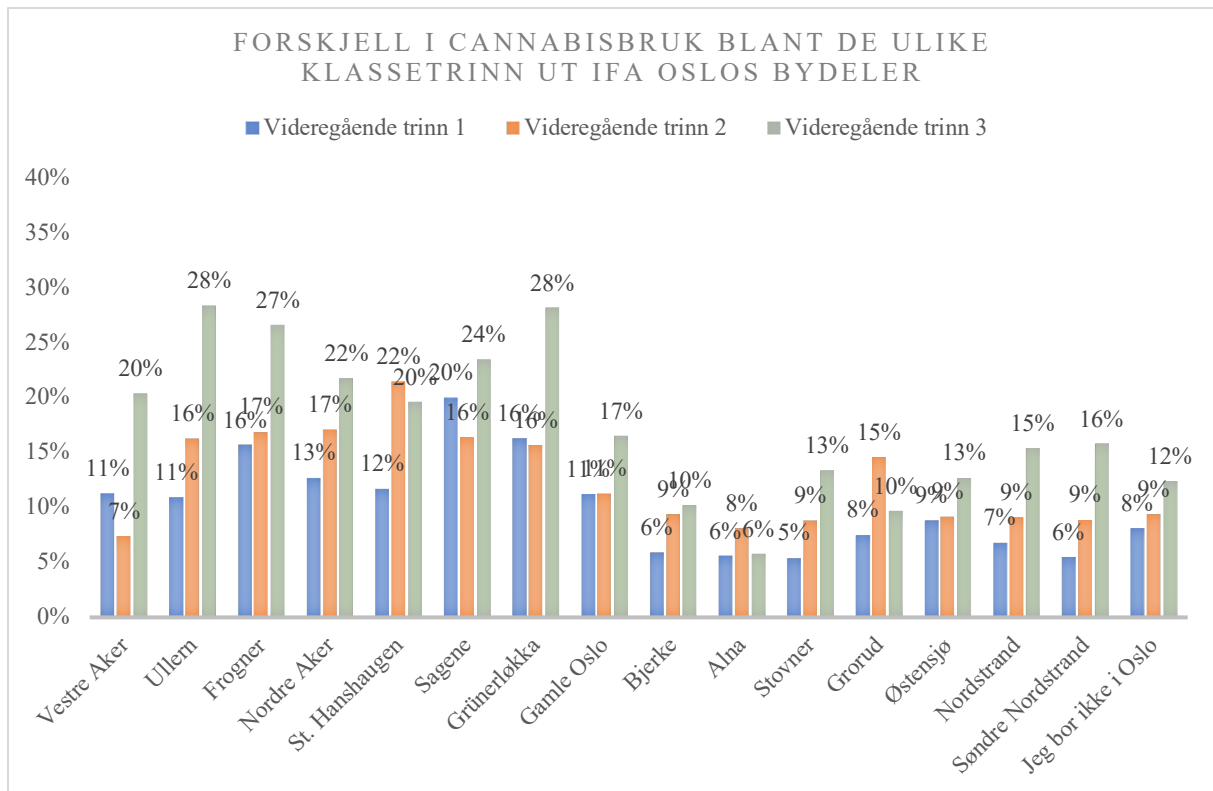
Figur 4 viser forskjellene i cannabisbruk 2-11 ganger i løpet av den siste måneden blant innvandrerungdom og norsk ungdom i de ulike bydelene. Totalt sett er prosentandelen minst blant ungdom som har foreldre hvor begge er født i utlandet sammenliknet med de som har en forelder fra Norge og en forelder fra utlandet, samt de som har begge foreldre født i Norge. Bydelene Nordre Aker (26%), Sagene (32%) og Grünerløkka (34%) har høyest andel cannabisbruk blant ungdom som har en forelder født i Norge og en forelder født i utlandet. Sammenliknet med ungdom som har to utenlands-fødte foreldre eller to norskfødte foreldre. Dette er noe som støttes av de logistiske regresjonsanalysene hvor det å ha en forelder fra Norge og en fra utlandet øker oddsen for bruk av cannabis. Generelt kommer det tydelig frem at cannabisbruk er størst på vestkanten og sentrum av Oslo, mens den er lavere på østkanten.

Figur 5: (N = 9583) viser forskjellen i cannabisbruk på ulike klassetrinn, ut ifra innvanderbakgrunn.

Figur 5 viser forskjellen i cannabisbruk 2-11 ganger i løpet av den siste måneden på de ulike klassetrinn ut ifra hvor foreldre er fra. Det som er interessant her er at funnene i figuren viser samspillseffekt. Samspill handler om at under visse omstendigheter har A en effekt på B, som varierer etter hvilken verdi du har på C (Skog, 2005, s. 51). Det vi ser er at cannabisbruk øker for klassetrinn med størst økning i 3. klasse. Forskjellen mellom det å ha en forelder fra Norge og en forelder fra utlandet sammenliknet med to utenlands-fødte foreldre øker med klassetrinn. Forskjellene mellom 1.trinn er 8 prosentpoeng (14 – 6). Forskjellen mellom 2.trinn er 10 prosentpoeng (17 – 7) og forskjellen mellom 3.trinn er 15 prosentpoeng (25 – 10). Samspillet kommer frem i disse forskjellene.

Figur 6: (N = 9569) viser forskjellen i cannabisbruk blant de ulike klassetrinn ut ifra bydel. Henvises til forskningsspørsmål 9

Figur 6 viser forskjell i cannabisbruk 2-11 ganger i løpet av den siste måneden blant ulike klassetrinn rangert ut ifra bydel. Cannabis har høyest forekomst på vestkanten og sentrum og lavest forekomst på østkanten. Det er høyest forbruk av cannabis blant elever på tredje trinn, hvor høyest andel er på Ullern (28%), Frogner (27%), Sagene (24%) og Grünerløkka (28%). Lavest prosentandel av cannabisbruk vises å være blant første trinn i bydelene Bjerke (6%), Alna (6%), Stovner (5%), og Søndre Nordstrand (6%). På andre trinn vises prosentandelen å være noe høyere på vestkanten og i sentrum og fremdeles lav på østkanten.

4.3. Styrker og svakheter ved analysen

I analysen har det blitt undersøkt hvorvidt cannabisbruk har sammenheng med ulike psykososiale forhold. I analysen kan det likevel være mange andre mellomliggende eller bakenforliggende variabler som direkte eller indirekte kan ha sammenheng med cannabisbruk. Dette kan være andre forhold som ikke er tatt med i analysen som kan anses som en svakhet. Dette kan være knyttet til for eksempel sosioøkonomisk bakgrunn, andre psykiske plager, eller det kan skyldes manglende informasjon om variablene. Likevel blir det kontrollert for både kjønn, innvandrerbakgrunn og klassetrinn som kan anses som en styrke. Samtidig viser variablene i analysen signifikant sammenheng med cannabisbruk. Videre anses det som en styrke at variablene er testet på ulik måte. Hvor det i den multivariate regresjonsanalysen viste seg at skoletrivsel ikke var statistisk signifikant variabel om problemer på skolen ble tatt med. Her vil de som trives på skolen ha mindre problemer på skolen og de som har problemer på skolen ha lavere trivsel. På den måten blir trivselsvariabelen slått ut av problemvariabelen. Det anses som en styrke at studien har undersøkt nærmere hva som er årsaken til at sammenhengen til cannabis forsvinner på denne variabelen.

I spørreundersøkelsen er det lavere svarprosent for VG3 og VG1 enn for det andre trinnet, dette kan anses som en svakhet (Andersen & Bakken, 2016, s. 11). Hva som er årsaken til dette er vanskelig å konstatere. Bortfallet fra VG3 kan trolig skyldes skoler med yrkesfagretninger, hvor denne gruppen ikke lenger går på skolen og dermed ikke er med i undersøkelsen. Likevel er ikke dette stort et bortfall som vil ha betydelige konsekvenser for analysene, men anses som viktig å påpeke.

Enkelte variabler ble slått sammen til additive indekser som kan gjøre det vanskeligere å konstatere hvilke variabler som utgjør forskjellen på cannabisbruk. Dette kan sees som en svakhet, men ettersom det ble utført korrelasjonsanalyser for å se om de enkelte variablene hensiktsmessig kan slås sammen til indekser anses dette likevel som en styrke. Korrelasjon handler om hvordan to fenomener statistisk henger sammen. Det sier ikke noe om kausalforholdet, men om hvordan et utvalg med samme effekt på en variabel også har samme effekt på en annen variabel. I disse korrelasjonsanalysene vises det at alle variablene har høye verdier og gir sterkt utslag på cannabis (se vedlegg 2). I regresjonsanalysen brukes variablene i en samlet indeks, som gjør at det blir færre ledd og koeffisienter å ta hensyn til i analysen og er en styrke for analysen.

Videre kan vi trekke frem styrker og svakheter med krysstabellanalyse. En fordel med å gjøre tabellanalyse er at studien kan gå dypere inn i statistikken om cannabisbruk i bydelene i Oslo. Krysstabellanalyse egner seg til variabler med nominalt målenivå og mange verdier. En styrke er at i en tabellanalyse kommer ulikhetene blant bydeler i Oslo frem, og studien får undersøkt hver bydel nærmere. En svakhet er at enkelte bydeler slår lavere på cannabisbruk blant ungdom enn det man skulle forvente. Hvor en hypotetisk sett trodde det var høyere bruk av stoffet på østkanten, enn det analysene viser. Dette kan handle om at de som bruker cannabis er borte fra skolen, noe som gjør det vanskeligere å konstatere hvor bruken er størst. Hva som er årsaken til dette er vanskelig å si noe om, men det kan handle om systematisk bortfall. Hvor den lave svarprosenten for cannabisbruk på østkanten, som sagt, kan handle om at elevene ikke var til stede under undersøkelsen. Igjen er dette kun spekulasjoner, og det vil være umulig å undersøke hva som er årsak til denne skjevfordelingen. Samtidig er det vanskelig å konstatere hvor god bydels variabel er og hvorvidt det har forekommet systematisk underrapportering. Med utgangspunkt i dette kan den systematiske underrapporteringen handle om et såkalt sosialt skjevfordelt frafall. Hvor sosiale problemer kan bli underestimerte og sider ved livssituasjoner for de dårligstilte bli mindre synlig (Elstad, 2010, s. 160). Vi vet allerede at det er store sosiale forskjeller mellom østkant og vestkant i Oslo. Hvor de med lavere sosioøkonomisk bakgrunn oftere befinner seg på østkanten. Hvor det å rapportere cannabisbruk for de som bor på østkanten kan oppleves som problematisk. Desto fjernere respondenten står, sosialt og kulturelt fra institusjonen som tilbyr undersøkelsen, desto mer ser det ut til at respondenten tenker at det å være med vil være ubehagelig eller upassende – herved blir frafallet deretter (Elstad, 2010, s. 160).

5. Drøfting og diskusjon

I denne delen av studien skal de statistiske funnene diskuteres og drøftes opp mot tidligere forskning presentert. I lys av studiens funn skal tidligere forskning om skoletrivsel og utfordringer, organisert aktivitet og fritidsaktiviteter, nære relasjoner og holdning til cannabis samt psykiske utfordringer, drøftes og diskuteres. Overordnet vil det være et fokus på problemstillingen.

5.1. Skolens betydning for cannabisbruk

I den andre hypotesen var det fokus på hvilken betydning andre forhold har for cannabisbruk. Analysene viser betydelige funn om hvordan skolegang har en sammenheng med cannabisbruk. De statistiske funnene viser at ungdom som trives på skolen har lavere odds for å bruke cannabis sammenliknet med de som ikke trives (jf. 4.1, tabell 1). Ungdom som opplever utfordringer på skolen, som å krangle med lærer, om skolen har kontaktet foreldrene eller om han eller hun skulker, øker oddsen for bruk av cannabis (jf. 4.1. modell 2). Skolen har forventninger til ungdom, hvor de strukturelle rammene rundt skolegang og skoleplanen gjør at det er lite rom for ungdom til å utvikle seg (jf. 2.3). Dette kan tenkes å skape et press for ungdom og bidra til at de starter å bruke cannabis som et slags opprør mot skolens strukturelle rammer. I tillegg kan det presset ungdom føler, ha sammenheng med kravene for å ta høyere utdanning. Karakterene ungdom får på videregående skole er med på å sette rammer for hvilken utdanning de kan ta (jf. 2.3). Videre vet vi at ungdom måler seg selv mot ulike dimensjoner som sport, utseende, skoleprestasjon og sosiale relasjoner. Linken mellom disse dimensjonene og hvor godt selvbilde ungdom har varierer (Steinberg & Morris, 2001, s. 91). Samtidig har karakterer og utdanning sammenheng med ungdoms selvbilde, hvor lave skoleprestasjoner kan tenkes på påvirke selvbilde negativt (Konu, Lintonen & Rimpela, 2002, s. 158). På denne måten kan presset føre til at ungdom tar i bruk cannabis som en slags avkobling fra skolesystemets press. Dette viser seg å ha konsekvenser for voksenlivet. Pedersen (2011, s. 106) sin studie viste en sammenheng mellom hyppig cannabisbruk og sosialstøtte. De som brukte cannabis hyppig hadde høyere risiko for å trenge sosialstøtte senere i livet. I lys av dette kan det tenkes at å bruke cannabis i ungdomsårene kan bidra til lavere konsentrasjon, dårligere karakterer, lavere utdanning og muligens behovet for sosialstøtte.

Hvis vi skal se på dette annerledes kan det tenkes at ungdom bruker cannabis av ulike årsaker. Bruken, uavhengig av hva det kommer av, kan gjøre skolegangen mer utfordrende for ungdom.

Hvis vi ser tilbake på det som ble nevnt i 2.2, viser flere studier at cannabisbruk gir ulike helseproblemer i tillegg til lavere prestasjoner på utdanning og dårligere fungering. Ungdom kan derfor bruke cannabis av andre årsaker enn diskutert ovenfor, som kan påvirke skoleprestasjoner som igjen kan påvirke selvbilde på en negativ måte (jf. 2.2). Dermed er det ikke nødvendigvis skolesystemets rammer som kan utgjøre årsaken til at ungdom bruker cannabis det kan være andre faktorer som spiller inn, men som i det store og hele bidrar til å gjøre skolegang mer problematisk for ungdommen. Bruk av cannabis kan gi dårligere fungering og lavere konsentrasjon (jf. 1.1). Dette kan trolig bidra til dårligere karakterer som kan resultere i tilsnakk fra lærere, som i studiens funn viser å øke oddsen for bruk av cannabis. På en måte kan dette tenkes å føre til at ungdom opplever lavere mestringsfølelse for skolearbeid. Ut over dette kan det tenkes at ungdom reagerer med sinne eller aggresjon på tilsnakk. Dette viser funnene at øker oddsen for bruk av cannabis se tabell 1. Dette er komplekse utfordringer som har mange ulike sider, hvor det er vanskelig å si hva som utgjør hva og hva som kommer først av disse utfordringene.

Det kan tenkes at ungdom som ikke trives på skolen kan ha lettere for å skulke skolen. Både tidligere forskning og statistiske funn viser sammenhengen mellom cannabisbruk og skulking (jf. 2.2, modell 1 og 2). Det er ikke nødvendigvis slik at cannabisbruk starter i skolen, men skolens strukturelle rammer kan bidra til at ungdom skulker skolen og dermed starter å bruke cannabis. På denne måten kan skolen opptre som psykososial faktor til at ungdom bruker stoffet. Likevel er kausalforholdet her vanskelig å si noe om. Cannabis kan ofte handle om eksperimentering og utforskning (jf. 2.5). På denne måten kan det tenkes at ungdom skulker skolen fordi de kjeder seg og som følge av dette tester de grensene sine, prøver noe nytt, ulovlig og spennende. Stoffet kan, som tidligere sagt, skape en opplevd følelse av frihet hos brukeren (jf. 2.5). Derved kan det tenkes at cannabisbruk er en måte å frigjøre seg fra skolesystemets rammer. Samtidig er det ikke nødvendigvis slik at ungdom skulker på grunn av at de bruker cannabis i skolen. Det kan handle om at ungdom skulker skolen av ulike årsaker og som følge av dette prøver de stoffet. Igjen vil det være problematisk å si noe konkret om kausalforholdet her (jf. 2.2).

I henhold til Bourdieus rammeverk kan skolen sees som et sosialt felt. Hvor kapitalmengden kan variere og det kan eksistere flere sosiale felt innenfor skolen. Det kan tenkes til at enkelte ungdom i en klasse syntes det er kult å ha gode karakterer og jobber hardt for dette. Her vil ungdom med gode karakterer passe inn i det sosiale feltet ettersom han eller hun besitter den

feltspesifikke kapitalen. For ungdom med dårligere karakterer vil han eller hun ikke passe inn i det sosiale feltet eller klasse miljøet. Trolig kan en opplevd følelse av utenforskap oppstå. På grunn av dette blir ungdommen nødt til å tilegne seg en annen form for kapital for å passe inn i et annet sosialt felt på skolen. Videre kan det tenkes at ungdom som har dårlige karakterer oppsøker andre som har dårligere karakterer. Forutsatt at de finner et slikt sosialt felt kan det bli måten å fjerne følelsen av utenforskap på. Nettopp ved å passe inn i et annet sosialt felt og inneha den feltspesifikke kapitalen.

På en annen side kan det tenkes at dårligere karakterer kan bidra til mistriivsel på skolen. Nettopp fordi skolepress kan oppleves svært tungt for ungdom, da de stadig må prestere for å oppnå gode resultater og er svært opptatt av å lykkes (Sletten & Bakken, 2016). De statistiske funnene i analysen viser at utfordringer på skolen har direkte sammenheng med trivsel på skole (jf. 4.1). Her kan det tenkes at dårlige karakterer og andre faktorer kan bidra til at ungdom opplever lavere mestringsfølelse for skolen, som kan tenkes å bidra til cannabisbruk for å dempe de negative følelsene. Dersom ungdom opplever lav mestringsfølelse i et sosialt felt kan det argumenteres for at de vil oppsøke et annet sosialt felt. Dersom dette feltet er utenfor skolegården, kan det tenkes å bidra til at ungdom skulker ettersom de opplever utenforskap i skolen. Hvor skulking av skolen øker oddsen for bruk av cannabis som nevnt tidligere.

For å henvise til problemstillingen om psykososiale forhold som øker eller reduserer sannsynligheten for bruk av cannabis, kan skolegang på en måte være en miljømessig faktor som kan både beskytte mot og bidra til cannabisbruk. Ettersom det å trives på skolen reduserer bruken av cannabis, mens det å oppleve utfordringer på skolen bidrar til økt cannabisbruk. Det kan også være en miljømessig faktor på bakgrunn av skolesystemets strukturelle rammer. Her kan det tenkes at ungdom ikke presterer slik de selv ønsker, og skolen setter press på unge i form av karakterer som de nødvendigvis ikke klarer å leve opp til. Videre kan dette skape utfordringer for ungdom i skolen, som kan bidra til cannabisbruk slik som diskutert tidligere. Likevel er det ikke nødvendigvis skolesystemet i seg selv som gjør at ungdom bruker cannabis. Det kan handle om individuelle faktorer som for eksempel ungdoms opplevde selvbilde og ønske om eksperimentering som da utgjør årsaken til cannabisbruk. På den måten vil individets indre behov sees i sammenheng til cannabisbruk og ikke skolesystemet rammer.

5.2. Aktiviteters betydning for cannabisbruk

Analysene viser betydelige funn om hvordan aktivitet har en sammenheng med cannabisbruk. Fysisk aktivitet bidrar til å fremme normal vekst og utvikling (Kjelvik, 2012, s. 20). Samtidig kan ulike treningsarenaer fungere som møteplasser, samtidig som det fremmer helse. Fysisk aktivitet er noe som er pålagt i skolesystemet og viser seg å henge sammen med gode karakterer for ungdom (jf. 2.3). Først kan funn fra tabell 1 trekkes frem, hvor det viser seg at det å være delaktig på idrettslag eller å delta i en religiøs forening gir lavere odds for å bruke cannabis. Det samme vises gjennomgående i den stegvise regresjonsanalysen i alle modeller (se vedlegg 3). Det kan her trekkes frem at ungdom som deltar i religiøse foreninger kan tenkes å ha to utenlands-fødte foreldre. Studiens resultater tilsier at innvandrerungdom i mindre grad bruker cannabis enn ungdom med to norskfødte foreldre (jf. tabell 1 og kapittel 4.2). Derfor kan dette argumenteres å styrke funnet om at deltakelse i en religiøs forening gir lavere odds for bruk av cannabis. Religion kan her opptre som en «beskyttende faktor» for cannabisbruk.

Studien til Peretti-Watel og Lorente (2003) viser at cannabisbruk er forbundet med ungdom som har mange utendørs aktiviteter. Hvor ungdom som bruker cannabis har en mer selektiv livsstil og driver med musikk og er mer med venner (jf. 2.3). Dette samsvarer med studiens statistiske funn (jf. 4.1), som derved støttes av tidligere forskning på feltet. Det som derimot er verdt å trekke frem er at det å spille ballspill sammen med venner som ikke er idrettslag, reduserer oddsen for bruk av cannabis sammenliknet med de som ikke gjør dette (jf. 4.1, tabell 1). Dermed kan det tenkes at det ikke nødvendigvis er sportslige aktiviteter i seg selv som bidrar til bruk av cannabis blant ungdom, men andre aktiviteter som å være ute med venner på kvelden, tilbringe tid på burgersted eller være med venner hos dem. Det er vanskelig å konkludere med hvorfor det er slik. Det kan likevel tenkes at dette er aktiviteter som i liten grad er «kontrollert» av voksne personer. Når aktiviteter i mindre grad er kontrollert av voksne omsorgspersoner kan det bidra til at ungdom opplever større frihet til å teste grenser. Det kan tenkes at disse aktivitetene er former for subkulturer ungdom deltar i. Her viser tidligere forskning at enkelte miljøer i større grad er eksponert for cannabis og stoffet brukes mer (Sandberg & Pedersen, 2010)(jf. 2.5). Dermed er det ikke unaturlig å tenke at disse aktivitetene øker oddsen for bruk av cannabis dersom stoffet er mer tilgjengelig i slike subkulturer.

Til tross for at analysene viser at å drive med sportslige aktiviteter reduserer oddsen for bruk av cannabis, finner tidligere forskning at det også kan øke oddsen for bruk av stoffet (jf. 2.3). Dette tilsier at det ikke nødvendigvis er sporten i seg selv som bidrar til cannabisbruk, men

andre faktorer som inngår i aktiviteten. Dette kan være at ungdom som driver med sport kan påvirke hverandre på ulike måter, hvor å bli utsatt for gruppepress kan bidra til bruk av stoffet. Derfor kan sport sees som en risikofaktor for cannabisbruk. Videre kan dette tenkes å ha sammenheng med ungdoms nære relasjoner (jf. 2.4). Ungdom som for eksempel driver med lagsport og har gode relasjoner til hverandre, tilbringer naturligvis mye tid sammen. Samtidig vises det at disse ungdommene drikker mye alkohol og tester rusmidler (jf. 2.5 og 2.3). Her kan det argumenteres for at venner innad i sportsmiljøet påvirker hverandre til å bruke cannabis. Denne hypotesen kan tenkes å forsterkes i henhold til at ungdom ofte prøver cannabis i fortrolige settinger, hvor et miljø med nære venner kan tenkes å være en naturlig og trygg setting å bruke stoffet (jf. 2.5). Videre kan det tenkes at disse settingene foregår utenfor hjemmet og i andre miljøer eller subkulturer. Hvor da de statistiske funnene viser at det å være ute på kveldene vises å øke oddsen for bruk av cannabis (jf. tabell 1).

Det kan også være vesentlig å trekke frem hvordan aktivitet kan ha en innvirkning på skolegang til ungdom. I studier fra Sverige hvor de la inn mer fysisk aktivitet i skolen fikk ungdommen bedre fysisk motorikk og karakterer i enkelte skolefag, dette kan tenkes å gjøre at ungdommen får mer motivasjon til skolearbeid (jf. 2.3). Fysisk aktivitet kan ha sammenheng med bedre helse og er med på å fremme normal vekst og utvikling (jf. 2.3). Fysisk aktivitet og idrett er også positivt relatert til psykisk velvære og overskudd, og fysisk og idrettslig involvering synes å medvirke til å gi unge et bedre selvilde (Ommundsen, 2000, s. 1). Ut over dette kan det derfor tenkes at ungdom som driver med sport har økt motivasjon og høyere energinivå, som kan virke positivt inn på skolegang. Helse og fysisk helse kan herved argumenteres å ha sammenheng med hvordan ungdom har det med seg selv. Dersom ungdom har bedre selvilde kan prestasjoner på skolen tenkes å bli bedre og dermed kan trivselen på skolen også bli bedre. Hvor det å oppleve økt motivasjon, høyere energinivå og muligens mestringsfølelse er positive faktorer som går utover hvordan ungdom har det psykisk. Det kan videre argumenteres for at fysisk aktivitet har sammenheng med psykiske utfordringer (jf. 2.3). Det vises gjentatte ganger at ulike former for fysisk aktivitet, gjerne ute i naturen, bidrar til forebygging og behandling av ulike psykiske lidelser som depresjon og angst (Helse og omsorgsdepartementet, 2015, s. 37). På denne måten kan vi tenke at dersom ungdom er aktive virker dette positivt inn på hvordan de har det med seg selv. Som muligens kan bidra til å redusere behovet for å bruke cannabis, slik som ble diskutert ovenfor.

Videre kan Bourdieus teori om sosialt felt og kapital trekkes frem i diskusjonen. Det sosiale feltet kan tenkes å være organisert aktivitet og/eller fritidsaktiviteter, og den feltspesifikke kapitalen vil være å mestre denne aktiviteten. Vi kan argumentere for at det å passe inn i det sosiale feltet og mestre den feltspesifikke kapitalen bidrar til mindre cannabisbruk. Nettopp fordi det å være delaktig på et idrettslag bidrar til lavere odds for cannabisbruk. Samtidig kan opplevd følelse av mestring og økt energinivå tenkes å resultere i bedre selvbilde, hvorav det som diskuteres tidligere kan tenkes å utgjøre forskjellen for om ungdom bruker cannabis eller ei. På en annen side kan det tenkes at i det sosiale feltet er det å bruke cannabis en del av den feltspesifikke kapitalen. Hvis vi ser dette i henhold til subkulturen i hip-hop miljøet, hvor det å drive med musikk gjør at ungdom eksponeres for cannabis (jf. 2.5). Det er dermed ikke unaturlig at å drive med musikk kan ha sammenheng med cannabis (se tabell 1). Ungdom som er i disse miljøene kan enten avstå fra cannabisbruk og ikke være en del av musikkmiljøet eller bruke stoffet. Cannabis opptrer på den måten som en form for kulturell kapital i det sosiale feltet (jf. 2.1). Interessen for aktiviteten trumfer det å avstå fra stoffet og en velger å bruke cannabis for å være en del av det sosiale feltet. Naturligvis vil trolig dette ikke alltid være tilfellet, å drive med musikk tilsier ikke at du bruker cannabis. Likevel er det en viktig argumentasjon å trekke frem.

For å henvise til problemstillingen om psykososiale forhold som øker eller reduserer sannsynligheten for bruk av cannabis, kan aktivitet sees som både en individuell og en miljømessig faktor. Det er ikke nødvendigvis sporten i seg selv som gjør at ungdom bruker cannabis, men påvirkning fra andre ungdom som også deltar i aktiviteten. Samtidig kan det handle om at ungdom ønsker å teste grenser, hvor et indre behov utgjør årsaken til cannabisbruk og ikke aktiviteten. Vi har sett at mer fysisk aktivitet i skolen reduserer bruken av cannabis blant ungdom. Dette kan tenkes å handle om hvordan ungdommen har det med seg selv, om økt mestringsfølelse og muligens et bedre forhold til å gå på skolen. Samtidig kan det være miljømessige faktorer som utgjør årsaken til cannabisbruk. Hvor det å være en del av en subkultur gjør at ungdom i større grad eksponeres for stoffet og det kan være vanskelig å avstå fra å bruke cannabis.

5.3. Venner og holdningers betydning for cannabisbruk

Analysene viser betydelige funn om hvordan vennerelasjoner har en sammenheng med cannabisbruk. Slik som nevnt tidligere viser det seg at det å ikke ha venner å tilbringe tid med reduserer oddsen for bruk av cannabis sammenliknet med de som har mange venner, mens det å ha venner å stole på øker oddsen for bruk av stoffet. Det viser seg at de som mener det gir status å bruke cannabis har større odds for å bruke stoffet enn de som ikke mener dette (se tabell 1).

Mennesker er sosiale vesener som er avhengige av fellesskap og tilhørighet. Vi danner relasjoner i tre faser. Den første fasen består av å innlede kontakt med andre, den andre fasen dannes relasjonen ut ifra interesser og nærhet til hverandre og den siste fasen kan relasjonen opphøre (jf. 2.4). Det kan her tenkes at i startfasen av et vennskap er man opptatt av å bli akseptert og terskelen for å teste grenser kan være lavere. Her kan det argumenteres for at venner påvirker hverandre og cannabis tas i bruk fordi man ønsker å bli akseptert og føle tilhørighet. Dette kan sees i sammenheng med klasstrinn, hvorav oddsen for cannabisbruk øker med klasstrinn. Dette vises jevnt i både regresjons og krysstabeller (jf. 4.1 og 4.2). Det kan trolig tenkes at når ungdom er på første trinn har de et behov for å bli kjent med annen ungdom og cannabis tas i bruk på grunn av et ønske om å bli akseptert. Likevel viser analysene at ungdom rapporterer mest cannabisbruk på tredje trinn.

På en annen side vises det at gruppedeltagelse bidrar til den uformelle sosiale kontrollen, hvor ungdom passer på hverandre, korrigerer hverandre og fordeler positive og negative sanksjoner (jf. 2.4). Ungdom korrigerer hva de syntes er passende atferd og ikke. Dersom en i vennegjengen syntes det er kult å bruke cannabis kan dette påvirke de andre i vennegjengen til å få samme holdning. Hvor de andre i vennegjengen gir etter for gruppepress og bruker stoffet. Samtidig kan dette tenkes å virke motsatt, hvor det å bruke cannabis blir negativt sanksjonert i vennegjengen og som resultat tar ikke ungdom i bruk stoffet. Dette kan tenkes å ha en sammenheng, ettersom resultatene viser det gir økt odds for bruk av cannabis dersom ungdom mener det gir status å bruke det. De som syntes det gir status har høyere odds for å bruke cannabis. Derved kan trolig gruppepress blant vennegjenger påvirke unge til cannabisbruk.

Slik vi har sett viser Pedersen (2006) at det å ha mange venner bidrar til cannabisbruk. Det vises at dette er likt for begge kjønn (jf. 2.4). Studiens statistiske funn viser at det å ha mange venner øker oddsen for cannabisbruk, men at det er gutter som har høyest odds for bruk av stoffet (se

tabell 1). Dermed er det ikke umulig å tenke seg til at i vennegjenger hvor majoriteten er jenter brukes det mindre cannabis, mens i vennegjenger hvor majoriteten er gutter brukes det mer cannabis. Dette kan igjen tenkes å ha sammenheng med holdning til stoffet, hvorav gutter muligens rapporterer at det gir økt status i motsetning til jenter. Samtidig kan det trekkes frem at cannabis brukes i fortrolighet med venner og deles blant venner (jf. 2.4). Dette støtter studiens funn om at det å ha venner å stole på øker oddsen for bruk av cannabis. Derfor er det ikke unaturlig at det å ha gode venner og venner å stole på øker oddsen for bruk av stoffet. Samtidig som det å ikke ha mange venner reduserer oddsen for bruk av cannabis (se tabell 1). På en måte kan vi tenke oss at gutter muligens opplever mer gruppepress fra sin vennegjeng enn hva jenter gjør når det gjelder cannabis. Det kan tenkes at gutters holdninger til cannabis er mer avslappet enn jenters og på den måten kan gutter ha lettere for å ta i bruk stoffet. For å undersøke dette nærmere ble det utført en samspillsanalyse med kjønn- og status-variablene. Det viste seg at det var ingen samspill mellom kjønn og holdninger til cannabis i studiens statistiske analyser (ikke vist). Dermed blir det vanskelig å argumentere for denne sammenhengen i studien.

Videre kan vi trekke inn Bourdieu sin teori om sosial felt og kapital. Hvor det å passe inn i et sosialt felt kan anses som viktig, og man må tilegne seg den feltspesifikke kapitalen for å passe inn. Det sosiale feltet kan tenkes å være en vennegjeng, som eksperimenterer med cannabis. Dermed kan cannabisbruk anses som den feltspesifikke kapitalen som må til for å passe inn i vennegjengen. Hvor cannabis opptrer som en form for kulturell kapital (jf. 2.1), fordi noen i vennegjengen mener det gir status å bruke stoffet. Samtidig kan dette handle om å gi etter for gruppepress. Hvor det å bruke cannabis oppstår i det ungdom har et ønske om å passe inn i vennegjengen. Det å ikke bruke cannabis og da tilegne seg den kulturelle kapitalen vil resultere i at ungdommen ikke passer inn og må finne seg en annen vennegjeng.

For å henvise til problemstillingen om hvilke psykososiale forhold som øker eller reduserer sannsynligheten for bruk av cannabis, kan ungdoms cannabisbruk på bakgrunn av vennerelasjoner og holdninger til cannabis ses på som en individuell faktor. Her kan det handle om ungdommens opplevde følelse av gruppepress, positive og negative sanksjoner og i hvilken grad ungdom påvirker hverandre. Det kan også handle om å passe inn i det sosiale feltet man er en del av og viktigheten av å ha den feltspesifikke kapitalen. Her kan det handle om hva ungdommen opplever som viktig i hverdagen sin, hvorav det å opprettholde gode relasjoner til de man er venner med trolig kan anses som vesentlig.

5.4. Psykiske utfordringers betydning for cannabisbruk

Videre viser analysene at psykiske utfordringer har stor betydning for ungdoms cannabisbruk. Variabelen som ble brukt i analysen var om ungdom følte seg stiv eller anspent, ensom eller opplevd å være sint og aggressiv. Disse variablene viser å ha signifikant sammenheng med cannabisbruk, og oddsen for bruk av stoffet øker dersom du har disse utfordringene (jf. Tabell 1). Likevel kan det å finne sammenhengene mellom cannabisbruk og psykiske problemer kan være problematisk. Nettopp fordi det kan være mange faktorer som spiller inn for utviklingen av psykiske problemer. Det kan være både miljømessige og individuelle faktorer. I kapittelet 2.6, er det studier som finner sammenhenger mellom cannabisbruk og angst og depresjon, mens andre studier finner ikke denne sammenhengen (Degenhardt et al., 2013; Fairman & Anthony, 2012; Thomas, 1993). Som tidligere nevnt, kan det være vanskelig å si noe om kausalforholdet mellom disse to faktorene. Det kan tenkes at å ha psykiske utfordringer kan bidra til cannabisbruk. Samtidig kan det tenkes at cannabisbruk kan føre til psykiske utfordringer av ulik art.

Cannabis påvirker de kognitive funksjonene til brukeren (jf. 1.1 og 2.6). Det påvirker evnen til å konsentrere seg, kontrollere følelser, atferd og ta beslutninger. I lys av dette kan det tenkes at cannabis har en sammenheng med psykisk helse ettersom kognitive funksjoner hemmes ved bruk av stoffet. De som bruker cannabis reagerer på stoffet ulikt (jf. 1.1). Dersom det er vanskelig å kontrollere følelser og atferd kan dette resultere i at ungdom som bruker stoffet føler seg hjelpeløs, og blir paranoid som et resultat. Samtidig kan paranoia tenkes å trigge ungdom til å oppføre seg aggressivt. På en annen side kan det tenkes at dersom ungdom opplever frustrasjon og sinne i hverdagen, for eksempel som om at de ikke mestrer skolens forventinger eller har dårligere karakterer, bruker de cannabis for å roe seg ned. Studier viser sammenheng med cannabisbruk og atferdsproblematikk (McGee et al., 2000). Det kan herved argumenteres for at de som opplever å være sinte og aggressive gjerne har lettere for å bruke cannabis enn de som ikke opplever dette. Dette er derfor ikke unaturlig å tenke seg, når studiens funn indikerer at å være sint eller aggressiv øker oddsen for bruk av stoffet. Det er heller ikke unaturlig å tenke hvorfor resultatene viser at gutter har høyere odds for å bruke cannabis og at det korrelerer med det å være sint og aggressiv. Nettopp fordi at mennesker håndterer problemene sine ulikt. Når noen mennesker føler seg triste eller deprimerte, tenderer de å fokusere på sin egen nød og passivt spekulere over problemet istedenfor å gjøre noe for å distrahere seg selv eller forandre situasjonen (Seiffge-Krenke & Stemmler, 2002, s. 406). Det

mest typiske for jenter er å internalisere problemene sine i større grad enn gutter (Patton, Olsson, Bond, Toumbourou, Carlin, Hemphill & Catalano, 2008, s. 1425).

På en annen side viser flere studier at cannabisbruk har sammenheng med depresjon, og det finnes studier som ikke viser denne sammenhengen (jf. 2.6). Trolig vil det være mange andre faktorer som også har betydning for utvikling av depresjon og ikke nødvendigvis cannabis. Ettersom bruk av cannabis gjør sanseinntrykk sterkere kan det tenkes at det kan kobles til depresjon. I sammenheng med de statistiske funnene vises det at de som opplever ensomhet, har større odds for å bruke cannabis. Å oppleve å være ensom kan tenkes å ha en innvirkning på om ungdom opplever å være deprimert eller ikke. Det kan herved tenkes at opplevelsen av ensomhet kan føre til at man forsøker å dempe følelsene ved bruk av cannabis. På denne måten blir det en slags «ond sirkel» hvor ensomhet kan ha noe å si på opplevd følelse av depresjon som kan føre til at rusmiddelet blir tatt i bruk som en måte å dempe negative følelser. Samtidig kan det tenkes at cannabisbruk utløser depresjon på grunn av paranoia og sterkere sanseinntrykk.

Videre viser tidligere forskning at opplevd følelse av ensomhet var spesifikt knyttet opp til det å isolere seg fra medelever på skolen, og heller tilbringer tid med venner utenfor skolen (jf. 2.6). Her var det å være isolert på skolen direkte knyttet til bruk av cannabis. Her kan det stilles spørsmål ved at både det å ha mange venner og det å være ensom ga økt odds for cannabisbruk ifølge tidligere forskning og studiens statistiske funn. Dette i seg selv virker noe selvmotsigende, men det er ikke nødvendigvis slik at det kun er en faktor som fører til cannabisbruk. Cannabis, slik vi har sett, forekommer på mange arenaer i ungdoms liv og kan ha utallige årsaker. På en side tenkes at en ungdom kan være ensomme på skolen og fremdeles ha et nettverk utenfor. Her kan ungdom rapportere å være ensomme på skolen, men fremdeles bruke cannabis med venner utenfor skolen. Det er ikke nødvendigvis slik at det er ensomhet som resulterer i cannabisbruk. Sett i forhold til dette kan nettverket utenfor skolen ha en slags påvirkningskraft for at ungdom bruker cannabis, slik som tidligere diskutert. Sannsynligvis foregår bruk av stoffet utenfor skoleområdet. Det kan også være problematisk å bruke cannabis i skolegården da det er andre elever og lærere som kan oppdage det. Nettverket til ungdom er noe som hadde vært interessant å undersøke nærmere, uten at det er mulighet for det i denne studien. Det blir tydelig i drøftingen og ut ifra statistiske funn at cannabis er et stoff med stort omfang som kan oppstå på mange forskjellige grunnlag, på ulike arenaer.

For å henvise til problemstillingen om psykososiale forhold som øker eller reduserer sannsynligheten for bruk av cannabis, kan psykiske vansker både ses som en individuell og en miljømessig faktor. Der hvordan ungdoms selvbilde og selvfølelse kan ha innflytelse for bruk av cannabis eller ei. Samtidig kan ungdoms selvbilde og selvfølelse påvirkes av ytre faktorer som for eksempel hvordan de har det på skolen eller hvilke miljøer de er i. Her blir det en slags ond sirkel hvor ungdom kan oppleve mestring og ha et godt selvbilde, men at miljømessige faktorer som for eksempel lærevansker eller skoleprestasjoner (jf. 5.1) kan ha negative innvirkninger for selvbilde. Samtidig som dårligere mestringsfølelse knyttet til aktiviteter (jf. 5.2) kan påvirke selvbilde.

5.5. Kjønn, innvandringsbakgrunn og klassetrinns betydning for cannabisbruk

I første hypotese var det ønskelig å undersøke hvorvidt kjønn, klassetrinn og innvandringsbakgrunn hadde betydning for cannabisbruk. Her vil også krysstabellanalyse diskuteres, hvor bydeler i Oslo vil være sentrale.

Først og fremst kan den bivariate regresjonsmodellen trekkes frem hvor analysene viser at gutter har større odds for å bruke cannabis enn hva jenter har. Dette holder seg stabilt i den stegvise regresjonsanalysen hvor gutter, kontrollert for de andre variablene, har økt odds for bruk av cannabis. Jenter bruker stoffet i mindre grad. Hva kan være årsaken til at gutter har høyere odds for bruk av cannabis enn jenter?

I henhold til teorien redegjort for i 2.6, vises det at jenter i større grad sliter psykisk enn gutter. På denne måten kan det tenkes at jenter bruker cannabis i større grad enn gutter, og ikke motsatt. Funnene tilsier at cannabisbruk og psykiske utfordringer har sammenheng og at det er gutter som har høyest odds (se tabell 1). Her kan det argumenteres for at jenter muligens håndterer sine ulike psykiske utfordringer annerledes enn gutter. Det kan argumenteres for at jenter i større grad enn gutter, prater med venner og familie om utfordringer de har. Samtidig kan det tenkes at gutter bruker cannabis som et middel for å dempe de negative følelsene de opplever framfor å prate om dem. På en annen side er det vesentlig å trekke frem at variablene valgt om psykiske utfordringer handler om det å oppleve å være sint eller aggressiv, være ensom og det å oppleve å være stiv eller anspent. Det kan her trekkes frem at gutter i større grad enn jenter, muligens håndterer sinne på en annen måte, slik vi har diskutert tidligere. Jenter internaliserer sine problemer og prater om dem, mens gutter eksternaliserer sine problemer i større grad

(Patton et al., 2008; Seiffge-Krenke & Stemmler, 2002). Jenter kan tenkes å være flinkere til å prate om hvorfor de er sinte og behøver gjerne ikke å dempe dette sinne med cannabis. Gutter derimot kan her tenkes å håndtere sinnet ved å bruke rusmiddelet som en måte å dempe sinnet. På en annen side kan variablene som er valgt for å måle de psykiske utfordringene tenkes å relatere seg mer til gutter enn jenter. Derfor er det viktig å poengtere at disse variablene må tolkes med varsomhet.

Videre kan vi trekke inn gutters engasjement i organiserte aktiviteter. Her kan det å oppleve gruppepress tenkes å føre til bruk av cannabis, hvor da gutter opplever dette i større grad enn jenter (jf. 5.3, 5.4, tabell 1). For å undersøke dette nærmere ble det utført en samspillsanalyse for holdninger og kjønn. Det viste ingen sammenheng mellom disse indikatorene. Samtidig kan det tenkes at gutter driver mer med aktiviteter ute enn hva jenter gjør. Dette ble også testet i en samspillsanalyse hvor funnene ikke viste denne sammenhengen (ikke vist).

I den bivariante regresjonsmodellen vises det at oddsen for cannabisbruk øker med klasstrinn. Som da tilsier at ungdom bruker mindre cannabis på 1 trinn enn på 3 trinn, dette vises jevnt over i krystabell analysene (jf. 4.2). Disse funnene holder seg slik gjennom den stegvise multiple regresjonsanalysen selv kontrollert for andre variabler (jf. Modell 2). Det kan være mange årsaker til hvorfor cannabisbruk øker med klasstrinn. På en side kan det tenkes at ungdommen har funnet en fast vennegjeng og i den vennegjengen kan det forekomme ulike former for gruppepress som bidrar til cannabisbruk, noe som også ble diskutert i kapittel 5.3. På en annen side kan det økende cannabisbruket tenkes å ha sammenheng med russefeiring på tredje trinn. I russefeiringen er det ofte innblandet alkohol og sene kvelder med venner og bekjente. Terskelen for å bruke cannabis i denne perioden kan derved tenkes å være lavere enn ellers. Det kan også tenkes at ungdom på tredje trinn er etablert i skolemiljøet og føler seg trygg i de omgivelsene som også gjør at cannabis blir lettere å ta i bruk, som ble diskutert i 5.3, og redegjort for i 2.4 og 2.5.

Når det gjelder innvandringsbakgrunn viser både den bivariante og den stegvise regresjonsmodellen at dersom ungdom har en forelder fra Norge, og en forelder fra utlandet økes oddsen for bruk av cannabis. Det vises at det å ha to utenlands fødte foreldre reduserer oddsen for bruk av cannabis. Denne forskjellen kan tenkes å handle om kulturforskjeller, hvor ungdom med innvandrerbakgrunn rapporterer opplevd følelse av usikkerhet knyttet til deres posisjon i samfunnet og det å føle seg annerledes, som kan resultere i cannabisbruk (jf. 2.7).

Sett ut ifra ungdom som har en forelder fra Norge og en fra utlandet, kan det tenkes at denne ungdommen trolig kan oppleve det som vanskelig å forholde seg til to ulike kulturer. Samtidig kan det være vanskelig å ikke føle seg helt lik alle andre, som for eksempel i skolegården. Usikkerheten til egen posisjon i to kulturer kan tenkes å bidra til at de demper stresset med cannabis.

På en annen side viser både resultat fra regresjonsanalysen og krysstabellanalysen at ungdom med to utenlands fødte foreldre har lavere odds for bruk av cannabis enn ungdom med to norskfødte foreldre (jf. 4.1 og 4.2). Dette er interessant og noe motsigende til den forskningen redegjort for i 2.7, hvor det fremkommer at ungdom av innvandrerforeldre ofte kan slite med å føle aksept i den norske kulturen. Likevel kan årsakene til hvorfor ungdom med innvandrerforeldre har lavere odds for cannabisbruk være mange. På en side kan det tenkes at kulturen ungdom er en del av har et strengere forhold til bruk av rusmidler. På en annen side kan den lave oddsen for bruk av stoffet knyttes til subkulturer (jf. 2.7). Her forekommer ikke rusmiddelet dersom kulturen innad gruppen tilsier at det ikke er akseptabel. Videre kan den lave oddsen ha sammenheng med hvem ungdom tilbringer tid med. Her kan det trolig handle om hvorvidt cannabis forekommer i gjengen ungdommen er en del av. Dersom ungdom med annen etnisk bakgrunn enn norsk tilbringer mye tid sammen med annen ungdom av samme etnisitet, kan det trolig tenkes at kulturen de er innvevd i setter en stopper for bruk av cannabis. På denne måten er ikke ungdommen eksponert for cannabis i like stor grad.

Til tross for argumentasjonen ovenfor må vi her være varsomme med hvordan vi tolker innvandrerbakgrunnsvariabelen. Dette er ikke en homogen gruppe og det er ikke mulig å si hvilken nasjonalitet foreldrene til ungdom har (jf. 3.6.1). Det vil være umulig å konstatere hvorvidt det er kulturforskjeller som er årsak til den lave oddsen for bruk av cannabis eller andre faktorer. Dette fordi Oslo har svært mange forskjellige nasjonaliteter, hvor Polen og Sverige er overrepresentert og Pakistan kommer etter (Integrerings- og mangfoldsdirektoratet, 2018).

Hvis vi videre skal gå inn på bydelsforskjellene når det gjelder cannabisbruk, ser vi store forskjeller mellom vestkanten og østkanten, hvor det er mer cannabisbruk på vestkanten og i sentrum (jf. figur 5 og 4). På en side kan dette knyttes opp til innvandringdiskusjonen ovenfor. Ettersom det på østkanten både er lavere cannabisbruk og det bor mange ungdom med innvandrerbakgrunn. Dersom det ikke er et miljø for cannabisbruk på østkanten i like stor grad

som på vestkanten er det ikke unaturlig med et slikt skille. Det er ikke nødvendigvis slik at fordelingen er unaturlig høy på vestkanten og i sentrum, ettersom det på vestkanten gjerne er mer velstående familier og kanskje et større miljø for fester og cannabis. Dette er noe som støttes opp av «Ung i Oslo 2015» rapporten, hvor sosial bakgrunn spiller en rolle, hvorav sosioøkonomiske ressurser i familien og innvandrerbakgrunn har betydning. Trolig er dette grunnen til at cannabisbruk er lavere på østkanten (Andersen & Bakken, 2016, s. 3-4). Samtidig kan den lavere prosentandelen skyldes bortfall fra analysen, dette handler om både validitet og systematisk bortfall som diskutert tidligere (jf. 3.7 og 3.6.1). I studien har det vært problematisk å avdekke cannabisbruk for de ulike bydelene i Oslo på grunn av faren for systematisk bortfall.

Hvis vi her skal avslutte i henhold problemstillingen om hvilke psykososiale forhold som kan øke eller redusere sannsynligheten for cannabisbruk blant ungdom, vil disse bakenforliggende variablene være vanskelig å plassere. Det er ikke slik at kjønn kan sees som et psykososialt forhold. Kjønn viser seg å være en bakenforliggende faktor til cannabisbruk men den er ikke den eneste faktoren som er vesentlig for å finne sammenhengen til cannabis og ungdom. Det samme gjelder de andre bakenforliggende variablene, selv om enkelte er lettere å plassere. Klassestrinn og bydeler i Oslo derimot kan heller tenkes å handle mer om de miljømessige forholdene, hvorav klassemiljø og bydelsmiljø kan spille en rolle for om ungdom bruker cannabis eller ei. Når det gjelder innvandrerbakgrunn kan dette tenkes å opptre som en form for psykososialt forhold som bidrar til å påvirke ungdoms cannabisbruk. Det å ha en individuell følelse av tilhørighet til en trosretning eller enkelte verdier kan bidra til at ungdommen ikke bruker cannabis. Samtidig som det å ha en forelder fra Norge og en fra utlandet kan bidra til å øke oddsen for bruk av cannabis, som både kan handle om opplevd følelse av tilhørighet til ulike kulturer og press fra andre miljøfaktorer.

5.6. Økt kunnskap og kompetanse som rusforebyggende arbeid

I dette kapitlet skal det drøftes hvordan det rusforebyggende arbeidet kan forekomme på ulike arenaer, og det skal sees i henhold til studiens funn. Hovedfokuset vil være hvordan skolen og organiserte aktiviteter som arenaer kan bidra til et forebyggende arbeid for cannabisbruk. Det vil vektlegges hvordan økt kunnskap om rusmidler kan virke forebyggende for bruken av dem.

Det er vesentlig å poengtere at forebygging av rusmiddelproblemer må sees i sammenheng med generell forebygging. Metodene som benyttes mot forebygging av atferdsproblemer i skolen,

mobbing, røyking eller kriminell atferd, forebygger også rusmiddelproblemer. Rusmiddelforebygging må derfor integreres i andre deler av hjelpeapparatet. Skole, skolehelsetjenesten, barnevernstjenesten og psykisk helsevern for barn og unge, kan være viktige aktører som sammen må arbeide sammen for å oppnå effektiv forebygging (Barne- og familiedepartementet, 2005, s. 19).

5.6.1. Skolens rusforebyggende arbeid

Studiens funn tilsier at ungdom som trives på skolen har lavere odds for bruk av cannabis, mens ungdom som opplever ulike utfordringer på skolen har økt odds for bruk av stoffet. I studien er gutter generelt overrepresentert, hvorav de har høyere odds for bruk av stoffet enn jenter (jf. tabell 1 begge modeller). På bakgrunn av funn gjort i studien kan det argumenteres for at skolen har et ansvar for det rusforebyggende arbeidet. Spørsmålet blir hvordan skolen kan være pådrivere for dette arbeidet, ettersom skolen er en arena unge ferdes mye på.

Osloskolen har fått en sentral rolle for å bidra til at alle barn og unge i Oslo skal ha en trygg og god oppvekst. Skolen skal bidra til at ungdom får en opplevelse av å høre til, være en betydningsfull person i fellesskapet, opplevelser med mestring og muligheten til medvirkning. Rusforebygging i skolen skal bidra til at skolen er en rusfri og trygg arena, hvor ungdom utvikler kunnskap som ruster de til å ta gode valg i møte med rus. Skolen skal bidra til at ungdom med rusproblematikk får en kompetent oppfølging i samarbeid med ungdom selv, de foresatte og de kommunale tjenestene (KoRus Oslo, 2018, s. 1). Skolen omfatter store deler av livet til unge og kan i lys av dette ses som en arena hvor vanskeligstilte ungdom kan oppdages, gitt at lærere og andre ungdom har riktige verktøy. Skolen har ulike oppgaver i det forebyggende arbeidet med ungdom. De skal være en arena for tiltak som er forebyggende og helsefremmende, delta i tverrfaglig samarbeid og sørge for at læringsmiljøet er inkluderende og godt. Skolen må undersøke, varsle og gripe inn når de ser forhold som mobbing, vold og rasisme. Videre må de ha et samarbeid med foresatte og andre instanser, og bidra for tilrettelegging for alle elever, og se når unge viser bekymringsfull atferd (Sosial og helsedirektoratet, 2007, s. 32). Ifølge Forskrift om kommunens helsefremmede og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten § 6 skal tilbudet til barn og unge i skolehelsetjenesten blant annet inneholde: helsefremmende og forebyggende psykososialt arbeid, helseopplysninger, helseundersøkelser av enkeltelever, veiledning og rådgivning med oppfølging og henvisning ved behov, samt samarbeid med skole om tiltak som fremmer godt

psykososialt og fysisk lærings- og arbeidsmiljø (Forskrift om helsestasjons- og skolehelsetjenesten, 2018).

Skolens rolle i det forebyggende arbeidet er betydelig, videre blir spørsmålet hvordan skolene utøver det rusforebyggende arbeidet. Her bruker skolene blant annet «samarbeidsmodellen om rus- og kriminalitetsforebyggende arbeid med barn og unge (SaLTo)». Samarbeidet foregår mellom Oslo kommune og Oslo politidistrikt. Modellen brukes av samtlige bydeler og etater i Oslo. Målgruppen er barn og unge i alderen 12 år til og med 22 år, med hovedvekt på barn og unge under 18 år som vokser opp i utsatte miljøer for rus og kriminalitet (SaLTo, 2017, s. 6-9). Hensikten med veilederen er å gi skolene verktøy og rammer for det rusforebyggende arbeidet. Hver enkelt skole skal ha en tilpasset plan for dette arbeidet, hvor veilederen inneholder beskrivelser og maler som skolen kan benytte. Skolens rusforebyggende planer skal involvere elever, foresatte, personalet, kommunale instanser, helsetjenester og politiet. Elever har også kommet med innspill til dette arbeidet (KoRus Oslo, 2018, s. 9). De uttrykker at rusforebyggende arbeid handler om å kunne se de mange aspekt ved rusmiddelbruk, som festing og vennskap, holdninger, gruppepress, mot og psykisk helse. Elevene ber voksne om å ha et åpent sinn, de må bry seg, lytte og vise omsorg. For det forebyggende arbeidet er det lagt inn ulike kompetansemål både for ungdomsskole og videregående. For videregående opplæring er det et mål at eleven skal kunne drøfte spørsmål knyttet til slanking, spiseforstyrrelser og trening og hvordan livsstil påvirker helsen (KoRus Oslo, 2018, s. 9). I veilederen er det lagt inn ulike skjema som lærerne kan følge når det gjelder dette arbeidet, og det er informasjon om de ulike rusmidlene som ungdom kan få tak i (KoRus Oslo, 2018, s. 10-21).

Videre har også skolen iverksatt tiltak som ikke direkte er knyttet til bruk av cannabis, men som likevel trekkes frem som vesentlige grunnet studiens funn (jf. tabell 1). Her er tiltaket «psykisk helse i skolen» satt i gang. Dette er ulike opplæringsprogram tilrettelagt for lærere og elever støttet av sosial- og helsedirektoratet. Målene ved å sette psykisk helse på timeplanen er å: bidra til større åpenhet og aksept i forhold til psykiske problemer, gi økt kunnskap om psykisk helse og hvordan ivareta sin egen psykiske helse, øke kunnskapen om hvordan være en venn for noen som sliter, gi økt kunnskap om hjelpeapparatet og hvor og hvordan søke hjelp. Her finnes det kurs for lærere som skal bidra til å gi økt kunnskap og forståelse for psykiske vansker hos ungdom, og informasjon om gode samarbeidsmodeller mellom skole og hjelpeapparat (Sosial og helsedirektoratet, 2007, s. 33). Dette kan anses som svært viktig med tanke på studiens funn som indikerer at ungdom som opplever psykiske utfordringer har høyere odds for bruk av

cannabis. I lys av dette kan det tenkes at når lærere får mer kunnskap om psykisk helse til ungdom kan de bruke den kunnskapen til å hjelpe ungdom når de ser at de har det vanskelig. Lærere kan undervise i timene sine om psykisk helse og vektlegge dette mer i sine relasjoner til elevene, hvor elevene igjen kan føle seg sett og hørt. Dette kan trolig bidra til at ungdom får det bedre med seg selv og muligens ikke tar i bruk cannabis som en måte å dempe de negative følelsene de har, slik som diskutert tidligere.

Sett på bakgrunn av teorien presentert ovenfor kan ungdom og voksne få økt kunnskap om rusmidler og dets påvirkningskraft ved hjelp av tiltakene. Uavhengig av dette kan det være noe urealistisk å forestille seg at ungdom slutter å bruke cannabis. Med hensyn til at cannabis er det vanligste stoffet i Norge. Videre indikerer studiens funn at holdninger til cannabis påvirker hvorvidt ungdom bruker stoffet eller ei (jf. tabell 1). Nettopp på bakgrunn av dette kan det tenkes at rusforebyggende arbeidet handler om å gi økt kunnskap om rusmidler som cannabis. Lærere kan forsøke å skape diskusjoner rundt cannabis og rusmiddelbruk i klassetimer. Dersom unge får kunnskap om ulike sider av rusmiddelet kan det tenkes at deres holdninger til stoffet endres, som muligens kan bidra til at de tar andre valg i møte med rusmiddelet. Trolig kan dette også bidra til at ungdom prater og diskuterer med vennene sine om rusmiddelet, som igjen kan være positivt ettersom tidligere forskning tydelig indikerer at venner påvirker hverandre. Samtidig har vi tidligere diskutert at ungdom kan utsettes for gruppepress og som følge av dette tar i bruk cannabis. På denne måten virker ungdoms økte kunnskapsnivå om cannabis forebyggende for gruppepresset de utsettes for, og dermed avstår de fra bruken av det.

Likevel må det trekkes frem at selv om lærere opplyser ungdom om cannabis og andre rusmidler er det ikke nødvendigvis slik at det fører til at de tar andre valg i møte med rus. I dagens samfunn finnes det atskillig informasjon på internett om cannabis. Både virkningen av det, myter og meninger om stoffet. Dette gjør at ungdom finner mye informasjon som muligens ikke stemmer, i tillegg finner de denne informasjonen fra upålitelige kilder. Dermed er det ikke nødvendigvis slik at deres holdninger til cannabis endres bare på bakgrunn av økt undervisning om rusmiddelet på skolen. I betraktning av dette kan det anses som viktig at lærere informerer om de ulike sidene ved stoffet, slik at elevene vet om både de «behagelige» effektene og de negative effektene ved cannabis (jf. 1.1). Dersom lærere gir riktig informasjon kan det tenkes å virke forebyggende. Videre kan det tenkes at dersom lærerne kun forteller om at cannabis er svært

farlig vil sannsynligvis ungdom ikke tro på lærerne sine. Nettopp fordi at cannabis er et såpass vanlig rusmiddel og det er mye informasjon om stoffet på ulike medieplattformer.

Likevel kan veilederen ha positive innvirkninger. Det at lærere får økt kunnskap om rusmidler og verktøy de direkte kan bruke i den sammenheng kan tenkes å være svært positivt. Ungdom kan få mer kunnskap om cannabis og muligens føle at de blir sett, hørt og forstått av lærerne sine. Lærerne kan forsøke å vise omsorg og forståelse for at ungdom kan oppleve press for å bruke cannabis når det for eksempel kommer til nære relasjoner og andres holdninger til stoffet (jf. tabell 1, 2.4 og 5.3). Det kan også tenkes at ungdom får en opplevelse av at lærerne forstår i hvilken grad stoffet forekommer på ulike arenaer for eksempel på fest, blant venner og i andre miljøer hvor det kan være vanskelig å avstå fra bruk. Ungdom kan oppleve en økt trygghet på at lærere har kompetansen til å prate om cannabis og det kan derved tenkes at ungdom vil henvende seg til sine lærere dersom de opplever press for å bruke stoffet. Sett på bakgrunn av at lærere får økt kunnskap om cannabis og psykisk helse kan dette tenkes å bidra til at lærere kan støtte ungdom i vanskelige perioder, og på denne måten kan det virke forebyggende.

Studiens funn indikerer at ungdom som har utfordringer på skolen har økt odds for bruk av cannabis. På denne måten kan lærerens ansvar komme frem. Lærere har som sagt plikt til å undersøke, varsle eller gripe inn dersom de ser bekymringsfull atferd. I tillegg har lærere plikt til å tilrettelegge skolegangen for elevene sine som for eksempel bidra til at ungdom forstår faget som undervises. På denne måten kan læreren gripe inn dersom ungdom viser bekymringsfull atferd. Dette kan handle om svært mye, men hvis vi skal ta utgangspunkt i tidligere forskning kan vi se på skolepress. Dersom læreren ser at «Per» den siste tiden har fått dårligere karakterer enn vanlig kan det være naturlig å undersøke årsakene til dette. Her kan læreren tilby samtale for å undersøke hva Per sliter med, og samtidig tilby mer oppfølging i faget. Dette kan trolig bidra til at Per får en opplevelse av å bli sett og hørt. Forutsatt at Per får mer oppfølging og får bedre prestasjoner på skolen kan dette bidra til at han trives bedre, som indikerer at reduserer oddsen for bruk av cannabis, ifølge studiens funn (jf. tabell 1).

Samtidig skal lærere samarbeide med foreldrene til ungdom og varsle foreldre dersom de observerer annerledes atferd enn vanlig. Det kan anses som positivt at foreldre er klar over hvordan barna har det på skolen, og kan gjøre at også foreldrene kan bidra til å støtte barna sine i vanskelige situasjoner. På en annen side er det ikke nødvendigvis slik at ungdom ønsker å prate med verken lærerne eller foreldrene sine om problemer de opplever. Selv om ikke ungdom

ønsker å prate med en voksen omsorgsperson om problemene sine kan de prate med venner. Hvis vennene også har økt kunnskap om for eksempel psykisk helse på bakgrunn av tiltaket, kan dette bidra til at vedkommende føler seg støttet og sett i den vanskelige tiden. Samtidig som venner kan melde ifra til læreren dersom det er behov for dette. På denne måten kan den økte kunnskapen virke forebyggende for både psykisk helse og ulike utfordringer på skolen som kan redusere oddsen for bruk av cannabis.

På en annen side igjen kan bekymringsfull atferd som for eksempel å isolere seg fra medelever, vise seg andre plasser enn i klasserommet. Trolig kan det tenkes at slik atferd vises i skolegården, noe lærere ikke oppdager med mindre de også oppholder seg der. Dette kan være vanskelig å få til ettersom lærerne gjerne har andre oppgaver når de ikke underviser. Sett i henhold til dette kan det anses som positivt at tiltaket «psykisk helse i skolen» er satt i gang, hvor både lærere og ungdom kan få bredere kunnskap om psykisk helse. Dette kan tenkes å bidra til at ungdom får verktøy til hvordan ta vare på sin egen psykiske helse og hjelpe hverandre. Det kan herved tenkes at dersom ungdom har det bedre med seg selv og kan hjelpe hverandre kan de avstå fra cannabisbruk, slik som ble diskutert i kapittel 5.4. Ungdom som har det bedre med seg selv og bedre på skolen kan indikere at oddsen for bruk av cannabis er redusert. Ettersom ungdommen ikke trenger å dempe negative følelser ved bruk av rusmiddelet.

5.6.1. Organisert aktivitet som forebyggende arbeid

Studiens funn indikerer at ungdom som driver med organisert aktivitet i forbindelse med idrettslag og er delaktig i religiøse foreninger, har lavere odds for å bruke cannabis enn dem som ikke driver med slike aktiviteter. Videre vises det at ulike uorganiserte aktiviteter kan både bidra til og beskytte mot cannabisbruk (jf. tabell 1).

Vi har tidligere sett på viktigheten av fysisk aktivitet hos barn og unge både i skoletid og utenfor skolen. Det vises at ungdom har generelt god fysisk helse, men at det er noen utfordringer når det gjelder fysisk aktivitet. Aktivitetsnivået i ungdomsbefolkningen er lavt og sosialt skjevfordelt, samt vises det en negativ utvikling. Her er aktiviteten i hverdagslivet sterkt redusert hvor det har blitt et fall i aktivitetsnivået fra 9 årsalderen til 15 årsalder, og det synker ytterligere fram mot 20 årsalderen. I denne perioden forekommer størst frafall ut av organisert aktivitet, og stillesitting og tid i ro øker i alle aldersgrupper (Helse og Omsorgsdepartementet, 2016, s. 21). Med andre ord faller aktivitetsnivået i alderen når ungdom går på videregående skole og utover.

Deltakelse i fritidsaktiviteter kan gi ungdom en opplevelse av mestring og å bli inkludert i et fellesskap. I helsefremmende og forebyggende arbeid har gode og trygge møteplassen stor betydning. Møteplassene bør være rusfrie og åpne for alle, ikke preges av prestasjonskrav og økonomisk evne burde ikke stenge for deltakelse. Her kan en fritidsassistent være et viktig tiltak for at unge skal kunne delta på aktiviteter. Kommunen har ansvar for at unge bidrar aktivt i tilretteleggingsarbeidet. Når det gjelder skoler har kommunen ansvar for å tilrettelegge utearealer som sikrer at unge får en oppvekst med mulighet for fysisk aktivitet. Det er også et behov å styrke kunnskapen om betydningen av fysisk aktivitet for psykisk helse (Sosial og helsedirektoratet, 2007, s. 34). Tidligere har det blitt satt inn ulike tiltak i skolen for å fremme fysisk helse blant unge, jf. 2.3. Et annet tiltak som har blitt prøvd er at lærere har brukt klasseromsundervisning og helselogg. Selvrapportert fysisk aktivitet ble beskrevet som trening eller mosjon minst to ganger i uken eller sjeldnere. Her var det mange som ble mer aktive. Disse resultatene ble vurdert som svært lave ettersom dokumentasjonen på fysisk aktivitet var svært dårlig, og det var dårlig kvalitet på metode og presisjon (R. C. Berg & Underland, 2012, s. 29). Det er med andre ord ikke alle tiltak som har blitt utprøvd som fungerer. For at ungdom skal få tilstrekkelig med fysisk aktivitet vil Regjeringen legge til rette for at skolene sikrer daglig fysisk aktivitet for elever. Fra skoleåret 2016/2017 gjennomføres et forsøk i et utvalg ungdomsskoler der elevene får om lag fire timer fysisk aktivitet og kroppsøving i uken. Forsøket er innrettet slik at man kan studere virkningene på elevenes fysiske og psykiske helse på læringsmiljø (Helse og Omsorgsdepartementet, 2016, s. 22). Sluttrapporten viser at det er svært positive effekter av økt fysisk aktivitet for skoleprestasjoner. Effektene er avhengig av at aktivitetene er lærerstyrt (Kolle, et.al., 2019). Selv om dette er tiltak på ungdomsskolen er det ikke unaturlig å tenke at liknende tiltak vil fungere på videregående skole.

Aktivitet kan bidra til mestringsfølelse, at ungdom har bedre selvbilde, og kan tenkes å gi en opplevd følelse av tilhørighet til jevnaldrende og aktiviteten i seg selv (Helse Norge, 2017; Ommundsen, 2000). Dette kan tenkes å støttes av studiens funn som indikerer at ungdom som deltar i idrett har lavere odds for bruk av cannabis enn dem som ikke deltar i idrett (jf. tabell 1). På en annen side kan mer fysisk aktivitet virke forebyggende for prestasjoner på skolen, som vi har sett ovenfor og tidligere i studien. Det kan tenkes å ha en slags ringvirkning, hvor det at ungdom driver med idrett eller fysisk aktivitet virker «beskyttende» for bruk av cannabis. Aktivitet bidrar til overskudd i hverdagen (Helse Norge, 2019), og dette overskuddet kan tenkes å ha påvirkning på skolearbeid. På denne måten får økt fysisk aktivitet og økt kunnskap om

cannabis ha en slags forebyggende effekt som muligens kan hjelpe til at ungdom ikke tar i bruk cannabis. Samtidig kan fysisk aktivitet bidra til bedre selvbilde (Helse Norge, 2017), som videre kan virke forebyggende for ulike psykiske utfordringer. Videre vises det at ungdom som deltar i idrett også påvirker hverandre, og at enkelte miljøer i større grad er eksponert for cannabis (jf. 2.3 og 2.5). Igjen kan det trekkes frem at dersom ungdom har mer kunnskap om rusmiddelet kan det bidra til at eventuelle holdninger de har til stoffet endres. Dersom holdningene endres og ungdom ikke lenger mener det gir status å bruke cannabis kan dette redusere oddsen for bruk av stoffet (jf. tabell 1). På denne måten kan dette trolig virke forebyggende.

Oppsummering

I dette kapitlet har vi sett at økt kunnskap rundt cannabis og psykisk helse kan virke forebyggende for bruken av rusmiddelet. Her har det forebyggende arbeidet blitt knyttet opp til studiens funn. I kapitlet har vi sett at lærernes ansvar om å tilrettelegge for ungdom kan bidra til at de trives bedre på skolen, som igjen reduserer oddsen for cannabisbruk. Vi har sett at økt kunnskap om rusmidler og psykisk helse kan virke forebyggende for bruken av dem. Dette kan i stor grad knyttes til å prate med ungdom om stoffets virkninger som kan påvirke unges holdning til cannabis, som videre kan knyttes til studiens funn (jf. tabell 1). Samtidig kan det å ha økt kunnskap om psykisk helse tenkes å bidra til at lærere kan hjelpe ungdom, og ungdom kan hjelpe hverandre i vanskelige situasjoner. Sett på bakgrunn av dette virker også fysisk aktivitet positivt inn på både psykisk helse og skoleprestasjoner. Her kan aktivitet få en slags ringvirkning hvor det å være aktiv kan gjøre at unge får det bedre med seg selv som igjen bidrar til redusert odds for cannabisbruk.

Det som er interessant å trekke frem er funn fra Ung i Oslo 2018. Hvor det siden 2015 har blitt en økning i cannabisbruk fra 10% til 17% blant gutter og fra 5% til 9% blant jenter. Det vises også en betydelig økning i å bli tilbudt cannabis (Bakken, 2018). Hva som er årsaken til dette er vanskelig å si med sikkerhet. Likevel tyder dette på at tiltakene som har blitt satt i gang ikke fungerer optimalt. På en annen side vil det være vanskelig å si hvor høyt cannabisforbruket hadde vært dersom disse tiltakene ikke hadde blitt implementert. Det er klart behov for mer forebyggende arbeid, og andre metoder for å lykkes med dette arbeidet må testes. Dessuten kan mer forskning på hvorvidt disse tiltakene fungerer være vesentlig for videre arbeid. I et tidlig innsats- og rusforebyggende perspektiv er det avgjørende å kunne identifisere og avhjelpe ulike utfordringer hos unge før de manifesterer seg som rusproblematikk (Helse og omsorgsdepartementet, 2015, s. 17). Det å oppdage om ungdom har ulike utfordringer på

skolen, psykiske vansker, deltar på organiserte aktiviteter eller ikke, samt oppdage i hvilken grad de påvirkes av sine venner, kan virke som forebyggende for bruk av cannabis. Dersom ansatte som arbeider med ungdom får mer kunnskap om hvordan prate med ungdom om ulike problemer kan det bidra til at ungdom føler seg sett, hørt og forstått, som videre kan tenkes å virke forebyggende for bruk av rusmiddelet.

6. Konklusjon

Hensikten med studien var å undersøke sammenhenger mellom cannabisbruk blant ungdom på videregående skole og psykososiale forhold. De psykososiale forholdene som ble fokusert på var hvordan ungdom har det på skolen, i hvilken grad ungdom deltar på organiserte aktiviteter og uorganiserte fritidsaktiviteter, nære relasjoner og holdninger til cannabis, samt psykiske utfordringer. I tillegg ble tre bakenforliggende variabler inkludert i analysen; kjønn, innvandringsbakgrunn og klassetrinn. Dette er et felt med omfattende forskning, hvor mye av forskningen finner forskjellige grunner for cannabisbruk. Trolig skyldes dette at det er mange andre faktorer som kan være medvirkende til cannabisbruk enn forhold som undersøkes i denne studien. I studien har det vært mange interessante funn og diskusjoner knyttet opp til disse funnene. I studiens funn fremkommer direkte sammenhenger i større grad enn indirekte sammenhenger.

I henhold til studiens første hypotese viser kjønn, klassetrinn og innvandringsbakgrunn å ha stor betydning for ungdoms bruk av cannabis. Her er gutter overrepresentert og de har høyere odds for bruk av cannabis, i motsetning til jenter. Oddsen for bruk av stoffet øker med klassetrinn. Det vises også at ungdom med en forelder fra utlandet og en fra Norge har økt odds for bruk av cannabis sammenliknet med ungdom som har to norskfødte foreldre. Ungdom med to utenlands fødte foreldre har derimot lavere odds for bruk av cannabis sammenliknet med ungdom som har to norskfødte foreldre. Årsaker til dette kan være mange, her har det blitt diskutert hvorvidt årsaken skyldes kulturforskjeller. Likevel er dette umulig å konstatere på bakgrunn av at variabelen om innvandringsbakgrunn er svært vanskelig å tolke, ettersom det ikke er en homogen gruppe.

I henhold til studiens andre hypotese viser andre forhold også å ha stor betydning for bruk av cannabis. De andre forholdene som ble inkludert i analysen ble gjennomgått og diskutert hver for seg og i samhold med hverandre. Ungdom som trives på skolen har lavere odds for bruk av cannabis, mens utfordringer på skolen gir økt odds for bruk av stoffet. Den stegvise regresjonsanalysen viser en indirekte effekt mellom skoletrivsel og cannabisbruk, ettersom effekten av trivsel forsvinner når vi trekker inn utfordringer på skolen. Som diskutert kan skolen som arena på denne måten være positiv og negativ i forhold til cannabisbruk blant ungdom. Her kan press fra skolen være indikator på ungdoms bruk av stoffet. Videre gir deltakelse i organisert aktivitet lavere odds for bruk av cannabis. Her vises det at både det å delta på

idrettslag og det å spille ballspill som ikke er i form av organisert idrett gjør at ungdom har lavere odds for bruk av cannabis. Fysisk aktivitet i seg selv virker her positivt, mens uorganiserte aktiviteter som ungdom driver med på fritiden viser seg å bidra til økt odds for cannabisbruk. Ut over regresjonsanalysens funn vil det være vanskelig å si med sikkerhet hvorfor det er slik. Det kan handle om mange faktorer, men som diskutert kan dette tenkes å handle om gruppepress og vennerelasjoner. Variablene for vennerelasjoner og holdninger til cannabis viser å ha en betydelig sammenheng med cannabisbruk. Studiens resultater viser at ungdom med mange venner som de stoler på har økt odds for bruk av cannabis, sammenliknet med dem som ikke har dette. Dessuten vises det at ungdom som mener det gir status å bruke cannabis også har økt odds for å bruke dette, sammenliknet med de som ikke har slike holdninger. Variabelen om psykiske utfordringer vises også å ha betydelig sammenheng med cannabisbruk. Ungdom som opplever anspenthet, aggresjon og ensomhet har høyere odds for bruk av cannabis enn ungdom som ikke opplever dette.

I henhold til studiens tredje hypotese vises det store forskjeller i cannabisbruk mellom bydelene med tanke på kjønn, innvandringsbakgrunn og klasstrinn. Gjennomgående i krysstabellanalysene vises det at cannabis brukes i større grad på vestkanten av Oslo og i mindre grad på østkanten av byen. Igjen er gutter overrepresentert og cannabis brukes i større grad på tredje trinn enn første trinn. Når det gjelder innvandringsbakgrunn vises det fremdeles til at ungdom med en forelder fra utlandet og en fra Norge bruker cannabis i større grad enn de med to norskfødte foreldre. Cannabis blir minst brukt av ungdom med to utenlands fødte foreldre sammenliknet med dem som har to norskfødte foreldre. Videre må det poengteres at det har vært vanskelig å avdekke cannabisbruk i de forskjellige bydelene. Etersom det er vanskelig å vite noe om systematisk bortfall, og under- eller overrapportering.

Studiens problemstilling var: *Hvilke psykososiale forhold øker eller reduserer sannsynligheten for cannabisbruk blant ungdom på videregående skoler i Oslo?*

Oppsummert kan en si at de psykososiale forholdene har stor påvirkningskraft når det gjelder cannabisbruk blant ungdom på videregående skoler i Oslo. Det er i midlertidig problematisk å konstatere hva som gjør at disse forholdene har en innvirkning. Det kan handle om gruppepress, skolepress og skoleprestasjoner, hvorvidt man har venner som bruker cannabis, hvilket lokalmiljø man vokser opp i, holdninger til cannabis og ulike psykiske vansker. Samtidig kan det være andre forhold som har påvirkningskraft som ikke er tatt hensyn til i denne studien. Tidligere forskning viser mange forskjellige sammenhenger til cannabisbruk. Studien viser et

bredt syn på cannabis med utallige faktorer som kan ha innvirkning. Gjennomgående viser både funn og tidligere forskning at bruk av cannabis forekommer på utallige arenaer. Derfor er det ingen entydig måte å forstå bruken av cannabis blant ungdom. Videre trekkes forebyggende arbeid inn og knyttes til studiens funn. Her vises noen indikasjoner på at forebyggende arbeid kan handle om å gi økt kunnskap om rusmidler som cannabis. Samtidig kan det å gi økt kunnskap om psykisk helse til ungdom bidra til at de kan ta vare på seg selv og andre i vanskelige tider. Dersom lærere ser og oppfatter unge som har det vanskelig på skolen kan dette trolig virke forebyggende for bruk av cannabis.

6.1. Forslag til videre forskning

Videre kan det være interessant å undersøke hvorvidt tiltakene som er satt i gang for det rusforebyggende arbeidet og psykisk helse virker. Å undersøke om økt kunnskap og kompetanse gjør at ungdom tar andre valg knyttet til rus, kan anses som viktig å vite. Dersom dette stemmer kan slike tiltak implementeres andre steder i landet. Samtidig kan det være interessant å gjøre videre analyser for å undersøke om tiltakene for mer fysisk aktivitet har en positiv innvirkning på ungdoms cannabisbruk. Det kan anses som svært viktig å vite mer om hvorvidt fysisk aktivitet virker som en slags «beskyttelsesfaktor» for cannabisbruk. Dersom dette hadde vært tilfelle vil fysisk aktivitet som forebyggende arbeid i tråd med økt kompetanse om rus bidra til at unge kan ta sunnere valg i møte med rusmidler. I tillegg til å undersøke tiltakene nærmere kunne det videre vært interessant å se på den nye rusreformen. Rusreformen vil endre norsk ruspolitikk og bidra til å avkriminalisere mennesker som har rusproblematikk. Dette kan være interessant å undersøke i tråd med ungdoms bruk av cannabis. Når bruk av rusmidler ikke lenger skal straffes kan det trolig tenkes å bidra til en lavere terskel for å be om hjelp, selv for ungdom som bruker cannabis. Mulighetene for at denne avkriminaliseringen virker forebyggende i seg selv hadde vært interessant å forske på.

Videre kan det være interessant å forske på legaliseringsdebatten av cannabis i Norge. Dersom cannabis blir legalisert i fremtiden kan det være avgjørende å sette i gang tiltak som virker forebyggende for at ungdom som bruker stoffet ikke skal havne i tyngre miljøer. Samtidig kan det da være interessant å finne ut hvordan disse tiltakene virker.

7. Litteraturliste

- Abebe, D., Hafstad, G., Brunborg, G., Kumar, B. & Lien, L. (2015). Binge Drinking, Cannabis and Tobacco Use Among Ethnic Norwegian and Ethnic Minority Adolescents in Oslo, Norway. *Journal of Immigrant and Minority Health*, 17(5), 992-1001. <https://doi.org/10.1007/s10903-014-0077-9>
- Almquist, Y., Ashir, S. & Brännström, L. (2015). *A guide to quantitative methods*. Stockholm: Chess.
- Andersen, P. L. & Bakken, A. (2016). *Ung i Oslo 2015*. NOVA. Hentet fra <http://www.hioa.no/Om-OsloMet/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/NOVA/Prosjekter/Ungdom/Ung-i-Oslo-2015>
- Bakken, A. (2018). Ung i Oslo 2018. Hentet fra <http://www.hioa.no/Om-OsloMet/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/NOVA/Publikasjoner/Rapporter/2018/Ung-i-Oslo-2018>
- Barne- og familiedepartementet. (2005). *Barnevernet og det forebyggende arbeidet for barn og unge og deres familier*. Oslo: Regjeringen. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/barnevernet-og-det-forebyggende-arbeidet/id109480/>
- Barton, A. W., Brody, G. H., Zapolski, T. C. B., Goings, T. C., Kogan, S. M., Windle, M. & Yu, T. (2018). Trajectory classes of cannabis use and heavy drinking among rural African American adolescents: multi-level predictors of class membership. *Addiction*, 113(8), 1439-1449. <https://doi.org/10.1111/add.14200>
- Berg, E. K. (2012). Cannabis use and responses. A rapid assessment intervention in three Norwegian cities., 1-10. Hentet fra <http://korus.azurewebsites.net/wp-content/uploads/2017/01/190-12-HKH2-english.pdf>
- Berg, R. C. & Underland, V. (2012). *Effekten av helsefremmende og forebyggende tiltak på kosthold, fysisk aktivitet, overvekt og seksuell helse hos barn og unge*. Oslo: Folkehelseinstituttet. Hentet fra <https://www.fhi.no/publ/2012/effekten-av-helsefremmende-og-forebyggende-tiltak-pa-kosthold-fysisk-aktivi/>
- Bergengen, B. (2009). Innvandrerdoms bruk av rusmidler *Rusfag*, 1, 5-9.
- Biong, S. (2002). Rusavhengighet og selvmordsatferd blant ikke-vestlige menn. *Suicidologi*, 3, 8-13.
- Blindheim, M. (2004). Trenger hasjrøykere i Norge hjelp? . *Rus og Avhengighet*, 1(17), 42-46. Hentet fra https://www.idunn.no/rus/2004/01/trenger_hasjroykere_i_norge_hjelp

- Bretteville-Jensen, A. L. (2013). *Hva vet vi om cannabis?* Oslo: Univeristetsforlaget.
- Bronfenbrenner, U. (1978). *Barn i to verdener: USA og Sovjet. En sammenligning av barneoppdragelsen i de to landene* Oslo: Gyldendal Fakkell.
- Brook, J. S., Stimmel, M. A., Zhang, C. & Brook, D. W. (2008). The Association Between Earlier Marijuana Use and Subsequent Academic Achievement and Health Problems: A Longitudinal Study. *The American Journal on Addiction*, 17, 155-160. <https://doi.org/10.1080/10550490701860930>
- Brook, W. D., Brook, S. J., Zhang, C., Cohen, P. & Whiteman, M. (2002). Drug Use and the Risk of Major Depressive Disorder, Alcohol Dependence, and Substance Use Disorder. *Archives of General Psychiatry*, 59(1), 1039-1044. <https://doi.org/10.1001/archpsyc.59.11.1039>
- Copeland, M., Fisher, J. C., Moody, J. & Feinberg, M. E. (2018). Different Kinds of Lonely: Dimensions of Isolation and Substance Use in Adolescence. *Journal of Youth & Adolescence*, 47(8), 1755-1770. <https://doi.org/10.1007/s10964-018-0860-3>
- Crean, R., Crane, N. & Mason, B. (2011). *An Evidence-Based Review of Acute and Long-Term Effects of Cannabis Use on Executive Cognitive Functions*. Philadelphia, PA .:
- Dalland, O. (2014). *Metode og oppgaveskriving* Oslo: Gyldedal Akademisk
- Degenhardt, L., Coffey, C., Romaniuk, H., Swift, W., Carlin, J. B., Hall, W. D. & Patton, G. C. (2013). The persistence of the association between adolescent cannabis use and common mental disorders into young adulthood. *Addiction*, 108(1), 124-133. <https://doi.org/10.1111/j.1360-0443.2012.04015.x>
- Denham, B. E. (2014). High School Sports Participation and Substance Use: Differences by Sport, Race, and Gender. *Journal of Child & Adolescent Substance Abuse*, 23(3), 145-154. <https://doi.org/10.1080/1067828X.2012.750974>
- Det Store Norske Leksikon. (2018a). Miljø - psykologi Hentet 20.03.2019 fra https://snl.no/miljø_-_psykologi
- Det Store Norske Leksikon. (2018b). Psykososial Hentet 20.03.2019 fra <https://snl.no/psykososial>
- Ehrenreich, H., Nahapetyan, L., Orpinas, P. & Song, X. (2015). Marijuana Use from Middle to High School: Co-occurring Problem Behaviors, Teacher-Rated Academic Skills and Sixth-Grade Predictors, 1929-1940. <https://doi.org/10.1007/s10964-014-0216-6>
- Elstad, J. I. (2010). Spørreskjemaundersøkelsens fallgruber. I *Metodene våre*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Ericsson, I. & Karlsson, M. K. (2014). Motor skills and school performance in children with daily physical education in school – a 9-year intervention study. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports*, 24, 273-278. <https://doi.org/10.1111/j.1600-0838.2012.01458.x>
- Fairman, B. J. & Anthony, J. C. (2012). Are early-onset cannabis smokers at an increased risk of depression spells? *Journal of affective disorders*, 138(1-2), 54. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2011.12.031>
- Forskrift om helsestasjons- og skolehelsetjenesten. (2018). *Forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten*. Oslo: Lovdata. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2018-10-19-1584>
- Grønmo, S. (2004). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforl.
- Hamilton, H. A., Danielson, A. M., Mann, R. E. & Paglia-Boak, A. (2012). The Roles of Family, Peer, School, and Attitudinal Factors in Cannabis Use Across Immigrant Generations of Youth. *Journal of Drug Issues*, 42(1), 46-58. <https://doi.org/10.1177/0022042612436652>
- Hammer, T. & Vaglum, P. (1990). Use of alcohol and drugs in the transitional phase from adolescence to young adulthood. *Journal of Adolescence*, 13, 129-142. [https://doi.org/https://doi.org/10.1016/0140-1971\(90\)90003-P](https://doi.org/https://doi.org/10.1016/0140-1971(90)90003-P)
- Hanna, R. C., Perez, J. M. & Ghose, S. (2017). Cannabis and development of dual diagnoses: A literature review. *American Journal of Drug & Alcohol Abuse*, 43(4), 442-455. Hentet fra <https://login.ezproxy.hioa.no/login?url=http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=s3h&AN=123449751&site=ehost-live>
- Hansen, D. M., Larson, R. W. & Dworkin, J. B. (2003). What Adolescents Learn in Organized Youth Activities: A Survey of Self-Reported Developmental Experiences. *Journal of Research on Adolescence*, 13(1), 25-55. <https://doi.org/10.1111/1532-7795.1301006>
- Haug, P. (2012). Skulen som sosialiseringsagent. I Ø. Kvello (Red.), *Oppvekstmiljø og sosialisering* (bd. 1). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Hellevik, O. (2003). *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Helse Norge. (2017). Psykisk helse og fysisk aktivitet. Hentet 15.04.2019 fra <https://helsenorge.no/psykisk-helse/psykisk-helse-og-fysisk-aktivitet>
- Helse Norge. (2019). Hva fysisk aktivitet gjør med kroppen. Hentet 15.04.2019 fra <https://helsenorge.no/trening-og-fysisk-aktivitet/hva-fysisk-aktivitet-gjor-med-kroppen>

- Helse og omsorgsdepartementet. (2015). *Opptrappingsplanne for rusfeltet (2016-2020)*. Oslo.
Hentet fra https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-15-s-20152016/id2460953/sec1?q=opptrappingsplan&t_dtq=true
- Helse og Omsorgsdepartementet. (2016). *#Ungdomshelse - regjeringens strategi for ungdomshelse 2016-2021*. Oslo: Departementene Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/ungdomshelse/id2503980/>
- Helsedirektoratet. (2016, 24.04.2016). Fysisk aktivitet - lokalt folkehelsearbeid. . Hentet 2016 fra <https://helsedirektoratet.no/folkehelse/folkehelsearbeid-i-kommunen/veivisere-i-lokale-folkehelseiltak/fysisk-aktivitet-lokalt-folkehelsearbeid#kunnskapsgrunnlag>
- Hermansen, Å. (2018). *Forskningsmetode og statistisk analyse*. Oslo: OsloMet.
- Imsen, G. (2012). *Elevenes Verden Innføring i pedagogisk psykologi*. Oslo Univeristetsforlaget.
- Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. (2018). Integreringen i Oslo (f.o.m. 2018) næringsregionen. Hentet 10.03.2019 fra https://www.imdi.no/tall-og-statistikk/steder/N3009/befolkning/befolkning_opprinnelsesland
- Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. (2019). Innvandrerbefolkning i Norge. Hentet 20.03.2019 fra <https://www.imdi.no/om-integrering-i-norge/innvandrere-og-integrering/innvandrerbefolkningen-i-norge/>
- Judd, C., M & Kenny, D., A. (1981). *Estimating the effects of social interventions*. Cambridge: University of Cambridge
- Kjelvik, J. (2012). *Barn og unges miljø og helse 2011. Utvalgte indikatorer om fysiske og sosiale miljøfaktorer*. Oslo: Statistisk Sentralbyrå. Hentet fra https://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/rapp_201212/rapp_201212.pdf
- Kolle, E., Steene-Joannessen, J., Sävfenbom, R., Anderssen, S., A, Grydeland, M., Ekelund, U., ... Solberg, R. B. (2019). *Forsøk med økt fysisk aktivitet på ungdomstrinnet*. Oslo: Regjeringen. Hentet fra <https://www.udir.no/tall-og-forskning/finnforskning/rapporter/forsok-med-okt-fysisk-aktivitet-pa-ungdomstrinnet/>
- Konu, A., Lintonen, T. & Rimpela, M. (2002). Factors associated with schoolchildren's general subjective well-being. *Health Education Research*, 17(2), 155-165.
- KoRus Oslo. (2018). *Revidert Veileder - rusforebyggende arbeid i skolen* Oslo: Oslo Kommune Hentet fra https://www.koroslo.no/wp-content/uploads/Rusforebyggende_arbeid2018_utfyllbar.pdf
- Käll, L. B., Nilsson, M. & Lindén, T. (2013). The Impact of a Physical Activity Intervention Program on Academic Achievement in a Swedish Elementary School Setting. *Journal of School Health*, 84(8), 473-480. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/josh.12179>

- Kaasbøll, C., Hagen, R. & Gråwe, R., W. . (2018). Population-Based Associations Among Cannabis Use, Anxiety, and Depression in Norwegian Adolescents *Journal of Child & Adolescent Substance Abuse*, 27(4), 238-243. <https://doi.org/https://doi.org/10.1080/1067828X.2018.1462281>
- Lisha, N. E. & Sussman, S. (2010). Relationship of high school and college sports participation with alcohol, tobacco, and illicit drug use: A review. *Addictive Behaviors*, 35(5), 399-407. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2009.12.032>
- McCabe, K., Modecki, K. & Barber, B. (2016). Participation in Organized Activities Protects Against Adolescents' Risky Substance Use, Even Beyond Development in Conscientiousness. *A Multidisciplinary Research Publication*, 45(11), 2292-2306. <https://doi.org/10.1007/s10964-016-0454-x>
- McGee, R., Williams, S., Poulton, R. & Moffitt, T. (2000). A longitudinal study of cannabis use and mental health from adolescence to early adulthood. *Addiction*, 95(4), 491-503. <https://doi.org/10.1046/j.1360-0443.2000.9544912.x>
- Mykletun, A., Knudsen, A. K. & Mathiesen, K., Schjelderup. (2009). *Psykiske lidelser i Norge: et folkehelseperspektiv* Oslo: Folkehelseinstituttet. Hentet fra <https://www.fhi.no/globalassets/dokumenterfiler/rapporter/2009-og-eldre/rapport-20098-pdf-.pdf>
- Newton, N. C., Havard, A. & Teesson, M. (2012). The association between moral disengagement, psychological distress, resistive self-regulatory efficacy and alcohol and cannabis use among adolescents in Sydney, Australia. *Addiction Research & Theory*, 20(3), 261-269. <https://doi.org/10.3109/16066359.2011.614976>
- Nordentoft, M., Erritzøe, D. & Lange, P. (2015). Cannabis og sundhed, 1, 147. Hentet fra http://www.vidensraad.dk/sites/default/files/vidensrad_for_forebyggelse_cannabis_og_sundhed.pdf
- Ommundsen, Y. (2000). Kan idrett og fysisk aktivitet fremme psykososial helse blant barn og ungdom? *Tidsskriftet den norske legeforening*, 120(3573-7), 1-11. Hentet fra <https://tidsskriftet.no/2000/11/tema/kan-idrett-og-fysisk-aktivitet-fremme-psykososial-helse-blant-barn-og-ungdom>
- Patton, G., Olsson, C., Bond, L., Toumbourou, J., Carlin, J., Hemphill, S. & Catalano, R. (2008). Predicting Female Depression Across Puberty: A Two-Nation Longitudinal Study. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 47(2), 1424. <https://doi.org/https://doi.org/10.1097/CHI.0b013e3181886ebe>

- Pedersen, W. (2006). *Bittersøtt : ungdom, sosialisering, rusmidler* (2. utg. utg.). Oslo: Universitetsforl.
- Pedersen, W. (2011). Cannabis and social welfare assistance: a longitudinal study. *Addiction*, 106(9), 1636-1643. <https://doi.org/10.1111/j.1360-0443.2011.03436.x>
- Pedersen, W. (2014). The powerful mix of capital and cannabis culture. *Addiction*, 109(3), 352-353. <https://doi.org/10.1111/add.12424>
- Peretti-Watel, P. & Lorente, F. O. (2003). *Cannabis use, sport practice and other leisure activities at the end of adolescence* Elsevier Science Publishers B.V.
- Raundalen, M. & Nordlund, A. (1977). *Vi og våre tenåringer : ungdom, foreldre, samfunn*. Oslo: NKS-forlaget.
- Regjeringen. (2008-2009). *Læreren Rollen og utdanningen* (Meld. St. nr. 11). Oslo: Det Kongelige Kunnskapsdepartementet. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-11-2008-2009-/id544920/>
- Rekve, R. & Lindbæk, M. (2002). Bruk av rusmidler blant elevene i den videregående skole i Hamar 1999. *Tidsskrift Norsk Legeforening*, 23(12), 2448-2451.
- Renefot, A., Aarø, L. E., Aase, H., Kjennerud, T. R., Tambs, K. & Øverland, S. (2018). *Psykisk helse i Norge*. Oslo: Folkehelseinstituttet. Hentet fra https://www.fhi.no/globalassets/dokumenterfiler/rapporter/2018/psykisk_helse_i_norge2018.pdf
- Rustelefonen. (u.å.). Virkninger og bivirkninger ved bruk av cannabis. Hentet 22.03.2019 fra <http://www.rustelefonen.no/fakta-om-cannabis/virkninger-bivirkninger-cannabisbruk/>
- SaLTo. (2017). *Handlingsprogram 2017-2020: Kriminalitets- og rusforebygging blant barn og unge i Oslo*. Oslo: Oslo Kommune.
- Sandberg, S. & Pedersen, W. (2010). *Cannabiskultur*. Oslo: Universitetsforl.
- Schiefloe, P. M. (2011). *Mennesker og samfunn : innføring i sosiologisk forståelse* (2. utg. utg.). Bergen: Fagbokforl.
- Seiffge-Krenke, I. & Stemmler, M. (2002). Factors contributing to gender differences in depressive symptoms: a test of three developmental models. *Journal of Youth and Adolescence*, 31(6), 405.
- Shultz, J., Håkon. (2007). *Ungdom og Rus, innvadrerungdom møter norske rusvaner*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Skog, O. J. (2005). *Å forklare sosiale fenomener. En regresjonsbasert tilnærming* Oslo Gyldendal Akademisk

- Skretting, A., Vedøy, T. F., Lund, K. E. & Bye, E. K. (2017). *Rusmidler i Norge 2016. Alkohol, tobakk, vanedannende legemidler, narkotia, sniffing, doping og tjenestetilbudet*. Folkehelseinstituttet Hentet fra https://www.fhi.no/globalassets/dokumenterfiler/rapporter/2016/rusmidler_i_norge_2016.pdf
- Sletten, M. A. & Bakken, A. (2016). *Psykiske helseplager blant ungdom – tidstrender og samfunnsmessige forklaringer. En kunnskapsoversikt og en empirisk analyse*. Oslo: NOVA
- Sosial og helsedirektoratet. (2007). *Veileder i psykisk helsearbeid for barn og unge i kommune* Oslo Helsedirektoratet. Hentet fra <https://helsedirektoratet.no/retningslinjer/veileder-i-psykisk-helsearbeid-for-barn-og-unge-i-kommunene>
- Statistisk Sentralbyrå. (2019). *Kommunefakta - Oslo* Hentet 29.03 fra <https://www.ssb.no/kommunefakta/oslo>
- Steinberg, L. & Morris, A. S. (2001). Adolescent development. *Annual Review Psychology*, 52, 83-110. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.52.1.83>
- Strandbu, Å. & Bakken, A. (2007). *Aktiv Oslo-ungdom. En studie av idrett minoritetsbakgrunn og kjønn*. . NOVA. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. . Hentet fra http://www.nova.no/asset/2546/1/2546_1.pdf
- Terry-McElrath, Y. M. & O'Malley, P. M. (2011). Substance use and exercise participation among young adults: parallel trajectories in a national cohort-sequential study. *Addiction*, 106(10), 1855-1865. <https://doi.org/10.1111/j.1360-0443.2011.03489.x>
- Thomas, H. (1993). Psychiatric Symptoms in Cannabis Users. *British Journal of Psychiatry*, 2(163), 141-149. <https://doi.org/10.1192/bjp.163.2.141>
- Tufte, P. A. (2003). *En intuitiv innføring i logistisk regresjon*. Statens Institutt for Forbruksforskning
- van Leeuwen, A. P., Creemers, H. E., Greaves-Lord, K., Verhulst, F. C., Ormel, J. & Huizink, A. C. (2011). Hypothalamic-pituitary-adrenal axis reactivity to social stress and adolescent cannabis use: the TRAILS study. *Addiction*, 106(8), 1484-1492. <https://doi.org/10.1111/j.1360-0443.2011.03448.x>
- Wichstrøm, T. & Wichstrøm, L. (2009). Does sports participation during adolescence prevent later alcohol, tobacco and cannabis use? *Society for the study of Addiction*, 104, 138-149. <https://doi.org/10.1111/j.1360-0443.2008.02422.x>
- Aakevaag, G. C. (2008). *Moderne Sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt forlag AS.

Vedlegg 1

Vedlegget viser deskriptiv statistikk over de ulike variablene som anvendes i analysen og additiv indeks for de variablene som er slått sammen.

Tabell 2: viser frekvens over original variabelen om cannabisbruk blant ungdom

Brukt hasj/marihuana/cannabis	Frequency	Valid Percent
Ingen ganger	7939	82
1 gang	604	6
2-5 ganger	593	6
6-10 ganger	202	2
11 ganger eller mer	386	4
Missing	888	8,4
N	9724	100

Tabell 3: fordelingen av cannabisbruk blant ungdom etter variabelen har blitt omkodet til en dikotom variabel

Brukt hasj/marihuana/cannabis	Frequency	Valid Percent
Ingen til 1 gang	8543	88
2-11 ganger	1181	12
Missing	888	8,4
N	9724	100

Tabell 4: viser kjønnsfordelingen i undersøkelsen og fordelingen av foreldres opprinnelse

Er du gutt eller jente?	Frequency	Valid Percent
Gutt	4975	48
Jente	5423	52
Missing	214	2,0
N	10398	100
Hvor er foreldrene dine fra	Frequency	Valid Percent
Begge er født i Norge	5510	52
Den ene er født i utlandet, den andre i Norge	1566	15
Begge født i utlandet	3462	33
Missing	74	0,7
N	10538	100

Tabell 5: viser fordelingen på dikotom variabel om etnisk bakgrunn, hvorav "begge fra Norge" opptrer som referansekategori i analysen

Hvor kommer foreldrene dine fra?	Frequency	Valid Percent
Begge fra Norge	8972	85
En fra Norge og en fra utlandet	1566	15
Missing	74	0,7

N	10612	100
Hvor kommer foreldrene dine fra?	Frequency	Valid Percent
Begge fra Norge	7076	67
Begge fra utlandet	3462	33
Missing	74	0,7
N	10538	100

Tabell 6: viser fordelingen av hvilket klassetrinn ungdom går i på videregående skole

Hvilken klasse går du i?	Frequency	Valid Percent
Videregående trinn 1	4322	41,2
Videregående trinn 2	3261	31,1
Videregående trinn 3	2914	27,8
Missing	115	1,1
N	10612	100

Tabell 7: viser fordelingen av hvor i Oslo ungdom på videregående skole bor

Hvilken bydel bor du i?	Frequency	Valid Percent
Vestre Aker	901	9
Ullern	575	6
Frogner	512	5
Nordre Aker	1009	10
St. Hanshaugen	232	2
Sagene	238	2
Grünerløkka	419	4
Gamle Oslo	475	5
Bjerke	492	5
Alna	868	8
Stovner	793	8
Grorud	623	6
Østensjø	940	9
Nordstrand	1014	10
Søndre Nordstrand	947	9
Jeg bor ikke i Oslo	497	5
Missing	77	0,7
N	10535	100

Tabell 8: viser hvordan ungdom på videregående skole har det på skolen

Jeg trives på skolen	Frequency	Valid Percent
Stemmer svært dårlig	158	2
Stemmer nokså dårlig	410	4
Stemmer nokså godt	3968	38
Stemmer svært godt	6001	57
Missing	75	0,7
N	10537	100
Lærerne mine bryr seg om meg	Frequency	Valid Percent
Stemmer svært dårlig	257	2

Stemmer nokså dårlig	1120	11
Stemmer nokså godt	6115	58
Stemmer svært godt	3002	29
Missing	118	1,1
N	10494	100
Jeg føler jeg passer inn blant elevene	Frequency	Valid Percent
Stemmer svært dårlig	344	3
Stemmer nokså dårlig	1062	10
Stemmer nokså godt	4515	43
Stemmer svært godt	4529	43
Missing	162	1,5
N	10450	100
Jeg kjeder meg på skolen	Frequency	Valid Percent
Stemmer svært dårlig	1266	12
Stemmer nokså dårlig	4704	45
Stemmer nokså godt	3350	32
Stemmer svært godt	1151	11
Missing	141	1,3
N	10471	100

Tabell 9: viser fordelingen av i hvilken grad ungdom kjeder seg på skolen, snudd slik at den kan bli slått sammen som indeks med resterende variabler om skoletrivsel

Jeg kjeder meg på skolen	Frequency	Valid Percent
Stemmer svært godt	1151	11
Stemmer nokså godt	3350	32
Stemmer nokså dårlig	4704	45
Stemmer svært dårlig	1266	12
Missing	141	1,3
N	10471	100

Tabell 10: viser ulike utfordringer knyttet til skolegang ungdom på videregående kan oppleve

Hatt en voldsom krangel med lærer	Frequency	Valid Percent
Ingen ganger	8980	85
1 gang	1013	10
2-5 ganger	401	4
6-10 ganger	67	1
11 ganger eller mer	78	1
Missing	73	0,7
N	10612	100
Skolen har kontaktet foreldrene mine	Frequency	Valid Percent
Ingen ganger	9652	92
1 gang	572	5
2-5 ganger	194	2

6-10 ganger	33	0
11 ganger eller mer	59	1
Missing	102	1,0
N	10612	100
Skulka skolen	Frequency	Valid Percent
Ingen ganger	5362	51
1 gang	1538	15
2-5 ganger	2082	20
6-10 ganger	695	7
11 ganger eller mer	819	8
Missing	116	1,1
N	10496	100

Tabell 11: viser i hvilken grad ungdom deltar på organiserte aktiviteter utenfor skole

Deltatt på idrettslag	Frequency	Valid Percent
Ingen ganger	5955	60
1-2 ganger	977	10
3-4 ganger	721	7
5 ganger eller oftere	2258	23
Missing	701	6,6
N	9911	100
Deltatt i en religiøs forening	Frequency	Valid Percent
Ingen ganger	7909	81
1-2 ganger	1043	11
3-4 ganger	396	4
5 ganger eller oftere	369	4
Missing	895	8,4
N	9717	100

Tabell 12: viser en fordeling av hva ungdom driver med på fritiden utenfor skole

Gått på burgersted, gatekjøkken og lignende	Frequency	Valid Percent
Ingen ganger	4338	44
1 gang	3698	37
2-5 ganger	1739	18
6 ganger eller mer	186	2
Missing	651	6,1
N	9961	100
Vært sammen med venner hos dem	Frequency	Valid Percent
Ingen ganger	3095	31
1 gang	3172	32
2-5 ganger	3303	33

6 ganger eller mer	380	4
Missing	662	6,2
N	9950	100
Brukt kvelden ute sammen med venner	Frecyency	Valid Percent
Ingen ganger	3146	32
1 gang	3028	31
2-5 ganger	3344	34
6 ganger eller mer	406	4
Missing	688	6,5
N	9924	100
Drevet med musikk (spilt instrument, i band, kor)	Frequency	Valid Percent
Ingen ganger	7695	79
1 gang	748	8
2-5 ganger	867	9
6 ganger eller mer	422	4
Missing	880	8,3
N	9732	100
Spilt fotball, basket eller andre ballspill med venner (ikke idrettslag)	Frequency	Valid Percent
Ingen ganger	7300	75
1 gang	1274	13
2-5 ganger	879	9
6 ganger eller mer	299	3
Missing	860	8,1
N	9752	100

Tabell 13: viser fordelingen på originalvariabelen med hvem ungdom tilbringer tid med.

Hvem man tilbringer tid med	Frequency	Valid Percent
En eller to faste venner	2335	23
En eller to faste venner med en gruppe andre ungdommer	2025	20
En vennegjeng som holder sammen	4804	46
Nokså tilfeldig hvem jeg er sammen med	1036	10
Er ikke så ofte sammen med jevnaldrende	188	2
Missing	224	2,1
N	10388	100

Tabell 14: viser fordelingen på variabel om hvem ungdom tilbringer tid sammen med, snudd slik den brukes i analysen

Hvem man tilbringer tid med	Frequency	Valid Percent
Er ikke så ofte sammen med jevnaldrende	188	2
Nokså tilfeldig hvem jeg er sammen med	1036	10
En vennegjeng som holder sammen	4804	46
En eller to faste venner med en gruppe andre ungdommer	2025	20
En eller to faste venner	2335	23
Missing	224	2,1
N	10388	100

Tabell 15: viser fordelingen på original variabel om ungdom mener de har noen venner de kan stole på

Venner du kan fullstendig stole på	Frequency	Valid Percent
Ja, helt sikkert	7257	70
Ja, det tror jeg	2154	21
Det tror jeg ikke	793	8
Har ingen jeg vil kalle venner, nå for tida	158	2
Missing	250	2,4
N	10362	100

Tabell 16: viser fordelingen på variabel om ungdom mener de har noen venner de kan stole på, snudd slik den brukes i analysen

Venner du kan fullstendig stole på	Frequency	Valid Percent
Har ingen jeg vil kalle venner, nå for tida	158	2
Det tror jeg ikke	793	8
Ja, det tror jeg	2154	21
Ja, helt sikkert	7257	70
Missing	250	2,4
N	10362	100

Tabell 17: viser fordelingen av hvilken grad ungdom syntes det gir status å bruke cannabis.

Status å røyke hasj	Frequency	Valid Percent
Øker status mye	217	2
Øker status litt	621	6
Har ingen betydning	4411	44
Minker status litt	1614	16
Miner status mye	3254	32
Missing	495	4,7
N	10117	100

Tabell 18: viser fordelingen av hvilken grad ungdom syntes det gir status å bruke cannabis, snudd slik den brukes i analysen

Status å røyke hasj	Frequency	Valid Percent
Miner status mye	3254	32
Minker status litt	1614	16
Har ingen betydning	4411	44
Øker status litt	621	6
Øker status mye	217	2

Missing	495	4,7
N	10117	100

Tabell 19: viser fordelingen av hvilken ulike psykiske utfordringer ungdom kan oppleve.

Følt deg stiv eller anspent	Frequency	Valid Percent
Ikke plaget i det hele tatt	3511	37
Lite plaget	3146	33
Ganske mye plaget	1869	20
Veldig mye plaget	910	10
Missing	1176	11,1
N	9436	100
Følt deg ensom	Frequency	Valid Percent
Ikke plaget i det hele tatt	4365	46
Lite plaget	2793	30
Ganske mye plaget	1370	15
Veldig mye plaget	924	10
Missing	1160	10,9
N	9452	100
Vært sint og aggresiv	Frequency	Valid Percent
Ikke plaget i det hele tatt	3906	41
Lite plaget	3423	36
Ganske mye plaget	1359	14
Veldig mye plaget	793	8
Missing	1131	10,7
N	9481	100

Additive indekser – deskriptiv statistikk

Tabell 20: viser additiv indeks hvorav "trives på skolen", om "lærerne bryr seg" og om «jeg føler jeg passer inn blant elevene» og «jeg kjeder meg på skolen» er slått sammen

Trivsel på skolen		
Indeks	Frequency	Valid Percent
4	20	0,2
5	26	0,3
6	44	0,4
7	125	1
8	195	2
9	394	4
10	749	7
11	1541	15
12	1879	18
13	1833	18
14	1730	17
15	1284	12
16	522	5
N	10342	100
Missing	270	2,5

Tabell 21: viser additiv indeks, hvorav om ungdommen har "kranglet med læreren", "skulka skolen", og om «lærerne har kontaktet foreldrene dine» er slått sammen.

Utfordringer på skolen		
Indeks	Frequency	Valid Percent
3	4776	46
4	1635	16
5	1867	18
6	874	8
7	712	7
8	234	2
9	180	2,
10	80	0,8
11	34	0,3
12	21	0,2
13	5	0
14	4	0
15	27	0,3
N	10449	100
Missing	163	1,5

Tabell 22: viser additiv indeks med variablene «Gått på burgersted, gatekjøkken og lignende», «vært sammen med venner hos dem», «brukt størstedelen av kvelden ute samme med venner/kamerater», slått sammen.

Fritidsaktiviteter ute		
Indeks	Frequency	Valid Percent
3	1207	12
4	1272	13
5	1663	17
6	1818	19
7	1659	17
8	1192	12
9	679	7
10	182	2
11	83	1
12	59	1
N	9814	100
Missing	798	7,5

Tabell 23: viser additiv indeks av variablene «følt deg stiv eller anspent», «følt deg ensom» og «vært sint og aggressiv», slått sammen.

Ulike psykiske utfordringer		
Indeks	Frequency	Valid Percent
3	1795	19
4	1544	17
5	1402	15
6	1499	16
7	1052	11
8	783	8
9	532	6
10	306	3
11	179	2
12	264	3
N	9356	100
Missing	1256	11,8

Vedlegg 2

Vedlegget viser korrelasjonsanalyser om hvorvidt cannabisbruk korrelerer med variablene som ble slått sammen i indeks.

Tabell 24: viser korrelasjonsanalyse over hvorvidt cannabisbruk korrelerte med skole trivsel. Variablene ble deretter slått sammen til additiv indeks nå den viste seg å korrelere

		Cannabisbruk	Jeg kjeder meg på skolen	Jeg trives på skolen	Lærerne mine bryr seg om meg	Jeg føler at jeg passer inn blant elevene på skolen
Cannabisbruk	Pearson Correlation	1	-,111**	-,069**	-,074**	-,026*
	Sig. (2-tailed)		0	0	0	0,011
	N	9724	9617	9670	9639	9601
Jeg kjeder meg på skolen	Pearson Correlation	-,111**	1	,271**	,236**	,203**
	Sig. (2-tailed)	0		0	0	0
	N	9617	10471	10455	10431	10392
Jeg trives på skolen	Pearson Correlation	-,069**	,271**	1	,416**	,599**
	Sig. (2-tailed)	0	0		0	0
	N	9670	10455	10537	10478	10435
Lærerne mine bryr seg om meg	Pearson Correlation	-,074**	,236**	,416**	1	,331**
	Sig. (2-tailed)	0	0	0		0
	N	9639	10431	10478	10494	10407
Jeg føler at jeg passer inn blant elevene på skolen	Pearson Correlation	-,026*	,203**	,599**	,331**	1
	Sig. (2-tailed)	0,011	0	0	0	
	N	9601	10392	10435	10407	10450

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Tabell 25: viser korrelasjonsanalyse over hvorvidt cannabisbruk korrelerte med utfordringer på skolen. Variablene ble deretter slått sammen til additiv indeks nå den viste seg å korrelere

		Cannabisbruk	Hatt en voldsom krangel med en lærer	Skolen har kontaktet foreldrene dine	Skulka skolen
Cannabisbruk	Pearson Correlation	1	,142**	,157**	,304**
	Sig. (2-tailed)		0	0	0
	N	9724	9682	9660	9649
Hatt en voldsom krangel med en lærer	Pearson Correlation	,142**	1	,397**	,231**
	Sig. (2-tailed)	0		0	0
	N	9682	10539	10498	10480

Skolen har kontaktet foreldrene dine for noe galt du har gjort	Pearson Correlation	,157**	,397**	1	,255**
	Sig. (2-tailed)	0	0		0
	N	9660	10498	10510	10457
Skulka skolen	Pearson Correlation	,304**	,231**	,255**	1
	Sig. (2-tailed)	0	0	0	
	N	9649	10480	10457	10496

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed)

Tabell 26: viser korrelasjonsanalyse over hvorvidt cannabisbruk korrelerte med fritidsaktiviteter ute.. Variablene ble deretter slått sammen til additiv indeks nå den viste seg å korrelere

		Cannabisbruk	Gått på burgersted, gatekjøkken og lignende	Vært sammen med venner hos dem	Brukt størstedelen av kvelden ute sammen med venner/kamerater
Cannabisbruk	Pearson Correlation	1	,122**	,133**	,173**
	Sig. (2-tailed)		0	0	0
	N	9724	9535	9548	9528
Gått på burgersted, gatekjøkken og lignende	Pearson Correlation	,122**	1	,234**	,284**
	Sig. (2-tailed)	0		0	0
	N	9535	9961	9880	9857
Vært sammen med venner hos dem	Pearson Correlation	,133**	,234**	1	,521**
	Sig. (2-tailed)	0	0		0
	N	9548	9880	9950	9880
Brukt størstedelen av kvelden ute sammen med venner/kamerater	Pearson Correlation	,173**	,284**	,521**	1
	Sig. (2-tailed)	0	0	0	
	N	9528	9857	9880	9924

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tabell 27: viser korrelasjonsanalyse over hvorvidt cannabisbruk korrelerte med psykiske utfordringer. Variablene ble deretter slått sammen til additiv indeks nå den viste seg å korrelere.

		Cannabisbruk	Følt deg stiv eller ansent	Følt deg ensom	Vært sint og aggressiv
Cannabisbruk	Pearson Correlation	1	,063**	,027**	,091**
	Sig. (2-tailed)		0	,008	0
	N	9724	9354	9367	9383
Følt deg stiv eller ansent	Pearson Correlation	,063**	1	,480**	,442**
	Sig. (2-tailed)	0		0	0
	N	9354	9436	9385	9395
Følt deg ensom	Pearson Correlation	,027**	,480**	1	,495**
	Sig. (2-tailed)	0,008	0		0
	N	9367	9385	9452	9413
Vært sint og aggressiv	Pearson Correlation	,091**	,442**	,495**	1
	Sig. (2-tailed)	0	0	0	
	N	9383	9395	9413	9481

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Vedlegg 3

Viser hele den stegvise regresjonsanalysen.

Tabell 28 : (N = 7962) viser en stegvis multipel regresjonsanalyse, hvor avhengig variabel er cannabisbruk som testes opp mot bakenforliggende variabler kjønn, klasstrinn og innvandringsbakgrunn, skoletrivsel og utfordringer på skole, organiserte aktiviteter og fritidsaktiviteter, vennerelasjoner og holdning til cannabisbruk samt psykiske utfordringer.

	MODEL 1		MODEL 2		MODEL 3		MODEL 4		MODEL 5		MODEL 6	
Variables in the Equation	B	Exp(B)	B	Exp(B)	B	Exp(B)	B	Exp(B)	B	Exp(B)	B	Exp(B)
Kjønn (ref. jente)	-,640	,527****	-,613	,542***	-,693	,500***	-,663	,515***	-,581	,559***	-,660	,517***
Klasstrinn (skala 1-3)	,358	1,431***	,275	1,316***	,246	1,279***	,272	1,313***	,301	1,352***	,307	1,359***
En forelder fra Norge, en fra utlandet (ref. norsk)	,357	1,429***	,285	1,330***	,277	1,320***	,304	1,355***	,280	1,323**	,281	1,325***
Begge foreldrene mine er født i utlandet (ref. norsk)	-,701	,496***	-,848	,428***	-,798	,450***	-,720	,487***	-,651	,521***	-,658	,518***
Trivsel på skolen (skala 1-4)			-,030	,971	-,022	,979	-,040	,961*	-,011	,989	,005	1,005
Utfordringer på skolen (skala 1-5)			,429	1,535***	,429	1,535***	,370	1,448***	,333	1,395***	,324	1,382***
Deltatt på idrettslag (skala 1-4)					-,203	,816***	-,181	,834***	-,140	,869***	-,136	,873***
Deltatt i en religiøs forening (skala 1-4)					-,240	,787***	-,261	,770***	-,235	,791***	-,237	,789***
Uorganisert fritidsaktivitet (skala 1-4)							,238	1,269***	,202	1,224***	,203	1,224***
Drevet med musikk (skala 1-4)							,170	1,185***	,121	1,129***	,117	1,124**
Spilt ballspill, ikke idrettslag (skala 1-4)							-,206	,813***	-,198	,820***	-,196	,822***

	MODEL 1		MODEL 2		MODEL 3		MODEL 4		MODEL 5		MODEL 6	
Variables in the Equation	B	Exp(B)	B	Exp(B)	B	Exp(B)	B	Exp(B)	B	Exp(B)	B	Exp(B)
Venner å være med (skala 1-4)									-,123	884***	-,131	877***
Venner å betro seg til (skala 1-4)									,126	1,134*	,150	1,162***
Det gir status å bruke cannabis (skala 1-5)									,809	2,245***	,802	2,229***
Psykiske plager (skala 1-4)											,056	1,057***
Modellenes konstant	-2,719	,066	-3,989	,019	-3,187	,041	-4,36	,013	-6,835	,001	-7,281	0,001
<i>2 Log Likelihood</i>	5609,222 ^a		5054,892 ^a		5000,516 ^a		4843,383 ^a		4471,223 ^a		4462,300 ^a	

Exp(B) = oddsrate

P<0.001***

P<0.01**

P<0.05*